

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Proces unifikace civilní odpovědnosti v Evropě a jeho odrazy
v českém právu

Process of Unification of the Legal Responsibility for Torts in
Europe and Its Reflexes in Czech Law

Konzultant: Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Zpracovatel: Mgr. Petra Křivohlavá

prosinec 2009

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně
za použití zdrojů a literatury v ní uvedených“.

.....

Na tomto místě bych ráda upřímně poděkovala Prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi, DrSc., za cenné podněty týkající se výběru a zpracování tématu práce. Poděkování náleží také Gemeinnützige Hertie Stiftung za poskytnutí stipendia, které dílčím způsobem přispělo k vytvoření této práce.

V neposlední řadě děkuji své rodině a zejména příteli Pavlovi, jejichž podpora a motivace mi umožnila tuto práci napsat.

Obsah

<i>Obsah</i>	3
<i>Úvod</i>	5
A. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A SYSTEMATIKA EVROPSKÝCH DELIKTNÍCH KONCEPTŮ	9
A.1. STUDY GROUP ON EUROPEAN CIVIL CODE VS. EUROPEAN GROUP ON TORT LAW	9
A.2. SYSTEMATIKA PETL A PEL	11
A.3. ZÁKLADY PRÁVNÍ ÚPRAVY ODPOVĚDNOSTI ZA ŠKODU V PETL A PEL	11
B. OBECNÉ PODMÍNKY VZNIKU ODPOVĚDNOSTI	14
B.1. POJEM ODPOVĚDNOSTI	14
<i>B.1.1. Evropské principy</i>	14
<i>B.1.2. České právo</i>	14
B.2. PROTIPRÁVNOST	19
<i>B.2.1. Pojem protiprávnosti</i>	19
B.2.1.a) Evropské principy	19
B.2.1.b) České právo	23
<i>B.2.2. Důvody vzniku protiprávnosti</i>	24
B.2.2.a) Evropské principy	24
B.2.2.b) České právo	27
<i>B.2.3. Odpovědnost za zavinění</i>	32
B.2.3.a) Evropské principy	32
B.2.3.b) České právo	35
<i>B.2.4. Odpovědnost za riziko</i>	41
B.2.4.a) Evropské principy	41
B.2.4.b) České právo	45
<i>B.2.5. Odpovědnost za třetí osoby</i>	51
B.2.5.a) Evropské principy	51
B.2.5.b) České právo	53
<i>B.2.6. Kauzalita</i>	60
B.2.6.a) Evropské principy	60
B.2.6.b) České právo	71
<i>B.2.7. Škoda</i>	77
B.2.7.a) Evropské principy	77
B.2.7.b) České právo	80

C. VÝLUKY ODPOVĚDNOSTI A DŮVODY JEJÍHO ZÁNÍKU	85
C.1. K NĚKTERÝM VÝLUKÁM ODPOVĚDNOSTI	85
C.1.1. <i>Evropské principy</i>	85
C.1.2. <i>České právo</i>	86
C.2. VZDÁNÍ SE PRÁVA	88
C.2.1. <i>Evropské principy</i>	88
C.2.2. <i>České právo</i>	88
D. NÁHRADA ŠKODY.....	90
D.1. ZPŮSOB A ROZSAH NÁHRADY	90
D.1.1. <i>Evropské principy</i>	90
D.1.2. <i>České právo</i>	93
D.2. NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY	98
D.2.1. <i>Evropské principy</i>	98
D.2.2. <i>České právo</i>	99
D.3. OMEZENÍ NÁHRADY ŠKODY	103
D.3.1. <i>Evropské principy</i>	103
D.3.2. <i>České právo</i>	103
E. PROMLČENÍ.....	104
E.1. EVROPSKÉ PRINCIPY	104
E.2. ČESKÉ PRÁVO.....	106
<i>Závěr</i>	110
<i>Zusammenfassung</i>	116
<i>Seznam použité literatury</i>	119
<i>Název práce v angličtině a klíčová slova</i>	132
Příloha I – Text PETL.....	I – X
Příloha II. – Text PEL	XI - XXVIII

Úvod

Problematika civilněprávní odpovědnosti a s ní související pojmy delikt a náhrada škody jsou tématem mnoha odborných publikací a vědeckých statí. Přesto se jedná o oblast, jež není u nás dosud plně zmapovaná, a to zejména z hlediska harmonizačních, popř. unifikačních, tendencí v Evropě.

Snaha o unifikaci úpravy odpovědnosti za škodu v Evropě je výrazem zásadního významu tohoto právního institutu, prostřednictvím něhož se rozdělují rizika ve společnosti mezi její členy a tím současně ohraničuje sféra, v níž může každý jednat, aniž by tím negativně ovlivnil druhé. Tím, že právo odpovědnosti za škodu definuje hranice této sféry, zajišťuje takto svobodu jednání jedinců.¹

Tato snaha je v oblasti civilní odpovědnosti v současnosti reprezentována především dvěma konkurenčními akademickými koncepty pracovních skupin, jejichž rozbor tvoří základní východisko této práce. Jedná se zejména o poměrně známý koncept PETL, vedle toho však existuje i méně známý koncept PEL, jenž rovněž obsahuje některé zajímavé a inspirativní přístupy. Z důvodu kvalitnějšího výstupů při provádění analýzy doktrinálních evropských trendů v rozebírané oblasti, je osnova PEL rovněž zahrnuta mezi předměty zájmu této práce.

Na úvod jsou představeny výsledky těchto projektů, jejich základní obsah a stručný nástin rozdílných východisek a předložen je rovněž základní přehled o obsahu a významu uvedených konceptů, jež se postupně začínají dostávat do centra pozornosti domácí odborné literatury.² Rozbor podstatných oblastí obou zmíněných konceptů tak představuje především základní východisko dosažení níže naznačeného cíle této práce, jímž je porovnání českého právního řádu

---

¹ Viz Magnus, U. Evropské perspektivy v oblasti občanskoprávní odpovědnosti. Evropské a mezinárodní právo, 1997, č. 6-7, s. 17. K římskoprávním kořenům institutu odpovědnosti viz Hausmaninger, H. Das Schadenersatzrecht der lex Aquilia. 2. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1980.

² Z nedávných publikací lze upozornit např. na Raban, P. Unifikace soukromého práva v EU a u nás. Právní rozhledy, 2008, č. 11, s. 397 – 401. Část této práce byla rovněž uveřejněna v odborné literatuře. Srov. Křivohlavá, P. Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce. Právní rozhledy, 2008, č. 22, s. 820 – 826.

z pohledu moderních vývojových trendů v oblasti civilního deliktního práva prezentovaných v těchto konceptech.

Tato práce si však neklade za cíl být komentářovým dílem k těmto konceptům, když zejména v případě osnovy PETL lze již o existenci komentářové literatury již hovořit. Práce se snaží především o důkladné nastínění základních východisek těchto konceptů, a to zejména v těch oblastech, které mohou představovat právně politickou inspiraci pro české právo, a předložený rozbor tak nebyl pouze samoučelný. Tam, kde se to jeví z hlediska náležitého vysvětlení uplatněných přístupů v těchto konceptech, popř. z důvodů jejich originality či novátorské povahy, jsou tyto přístupy nastíněny na pozadí některých tradičních zahraničních národních právních úprav. Vzhledem k tomu, že tato práce není primárně komparativní studií, nejevilo se jako vhodné pokoušet se o předložení reprezentativního vzorku evropských úprav. Využity tak jsou pouze právní řády z historického hlediska českému právu blízké, a to právní úprava německá³ a rakouská.⁴

---

³ Německé deliktní právo prošlo na počátku třetího tisíciletí reformou, jež však zasáhla pouze některé oblasti civilněprávní odpovědnosti, a to zejména problematiku náhrady škody u objektivní odpovědnosti, včetně tzv. bolestného, nebo změnu věkové hranice deliktní způsobilosti a další. Jednalo se tak o reformu relativně rozsáhlou, avšak nepřinášející výrazné změny v koncepci německého deliktního práva, snad s jedinou výjimkou již zmiňovaného tzv. bolestného u objektivní odpovědnosti (více viz dále). Více viz Müller, G. Das reformierte Schadenersatzrecht. Versicherungsrecht, 2003, č. 1, s. 1 – 13.

⁴ Rakouská úprava deliktního práva a práva náhrady škody vychází primárně z obecného občanského zákoníku (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, dále jen „ABGB“, přijat v roce 1811 jako císařský patent č. 946/1811 Sbírky zákonů soudních) a je pro ni typické, že právní normy upravující tuto oblast jsou z období počátku 20. století. Normy deliktního práva a práva náhrady škody jsou v poslední době v Rakousku častým námětem případné novelizace. Velmi palčivým problémem se jeví zejména otázka odpovědnosti za riziko, resp. její rozšířená úprava, a náhrada nemateriálních škod. Více viz Karner, E. – Koziol, H. Der Ersatz ideellen Schadens im österreichischen Recht und seine Reform. Band II/1. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2003; nebo Hopf, G. Motive und Felder einer Reform des österreichischen Schadenersatzrechts. In Aktuelle Entwicklungen im Schadenersatzrecht, Wien: Bundesministerium für Justiz, 2002, s. 391 – 418. Právní zakotvení se v mnohém podobá německé právní úpravě a z tohoto důvodu se práce v rámci využití rakouské úpravy civilní odpovědnosti zaměří pouze na odchylné právní instituty, popř. jinak zdůvodňovaná teoretická východiska a související judikaturu. Zatímco německá právní úprava prošla v minulých letech reformou, jež však nelze hodnotit jako převratnou, resp. přinášející zcela novou koncepci deliktního práva, stojí rakouská právní úprava teprve před branami tohoto procesu. Návrh reformy rakouského práva odpovědnosti za škodu, který byl předložen již v roce 2005, obsahuje výrazné koncepční změny v úpravě oproti stávajícímu stavu. Za všechny lze jmenovat zejména začlenění obecné úpravy objektivní odpovědnosti v podobě generální klauzule do ABGB, nebo např. upuštění od konceptu strukturovaného pojmu škody, tj. velikost škody odpovídající zavinění (viz dále). Více o reformě rakouské úpravy odpovědnosti za škodu viz Karner, E. Reforma rakouského práva odpovědnosti za škodu. In Tichý, L. (ed.) Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2005, s. 35 – 51. Tato práce využívá pouze současnou rakouskou úpravu civilní odpovědnosti za škodu zakotvenou v ABGB, a proto bude na návrhy reformy v případě nutnosti pouze odkazováno, popř. zdůrazněn hlavní

Jádrem práce je rozbor českého pojetí civilněprávní odpovědnosti *de lege lata* a *de lege ferenda* ve srovnání s výše zmíněnými pracovními koncepty. Jinými slovy účelem této práce není podrobný rozbor tuzemské právní úpravy, jemuž by ostatně nevyhovoval ani rozsah překládané práce, nýbrž analýza těch prvků současné i připravované právní úpravy, jež se ukazují jako problematické z hlediska vývojových trendů v oblasti deliktního práva v Evropě. A to prostřednictvím zmapování a naznačení základních koncepčních rozdílů, zdůraznění nejvýznamnějších právních institutů a podobností, resp. rozdílností, teoretického a legálního pojetí základních právních institutů odpovědnosti za škodu. Práce tak neobsahuje např. detailní rozbor tuzemské úpravy právních institutů a jejich doktrinální či soudní výklad. Tomu pak odpovídá i skladba a rozsah využitých informačních pramenů včetně související tuzemské a zahraniční judikatury.

Cílem práce pak je verifikace, popř. vyvrácení, hypotézy, že tuzemská úprava civilněprávní odpovědnosti *de lege lata* a *de lege ferenda* odpovídá současným moderním trendům deliktního práva zakotvených v konceptech PETL a PEL. Současně je ověřována hypotéza předpokládající vliv konceptů PETL a PEL a jejich adekvátní odraz v návrhu nového českého občanského zákoníku. Ověření, popř. odmítnutí, hypotéz je dedukováno z odpovědí na výzkumné otázky, tj. jaká je míra podobnosti, resp. jaké lze nalézt hlavní rozdíly v úpravě civilněprávní odpovědnosti za škodu v České republice a v konceptech PETL a PEL.

K nalezení odpovědí na výše zmíněné výzkumné otázky je použita metoda analýzy primárních a sekundárních informačních zdrojů, jejich interpretace a dedukce odpovídajících závěrů, při přiměřeném použití metody komparační.

Práce se z důvodů svého rozsahu soustřeďuje pouze na základní instituty práva na náhradu škody. Pozornost je věnována především rozboru předpokladů

---

koncepční rozdíl oproti stávající platné rakouské právní úpravě. Text navrhované novely rakouského deliktního práva (§ 1292 – 1318 ABGB) viz Tichý, L. (ed.) Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2005, s. 227 – 235.

vzniku odpovědnosti za škodu a otázkám způsobu a rozsahu její náhrady. Pouze částečně (při zohlednění zmíněných hledisek) je pozornost věnována důvodům vylučujícím odpovědnost (protiprávnost), spoluzavinění, náhrady škody na zdraví a důvodům zániku odpovědnosti. Zcela stranou pak zůstává úprava většiny skutkových podstat objektivní odpovědnosti.

Práce se rovněž nezabývá mimoprávními a právně filozofickými otázkami odpovědnosti jednotlivce za vlastní jednání a jeho následky, neboť řešení těchto otázek (dá-li se o jejich řešení vůbec hovořit) není v zásadě rozhodující pro vytčený cíl práce. Rozbor této oblasti by tak již přesahoval účel předkládané práce.

Obsah práce je strukturován podle jednotlivých institutů odpovědnosti za škodu, a to z důvodů tematické sevřenosti jejich rozboru. Každá kapitola obsahuje výklad přístupů uplatněných v konceptech PETL a PEL při případném zohlednění některých zahraničních úprav. Následuje kritické zhodnocení české právní úpravy *de lege lata* i *de lege ferenda* z hlediska provedeného rozboru evropských trendů včetně případného vytyčení právně politických podnětů *de lege ferenda* tam, kde tyto trendy nejsou v české právní úpravě zohledňovány, ač se to jeví jako vhodné. Takto získané poznatky poté vyúsťují v potvrzení, popř. vyvrácení, hypotézy nastíněné v úvodu práce.

Součástí práce jsou i Přílohy I. a II., které zahrnují text projektů PETL a PEL.

A. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A SYSTEMATIKA EVROPSKÝCH DELIKTNÍCH KONCEPTŮ⁵

A.1. *Study Group on European Civil Code vs. European Group on Tort Law*

Sjednocením deliktního práva se na evropské úrovni zabývají dvě hlavní studijní, resp. pracovní skupiny. Study Group on a European Civil Code,⁶ jejímž zakladatelem a nejvýraznější postavou je Christian von Bar,⁷ vznikla jako platforma akademiků podporovaná Evropskou unií, potažmo Evropským parlamentem.⁸ Cílem této studijní skupiny je definice a kodifikace základních principů deliktního práva, a to na pozadí prací na konceptu jednotného evropského občanského zákoníku. V rámci této činnosti specifikovala skupina mimo jiné i základní principy mimozávazkové civilněprávní odpovědnosti publikované pod označením PEL Liab. Dam.⁹

European Group on Tort Law¹⁰, založená Jaapem Spierem, vznikla v roce 1992 a někdy bývá označována podle místa vzniku za „Tilburg Group“. Výsledkem činnosti této skupiny, která výrazně spolupracuje i s European

---

⁵ Podstatná část této kapitoly je součástí článku publikovaného v odborné literatuře. Srov. Křivohlavá, P.: Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce. Právní rozhledy, 2008, č. 22, s. 820 – 826.

⁶ Study Group on a European Civil Code dále v textu jen „Study Group“. Oficiální internetová stránka viz <http://www.sgecc.net/> (ke dni 22. 11. 2009).

⁷ Více viz von Bar, Ch.: The Study Group on a European Civil Code. <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonbar2.html> (ke dni 22. 11. 2009).

⁸ Více o genezi obou pracovních skupin viz Raban, P.: Unifikace soukromého práva v EU a u nás. Právní rozhledy, 2008, č. 11, s. 398 – 400.

⁹ Text výsledných principů, tj. PEL Liab. Dam., dále jen „PEL“, viz http://www.sgecc.net/media/downloads/updatetortlawarticles_copy.doc (ke dni 22. 11. 2009). Mezi dalšími výsledky činnosti této pracovní skupiny lze jmenovat návrhy právní úpravy ochrany spotřebitele, základních závazkových vztahů, služeb a zastupování. Více viz http://www.sgecc.net/pages/en/texts/index.draft_articles.htm (ke dni 22. 11. 2009).

¹⁰ European Group on Tort Law dále v textu jen „European Group“. Oficiální internetová stránka viz <http://www egtl.org/> (ke dni 22. 11. 2009).

Centre of Tort and Insurance Law (ECTIL),¹¹ jsou principy evropského deliktního práva, označované často pod zkratkou PETL.¹²

Obě skupiny pracují navzájem zcela nezávisle, přičemž výsledné principy evropského deliktního práva byly předloženy laické i vědecké veřejnosti v obou případech na počátku nového století.¹³ European Group i Study Group při tvorbě a formulaci principů deliktního práva následovaly osvědčený model práce tzv. Landovy skupiny pro tvorbu Principů evropského smluvního práva,¹⁴ jež byla předchůdcem Study Group. Tato koncepce předpokládala dostatečné a reprezentativní shromáždění informací o modelech deliktního práva a právních podkladů k tomuto tématu v rámci celé Evropy, které by sloužily jako východisko pro formulaci všeobecně uplatnitelného deliktního práva v evropském regionu.

Základním cílem obou skupin bylo formulovat obecně uplatnitelné principy v podobě jakéhosi vzoru, který by neměl být statický, ale naopak dával možnost pružné aplikace v mnoha právních kulturních prostředích.¹⁵ Pro obě skupiny zabývající se principy deliktního práva byla a je charakteristická snaha o nalezení a následnou definici těch principů deliktního práva, které jsou bezesporu vedoucími a primárními ve většině evropských zemích. V této souvislosti lze také definovat nejproblematictější bod obou projektů, a to v podobě konfliktu dvou víceméně protichůdných metod. Nalezení a zakotvení

---

¹¹ Více viz oficiální internetová stránka European Centre of Tort and Insurance Law (ECTIL), <http://www.ectil.org/> (ke dni 22. 11. 2009).

¹² Text výsledných principů, tj. Principles of European Tort Law, dále jen „PETL“, viz <http://www.egtll.org/> (ke dni 22. 11. 2009).

¹³ V této souvislosti je třeba konstatovat, že PETL jsou z hlediska obecné znalosti v širší odborné veřejnosti rozšířenějším projektem. European Group prezentuje výsledky své činnosti v mnoha publikacích, a to jak v podobě monografií, tak odborných statí, článků a konferencí, a pravidelných ročenek např. viz Koziol, H. – Steininger, B. a kol. European Tort Law 2003. Wien: Springer – Verlag, 2004; nebo Koziol, H. – Steininger, B. a kol. European Tort Law 2005. Wien: Springer – Verlag, 2006.

¹⁴ Oficiální internetová stránka Komise evropského smluvního práva, tzv. Landovy komise, viz http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law (ke dni 22. 11. 2009). Text principů viz http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/Skabelon/pecl_engelsk.htm (ke dni 22. 11. 2009). K tématu více viz Meyer, J. BB - Europe report: Auf dem Weg zu einem Europäischen Zivilgesetzbuch. Der Aktionsplan der EG-Kommission für ein kohärenteres europäisches Vertragsrecht. Versicherungsrecht, 2004, č. 31, s. 1285 – 1293.

¹⁵ Přes tento cíl není nepodstatné, že principy jako takové jsou v řadě oblastí ve formulaci natolik konkrétní, že v zásadě nic nebrání jejich případnému doslovnému převzetí a aplikaci v jakémkoliv právním řádu. Tomuto faktu odpovídá taky formulace v paragrafovaném, resp. článkovaném znění.

všeobecně platných principů si žádá jistou míru generalizace, která se však na druhou stranu střetává s potřebou takové konkrétnosti deliktních pravidel, jež by umožňovala jejich přímou aplikaci a stálý výklad. Při formulaci pravidel deliktního práva je pak potřeba v první řadě vyrovnat se se zmíněným konfliktem do takové míry, aby při aplikaci zmíněných principů nedocházelo k protichůdným výkladům, a to i soudním, a byla dodržena zásada právní jistoty.

A.2. Systematika PETL a PEL

Obě výsledné varianty pracovních skupin jsou členěny do kapitol a podkapitol a číslovány.¹⁶ Již podle srovnání názvů jednotlivých kapitol lze konstatovat, že samotné systematické členění bylo pojato u obou skupin různě. Na druhou stranu si nelze nepovšimnout, že základní pilíře odpovědnostního práva, tj. škoda, zavinění a odpovědnost, jsou u obou konceptů zcela podle předpokladu v centru zájmu. Oba koncepty svým systematickým členěním potvrzují tradiční pojetí civilního odpovědnostního práva platné ve většině evropských zemích.¹⁷

A.3. Základy právní úpravy odpovědnosti za škodu v PETL a PEL

PETL i PEL respektují tradiční východiska práva na náhradu škody spočívající na existenci povinnosti prevence vzniku škody (zásada prevenční) a povinnosti náhrady škody již vzniklé (zásada restituční). Základní prevenční povinnost je pak zakotvena i v obou dílech – v čl. 10:101 PETL a v čl. 1:102 PEL.

---

¹⁶ Vizualní podoba velmi výrazným způsobem asociuje paragrafované znění zákona.

¹⁷ Více viz Schmidt – Kessel, M. – Miller, S. Reform des Schadenersatzrecht, Band I: Europäische Vorgaben und Vorbilder. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, s. 74, 84.

Oba koncepty předložené pracovními skupinami obsahují, ač rozdílně formulované, základní ustanovení, která obsahují kostru odpovědnostního práva, tj. vymezení důvodů přičitatelnosti, zavinění a škody. Zatímco PETL jsou ve svém článku 1:101 poměrně konkrétní a výslovné, zvolila druhá pracovní skupina při úpravě základního ustanovení částečně techniku legislativního odkazu do jiných článků principů.

Z obou základních ustanovení lze pak usuzovat, že obě právní díla svým obsahem lze z hlediska civilní odpovědnosti označit za vícekolejné, tj. odpovědnostní vztah nevznikne z jednoho konkrétního přičitatelného důvodu, nýbrž může být zapříčiněn několika na roveň stanovenými příčinami. Jinými slovy subjekt je odpovědný za škodu, jak v případě jeho osobě přičitatelného zavinění, tak v případě škody vzniklé na základě jím vykonávané abnormálně nebezpečné činnosti, popř. škody způsobené jeho pomocníkem v rozsahu jím zadaného úkolu.

V obou dílech tak dochází k postavení na roveň odpovědnosti subjektivní i objektivní a k regulaci obou druhů odpovědností na základě generálních klauzulí, pouze s doplňujícím vymezením některých zvláštních skutkových podstat zakládajících rovněž objektivní odpovědnost škůdce.¹⁸

Koncept PETL výslovně zakotvuje tento přístup v čl. 1:101, podle kterého se škoda přičítá tomu:

- a) kdo ji způsobil svým zaviněným jednáním,
- b) jehož abnormálně nebezpečná činnost způsobila škodu nebo
- c) jehož pomocník způsobil škodu v rozsahu svého úkolu.¹⁹

Lze konstatovat, že takovýto přístup představuje poměrně výrazný koncepční posun jak oproti právu českému,²⁰ tak z hlediska právního pojetí řady

---

¹⁸ Srov. čl. 1:101 odst. 2 PETL a čl. 3:207 PEL.

¹⁹ Je však otázka, zda třetí důvod vzniku odpovědnosti lze charakterizovat jako samostatnou kategorii odpovědnosti, neboť je pojmově odvozena od splnění podmínek předchozích dvou kategorií, tj. odpovědnosti za zavinění a odpovědnosti objektivní. Uvedené ustanovení je však zjevně inspirováno ustanoveními práva francouzského. Srov. čl. 1382 Code Civil.

²⁰ V době, kdy na našem území ještě platilo ABGB, tehdejší právní věda vesměs možnost rovnocenného postavení obou druhů odpovědnosti dogmaticky vylučovala. Viz např. Rouček, F. – Sedláček, J. Komentář k

okolních států. Většina evropských národních úprav takového výslovné vymezení jednotlivých východisek právní úpravy deliktního práva neobsahuje. Kupříkladu v centru pozornosti německé úpravy civilní odpovědnosti stojí jednoznačně deliktní právo podmíněné prvkem zavinění. Objektivní odpovědnost, v podobě odpovědnosti za rizikovou činnost, má potom specifické a okrajové postavení v podobě výjimky, jež se vyvinula z historických potřeb.²¹ Této situaci potom odpovídá i skutečnost, že většina skutkových podstat souvisejících s objektivní odpovědností není zakotvena přímo v německém občanském zákoníku,²² nýbrž ve zvláštních předpisech.²³ Obdobně rakouskou právní úpravu náhrady škody charakterizují dva právní instituty – zavinění (Schuld) a protiprávnost (Unrecht). Představy rakouského zákonodárce tak neodlučitelně spojují odpovědnost s chybným chováním škůdce, přičemž neodmyslitelnou součástí je pak i subjektivní složka tohoto chování, tj. zavinění. Z tohoto hlediska je pak odpovědnost za riziko výjimkou z této původní koncepce, čemuž podobně jako v německé úpravě odpovídá neexistence generální klauzule objektivní odpovědnosti v ABGB. Odpovědnost za riziko je upravena převážně samostatně ve zvláštních předpisech týkajících se specifických oblastí.²⁴

Přístup tvůrců PETL i PEL založený jak na generální klauzuli subjektivní odpovědnosti, tak i odpovědnosti objektivní, je tudíž možno hodnotit jako novou výraznou inspiraci pro české právo *de lege ferenda*, jež nemá obdobu

---

československému Obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 693.

²¹ Tato potřeba je dle rakouské právní vědy spojována s rozvojem průmyslové společnosti a s tím souvisejících činností, jejichž realizace s sebou nutně přináší zvýšené riziko škody. Více viz Medicus, D. Bürgerliches Recht. 21. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2007, s. 388; nebo Kallwass, W. Privatrecht. Ein Basisbuch. 16. vydání. Köln: Verlag U. Thiemonds, 1998, s. 136.

²² Das Bürgerliche Gesetzbuch, dále jen „BGB“, vstoupil v účinnost 1. 1. 1900. Pro německý právní systém je typické, že zakotvení většiny základních civilněprávních institutů nacházíme v jednom kodexu, který pak slouží jako lex generalis v celém soukromoprávním odvětví práva. Německý občanský zákoník tak obsahuje i úpravu civilní odpovědnosti včetně odpovědnosti za škodu.

²³ Jedná se např. o § 7 StVG (Strassenverkehrsgesetz) - odpovědnost držitele motorového vozidla, nebo § 1 UmweltHG (Umwelthaftungsgesetz) - odpovědnost provozovatele podniku a další. Výjimkou v rámci BGB je objektivní odpovědnost podle § 833 věta první BGB, tj. odpovědnost majitele nehopodářských zvířat (Luxustiere).

²⁴ Příkladem je železniční zákon (Eisenbahn- und Kraftfahrzeughaftpflichtgesetz), atomový zákon (Atomhaftpflichtgesetz) nebo třeba zemský lovecký zákon (Landesjagdgesetz). Viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 564 – 588.

v tradičních střeoevropských právních řádech, z nichž český zákonodárce běžně čerpá svoji legislativní inspiraci.

B. OBECNÉ PODMÍNKY VZNIKU ODPOVĚDNOSTI

B.1. Pojem odpovědnosti

B.1.1. Evropské principy

Není překvapením, že oba koncepty evropských odpovědnostních principů definují jako určující podmínky vzniku odpovědnostního vztahu existenci škody, právně relevantní důvod vzniku škody a příčinnou souvislost mezi tímto důvodem a škodou. V obecné rovině se tak jedná o standardní vymezení podmínek vzniku odpovědnosti za škodu v tom smyslu, jak je chápána většinou evropských právních řádů.

Přesné vymezení pojmu právní odpovědnosti je poměrně složitým právně teoretickým problémem a o legální vymezení tohoto pojmu se zpravidla národní právní řády nepokoušejí a nečiní tak ani koncepty PETL a PEL. Právně teoretická východiska však nelze zcela opomíjet, neboť mohou mít vliv na konkrétní podobu zákonné úpravy.

B.1.2. České právo

Odpovědnost, resp. odpovědnost za škodu, se jako právní institut prolíná celým českým právním řádem, tj. jak právem soukromým tak veřejným. Z hlediska soukromoprávní odpovědnosti je nutno zakotvení tohoto právního institutu hledat nejenom v zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,²⁵ ale také

---

²⁵ Viz zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „OZ“.

v zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,²⁶ zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce,²⁷ zák. č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a v mnohých dalších. OZ tak sice formálně plní svoji roli *lex generalis*, avšak ve skutečnosti je právní úprava odpovědnosti velmi roztržštěná a nepřehledná.²⁸

České teoretické i legální přístupy *de lege lata* akcentují pojem sekundární občanskoprávní odpovědnosti, tj. odpovědnosti jako zvláštního sankčního právního vztahu, jehož podstatou je vznik povinnosti subjektu porušujícímu primární právní povinnost vyplývající ze zákona, popř. jiné právní skutečnosti. Tato tzv. pasivní koncepce odpovědnosti je chápána jako zvláštní druh sankce za nesplnění primární povinnosti a zdůrazňuje zejména funkci reparační.²⁹

Koncepce návrhu nového občanského zákoníku (dále též „NOZ“),³⁰ přináší v tomto směru některé změny, avšak spíše povahy právně filozofické než ryze

---

²⁶ Viz zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ObchZ“.

²⁷ Viz zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „ZP“.

²⁸ Odborníci na civilní právo se většinou shodují v konstatování, že obsah i systematika tuzemských soukromoprávních odvětví je přinejmenším zmatená, ne-li přímo špatná, což platí především pro občanský zákoník; na nevyhovující torzo socialistického občanského zákoníku z roku 1964 se neustále nalepují nové a nové nekonzistentní novely. Viz Červenka J. Několik poznámek k zamýšlené rekodifikaci občanského zákoníku. Dostupný z:

http://new.epravo.cz/v01/index.php3?s1=3&s2=0&s3=0&s4=0&s5=0&s6=3&m=1&recid_cl=15797&typ=clanky [ke dni 22. 11. 2009]. Obdobně viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. Právní rádce, 2007, č. 12, s. 4 - 12, nebo Eliáš, K. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 1 - 7.

²⁹ Rozsah této práce neumožňuje podrobný rozbor jiných koncepcí odpovědnosti ani jejich stručný nástin. Samotné koncepce se často prolínají a je proto často vhodnější odkázat na pojetí odpovědnosti související s konkrétním představitelem právní vědy. Příkladem je pojetí odpovědnosti podle Viktora Knappa (představitele aktivní koncepce odpovědnosti) viz Knapp, V. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. Stát a právo: (sborník) I., Praha: Nakladatelství ČSAV, 1956; pojetí civilisty Štefana Lubyho, který ztotožňuje např. občanskoprávní odpovědnost se sankcí, více viz Luby, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom prave I. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 507; již zmiňované pojetí odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu nově vzniklého při porušení právní povinnosti např. Jiřího Švestky, viz Švestka, J. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha: Academia, 1966, s. 316 atd. Z dalších děl věnovaných odpovědnosti lze jmenovat zejména Knappová, M. Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Praha: Eurolex Bohemia, 2003 (reedice); nebo Macur, J. Odpovědnost a zavinění v občanském právu. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1980; z novějších pojetí např. Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. Právník, 2004, č. 11, s. 1048 - 1067; nebo Handlar, J. Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu. Právník, 2004, č. 2, s. 169 - 177.

³⁰ Viz usnesení vlády České republiky ze dne 18. dubna 2001 č. 345 k návrhu věcného záměru občanského zákoníku (kodifikace soukromého práva), dostupné z:

http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/353b7431a3a9daaec1256f540046fe0d/9a9ee9ac86032767c12571b6006cfb12?OpenDocument [ke dni 22. 11. 2009]. Návrh nového občanského zákoníku, který byl zpracován pod vedením prof. Karla Eliáše a doc. Michaely Zuklínové. V květnu tohoto roku byl návrh předložen Poslanecké sněmovně. Srov. sněmovní tisk č. 835, V. volební období. Usnesení vlády České republiky č. 345

praktické.³¹ I dle NOZ je ke vzniku odpovědnosti vždy vyžadováno porušení právní povinnosti, vznik škody a kauzální nexus.

Z tohoto hlediska však upoutá, že NOZ ve své obecné části v rámci vymezení deliktní způsobilosti osob proklamuje opouštění pojetí odpovědnosti jako hrozby sankcí, tedy od v současnosti v tuzemsku převažující konstrukce, která spojuje nástup odpovědnosti s porušením primární právní povinnosti a současně ztotožňuje právní odpovědnost se sekundární právní povinností, která vzniká v důsledku porušení primární právní povinnosti.³² NOZ naproti tomu zdůrazňuje takové (primární) pojetí odpovědnosti, podle něhož člověk odpovídá za své jednání v plném rozsahu, a odpovídá tedy především za „splnění“ své povinnosti (srov. § 30).³³

Lze se však domnívat, že tato obsahová změna pojmu odpovědnost, jež však není v rámci důvodové zprávy podpořena věcnými důvody, nýbrž pouze odkazem na „antické a křesťanské tradice“, může v budoucnu přinášet některé negativní důsledky. Pojem odpovědnosti není výlučně soukromoprávním pojmem, ale pracuje s ním, jak již bylo řečeno, celý právní řád. Pokud by odpovědnost v chápání občanského zákoníku měla jiný obsah, resp. byla by

---

však předpokládalo předložení návrhu nového občanského zákoníku do 31. 12. 2002, což se nejenom z dnešního pohledu jeví jako velmi nerealistický požadavek. Obdobně viz Červenka J. Několik poznámek k zamýšlené rekodifikaci občanského zákoníku. Dostupné z:

http://www.epravo.cz/v01/index.php3?s1=1&s2=X&s3=X&s4=X&s5=S&s6=1&m=1&recid_cl=15797&typ=clanky [ke dni 11. 3. 2008]. Jedná se bezesporu o aktuální témata diskutované nejenom v odborných kruzích, přičemž lze říci, že panuje shoda v nutnosti určitého sjednocení soukromého práva, avšak názory na předloženou osnovu se poměrně liší, a to jak v pozitivním, tak v převažujícím negativním hodnocení. Z hlediska četnosti publikací v odborných periodikách, lze za hlavního obhájce návrhu označit jednoho z jeho tvůrců – prof. Karla Eliáše. Např. viz Eliáš, K. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 1 - 7; Eliáš, K. Teoretické a praktické otázky rekodifikace českého občanského práva. Právní fórum, 2006, č. 3, s. 18 – 23; Eliáš, K. Legendy o osnově občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 632 – 637, popř. Telec, I. O vládním návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2009, č. 19, s. 677-714, a další

³¹ Viz rovněž např. Švestka, J. – Dvořák, J. – Tichý, L. (ed.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha: ASPI, 2006. NOZ upravuje odpovědnost za škodu včetně odpovědnosti za nemajetkovou újmu z deliktů v části čtvrté hlavy III, tj. v § 2755 a násl. NOZ. Systematika NOZ je však oproti stávajícímu OZ odlišná, když se v základních ustanoveních věnuje otázkám náhrady škody a zejména možnému vzdání se práva na náhradu škody, poté následující ustanovení se věnují prevenci, nutné obraně a krajní nouzi.

³² Více viz Handlár, J. Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu. Právník, 2004, č. 2, s. 169 – 177.

³³ Vzhledem k tomu se v návrhu pojem „odpovědnost“ používá jen velmi zřídka, protože text NOZ používá ve většině případů termín povinnost. Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období. Přestože NOZ pojem odpovědnost v podstatě nepoužívá, v této práci je v rámci lepší srozumitelnosti běžně používán a je s ním pracováno.

něčím jiným než odpovědnost v ostatních oblastech práva, mohlo by dojít k narušení jednoty právního řádu.³⁴

Důvodnost zmíněného rizika rozpadu pojmu právní odpovědnosti navíc opodstatňuje i dikce vymezení přičitatelné škody v samotném návrhu v občanském zákoníku. Povinnost náhrady škody sice není na rozdíl od dosavadní právní úpravy vymezena výslovně jako povinnost odpovědnostní. Návrh občanského zákoníku nestanoví, že každý „odpovídá“ za škodu vzniklou porušením právní povinnosti, nicméně téhož výsledku je dosaženo tím, že návrh výslovně zakládá existenci zvláštní (sekundární) povinnosti k náhradě škody způsobené „porušením“ primární povinnosti škůdce. Návrh tak pouze jinými slovy zakotvuje v podstatě totéž, co současná právní úprava, když povinnost k náhradě škody i nadále podmiňuje „porušením“ zákonné nebo smluvní povinnosti, popř. „porušením“ dobrých mravů. Lze tedy konstatovat, že zejména v případě odpovědnosti za škodu, jež je v praxi soukromého práva zdaleka nejběžnějším typem právní odpovědnosti, návrh v konečném důsledku musel nezbytně opustit jinak obecně proklamované pojetí primární soukromoprávní odpovědnosti, jelikož povinnost k náhradě škody je pojmově podmíněna „porušením“ škůdcovy povinnosti, nikoli existencí odpovědnosti za „splnění“ této jeho povinnosti. Sankční charakter odpovědnosti za škodu je tak i přes použití poněkud odlišné terminologie ve své podstatě zachován a obecná proklamace primární odpovědnosti je ve značné míře samotnou osnovou popřena.³⁵

Vymezení povinnosti k náhradě škody na právně filozofickém základě primární odpovědnosti, tj. odpovědnosti za „splnění“ povinnosti, nijak neodpovídá ani současným doktrinálním trendům. To dokumentují i koncepty

---

³⁴ Více viz Lavický, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 848 – 859. Obdobný nešvar rozporu se stávajícím právním řádem, resp. obsahovým pojetím určitého právního institutu lze nalézt i u úpravy koncepce zavinění v NOZ (viz dále).

³⁵ Zevrubnou kritiku právně filozofických přístupů založených na primárním pojetí odpovědnosti za škodu podala zejm. I. Knappová, jejíž závěry jsou dostatečně podloženy věcnými a logickými (nikoli ideologickými) argumenty a jsou tak i přes dobu svého vzniku použitelné i v současnosti. Srov. Knappová, I.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu. Praha: EUROLEX Bohemia, Praha, 2003 (reedice).

PETL a PEL, jež zjevně pojetí primární odpovědnosti nikterak nepreferují, naopak spíše vycházejí ze sekundárního pojetí odpovědnosti za škodu, když povinnost hradit škodu stanoví jako druhotný (sankční) důsledek za způsobení jiné přičitatelné („attributable“, „accountable“) právní skutečnosti, tzn. zásadně za porušení škůdcovy povinnosti. Tento stav lze sice zřejmě vysvětlit tím, že zkoumané principy nepředstavují určitý výsek z jednotné kodifikace evropského civilního práva, nýbrž byly zpracovány v zásadě samostatně bez závislosti na konkrétním vymezení subjektivních práv a povinností, což by v případě primární odpovědnosti založené na „splnění“ těchto povinností bylo nezbytné.³⁶

Důvody uváděné zákonodárcem v důvodové zprávě pro nutnost opuštění dosavadního legislativního přístupu však z tohoto pohledu působí poněkud lichým dojmem. Těžko se lze domnívat, že by oba zkoumané akademické koncepty z „antické a křesťanské tradice“ nevycházely a že by v současnosti platná východiska této tradici a moderním trendům neodpovídala. Koncepční právně filozofická změna, kterou prostřednictvím ustanovení vymezujících deliktní způsobilost osob zakotvuje osnova nového občanského zákoníku, se tak jeví jako ne zcela opodstatněná. Z valné části je totiž popřena díkčí zvláštní úpravy odpovědnosti za škodu v samotné osnově návrhu, neboť jinak by ani tato úprava nemohla odpovídat moderním trendům představeným v rozebíraných evropských konceptech.

---

³⁶ To platí i o projektu PEL, jenž je sice zpracováván na pozadí prací na konceptu jednotného evropského občanského zákoníku, nicméně výstup i této pracovní skupiny prozatím tvoří vesměs samostatné osnovy týkající se klíčových civilněprávních institutů. Srov. zejm. čl. 1:101 odst. 1 PETL a čl. čl. 1:101 odst. 1 PEL.

B.2. Protiprávnost

B.2.1. Pojem protiprávnosti

B.2.1.a) Evropské principy

Jako podmínku vzniku škody vyžadují PETL i PEL nutnou existenci protiprávnosti. Protiprávnost jako obligatorní znak civilněprávní odpovědnosti však není v těchto dílech explicitně vyjádřena, resp. je vyjádřena způsobem pro střeoevropskou právní tradici poněkud nezvyklým. Z toho však zřejmě nelze dovozovat, že by podstata tradičního tuzemského chápání protiprávnosti jako podmínky vzniku odpovědnosti smyslu osnov PETL a PEL neodpovídala.

Protiprávnost je v právní teorii tradičně chápána jako právní kategorie vyjadřující rozpor s objektivním právem, kterou nelze zaměňovat s pojmem protiprávní úkon, neboť protiprávnost je obsahově širší. Zahrnuje v sobě nejen aktivní jednání, ale i stavy, které nebyly způsobeny jednáním žádného subjektu, přesto vykazují prvky protiprávnosti. Současná právní teorie se shoduje na tom, že jedním z předpokladů občanskoprávní odpovědnosti je porušení právní povinnosti (tj. protiprávní úkon) nebo tzv. škodní událost jako zákonem kvalifikovaná událost,³⁷ která je příčinou vzniku škody. Protiprávnost pak lze *sensu lata* chápat jako obecný znak soukromoprávní odpovědnosti za škodu, zahrnující protiprávní úkon i škodní událost.³⁸

Protiprávnost je objektivní kategorií, tzn. že je irelevantní zaměření vůle subjektu nebo další okolnosti, a je pouze jednou z několika podstatných náležitostí protiprávního úkonu. Protiprávnost u deliktů je dána tehdy, jestliže jsou porušeny normy stanovené právem. Vedle porušení norem stanovených právním předpisem je protiprávním i porušení dovolených smluvních ujednání mezi subjekty. Česká právní úprava staví z hlediska porušení právní povinnosti na roveň jednání komisivní i omisivní. Uvedené právně teoretické vymezení, a to

---

³⁷ Takto definováno viz např. Fiala, J. a kol. Občanské právo. Praha: ASPI, a.s., 2006, s. 250.

³⁸ Podrobně k pojmu protiprávnost viz Petrov, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. Právní rozhledy, 2007, č. 20, s. 745 – 749.

bez ohledu na konkrétní legislativně technické vyjádření, je v zásadě platné i ve většině ostatních evropských úprav, včetně právní úpravy německé³⁹ a rakouské.⁴⁰

V osnově PETL lze nutnost existence protiprávnosti v tomto smyslu rovněž najít, a to v čl. 1:101, ovšem pouze nepřímou prostřednictvím vymezení důvodů „přičitatelnosti“ způsobené škody. Pro účely stanovení podmínek subjektivní odpovědnosti je pak protiprávnost jednání podrobněji stanovena v čl. 4:101, podle kterého odpovědnost každého vzniká za zaviněné porušení požadované úrovně chování.⁴¹ Protiprávnost je tak spojena s úrovní chování, která je následně určena v čl. 4:102 PETL a souvisí s chováním rozumné osoby za daných okolností, a to v závislosti na objektivních okolnostech (povaha zájmu, hodnota chráněného zájmu atd.). Rozpor s požadovanou úrovní chování, resp. standardem chování, pak může vyplývat jak z porušení konkrétní explicitně zakotvené právní povinnosti, tak v případě, že žádná tato konkrétní právní povinnost není porušena, avšak stav neodpovídá standardům chování.⁴² Tato

---

³⁹ Např. legislativně technický přístup německého deliktního práva je poměrně komplikovaný, což napovídá již samotná neexistence generální klausele odpovědnosti za škodu, a naopak zakotvení řady jednotlivých skutkových podstat. Nezahrnutí generální klausele je výsledkem obavy německého zákonodárce, že by takové ustanovení vedlo k bezbřehému rozšíření deliktního práva. Nicméně protiprávnost, jako znak deliktního práva, se vztahuje na každý úkon porušující právní normu a tím poškozující právní statek. Stanovení protiprávnosti je tak nutným znakem k určení nedovoleného chování poškozujícího právní statky. Vymezení skutkové podstaty, tj. definice určitých právem chráněných statků, je základním předpokladem k založení odpovědnosti. Obecně se potom skutková podstata skládá ze tří elementů – porušení/poškození právem chráněného zájmu (právní hodnoty), jednání (omisivní či komisivní) a kauzality mezi porušením právem chráněného zájmu a jednáním. Jako základní hodnoty jsou podle § 823 I. BGB chápány život, tělesná integrita, zdraví, svoboda, vlastnictví a další osobnostní práva. Podrobně k výkladu těchto pojmů např. Preusser, J. BGB Basiswissen. Planegg: Haufe Verlag, 2002, s. 106 – 108 nebo např. Kropholler, J. Bürgerliches Gesetzbuch. Studienkommentar. 10. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 583 – 587. BGB sice neobsahuje generální klausuli deliktního práva, přesto lze enumerativní výčet skutkových podstat rozdělit do dvou skupin na základní skutkové podstaty a speciální skutkové podstaty. Viz Kallwass, W. Privatrecht. Ein Basisbuch. 18. vydání. München: Verlag Vahlen, 2006, s. 137.

⁴⁰ Rakouské právo uplatňuje legislativní metodu generální klausele v § 1295 ABGB. Tato právní norma zakotvuje pět základních podmínek vzniku odpovědnosti – vznik škody, kauzalitu, protiprávní chování škůdce, porušení ochranného účelu normy a zavinění. Dělení základních elementů odpovědnosti za zavinění se však u jednotlivých autorů mírně rozchází např. u dělení podmínek vzniku na náhrady škody na škodu, protiprávnost, objektivní složky přičitatelnosti (kauzalita, adekvance, ochranný účel normy) a zavinění viz Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 2. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001, s. 32; nebo např. podrobné dělení na škodu, jednání, kauzalitu, adekvanci, protiprávnost, ochranný účel normy, možnost vyloučení odpovědnosti a zavinění viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 13 – 22.

⁴¹ Zatímco český neoficiální překlad mluví o „úrovní chování“, anglický originál používá spojení „standard of conduct“, což podle mého názoru více evokuje obecně akceptované a nejenom právně závazná pravidla.

⁴² Obdobně viz Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.

objektivní úroveň chování může být současně modifikována subjektivními činiteli (věk, handicap a další). Požadovaná úroveň chování tak může zahrnovat celou škálu pravidel, ať již stanovených přímo zákonem, obecně respektovaných nebo pouze vyplývajících ze zásady *neminem leadere*. Z hlediska objektivní odpovědnosti (odpovědnosti za riziko, resp. za výsledek) pak protiprávnost jednání splývá se způsobením škody jiné osobě, a to v důsledku výkonu mimořádně nebezpečné činnosti.

Koncept PETL navíc pro vymezení podmínek vzniku odpovědnosti uplatňuje z hlediska středoevropských národních úprav poněkud netradiční institut „právem chráněného zájmu“, jenž má nahrazovat tradiční přístup stavící na existenci kategorie protiprávnosti a jehož výhody spočívají v pružnosti této úpravy využitím kritérií, které reprezentují hodnoty chráněné právním řádem. Nepochybně se tak děje i z důvodu, že formulace PETL (i PEL) vyplývají z kompromisního charakteru takovýchto harmonizačních projektů, které jsou výsledkem střetu tradic anglosaského a kontinentálního právního systému.⁴³ V přístupu uplatněném v PETL tedy není rozhodující, zda došlo k porušení právní normy jako takové, ale mnohem podstatnější je vážení okolností, které mohou vést k závěru, že došlo k porušení právem chráněného zájmu. PETL nabízí několik kritérií, které by měly být zohledněny při zjišťování, zda bylo zasaženo do právem chráněného zájmu. Výslovně stanoví, že rozsah ochrany záležitostí povahově na

- hodnotě právem chráněného zájmu,
- přesnosti jeho určení,
- očitosti,
- obecně uznávaném významu životních hodnot (výslovně nejvyšší ochrana by měla být poskytnuta ochraně života, tělesné a duševní integrity, lidské důstojnosti a svobody, rozsáhlá ochrana by pak měla být zaručena majetkovým právům, včetně práv k nehmotným statkům),

---

⁴³ Viz obdobně Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.

- blízkosti vztahu škůdce a poškozeného (čím právně bližší vztah, tím širší ochrana by měla být poskytnuta),
- relativní hodnotě dotčených zájmů,⁴⁴
- povaze odpovědnosti (za zavinění či za riziko).

Při bližším rozboru úpravy v PETL však lze konstatovat, že takto uplatněný koncept ochrany právem chráněných zájmů v zásadě nepředstavuje nic jiného než obecně akceptovatelné využití legislativní techniky abstraktních pojmů („open-textured laws“), jež ze své povahy umožňuje flexibilnější výklad právních norem aplikujícími orgány, na druhou stranu však i nepochybně i určité snížení právní jistoty adresátů právních norem. Koncepty typu PETL a PEL svým účelem nepředstavují osnovy přímo závazných právních předpisů aplikovaných v praxi soudy a jiným orgány. Jsou katalogem zásad a principů pro případnou budoucí unifikovanou (či alespoň harmonizovanou) evropskou právní úpravu, tedy jsou určeny pro zákonodárce národních států, příp. pro budoucí rozpracování orgány EU. Za takové situace pak lze nepochybně uplatnění této legislativní techniky předpokládat a vítat. Vzhledem k uvedenému účelu i ze samotné dikce PETL je však zřejmé, že je předpokládána další konkretizace úpravy v budoucím závazném normativním textu. Zřejmě lze tedy těžko jednoznačně konstatovat, že vyjádření protiprávnosti prostřednictvím konceptu „právem chráněného zájmu“ ve smyslu PETL by byl koncept jednoduše aplikovatelný v národní právní úpravě. V zásadě se totiž nejedná o nic jiného než o prakticky nekončící polemiku týkající se míry konkrétnosti (rigidity) či obecnosti (abstraktnosti) právních norem a míry volného uvážení aplikujících orgánů, pro kterou těžko existuje obecně platný závěr.

PEL obdobně hovoří o škodě vyplývající z porušení subjektivního práva zaručeného právním řádem nebo z porušení „zájmu hodného právní ochrany“ (čl. 2:101). Protiprávnost je tak spojena s porušením ať již zákonem stanovené

---

⁴⁴ Tato problematika je v naší právní literatuře v poslední době rovněž diskutována. Zejm. zejm. k otázce zjišťování poměrnosti dotčených zájmů metodicky Telec, I. Váhy a meč aneb Test poměrnosti cíle a prostředků. In Šínová, R. (ed.). Sborník příspěvků z konference Olomoucké právnické dny 2008. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 21-46.

povinnosti, tak i z českého pohledu netradičně pouze obecně s porušením „zájmu hodného právní ochrany“. Interpretace tohoto pojmu však není na rozdíl od PETL blíže vymezena.

B.2.1.b) České právo

I přes netradiční dikci obou zkoumaných osnov zřejmě nelze konstatovat, že by jejich smysl byl podstatně odlišný oproti českému občanskému zákoníku či návrhu rekodifikace soukromého práva. Z hlediska formální úpravy však lze NOZ vytknout, že povinnost *neminem laedere* a její odpovědnostní následek jsou i nadále vyvozovány z obecného prevenčního ustanovení (§ 2761 NOZ),⁴⁵ avšak současně platí i ustanovení § 2771 a § 2774 NOZ stanovující povinnost každého nahradit škodu způsobenou porušením (zákonné či smluvní) právní povinnosti.⁴⁶ Ustanovení § 2761 NOZ tak sice stanoví prevenční povinnost, kterou však současně relativizuje návětí této normy, z něhož plyne, že je třeba tuto povinnost brát vážně, pouze pokud tak vyžadují okolnosti nebo zvyklosti. Přitom v následujících ustanoveních § 2763 a § 2764 stanovících kazuistickou úpravu prevenční povinnosti pro některé případy již relativizace okolnostmi nebo zvyklostmi obsažena není. Vzhledem k obecné delikttní klauzuli v § 2771 tak v úvahu přichází i výklad, že odpovědnost za tyto zvláštní skutkové podstaty prevenční odpovědnosti okolnostmi a zvyklostmi podmíněna není. Je však otázka, zda pro takovou úpravu je věcný důvod a zda toto byl záměr navrhovatelů.⁴⁷

---

⁴⁵ Srov. § 2761 NOZ: „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Nechová-li se tak, ač to vyžadují okolnosti, zvyklosti nebo právní předpis, jde škodlivý následek, který z toho vznikl, k jeho tíži a je povinen škodu nahradit.“

⁴⁶ Z hlediska nevhodnosti systematického zařazení těchto ustanovení, jejich vzájemnému vztahu a k možným interpretačním potížím těchto ustanovení více viz Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.

⁴⁷ K dalším otázkám úpravy prevenční odpovědnosti viz Petrov, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. Právní rozhledy, 2007, č. 20, s. 745 – 749.

B.2.2. Důvody vzniku protiprávnosti

B.2.2.a) Evropské principy

Koncepty PETL a PEL nikterak nerozlišují mezi důvody vzniku protiprávnosti. Vycházejí tak z koncepce tzv. generálního deliktu, kdy každé protiprávní jednání může být při splnění dalších podmínek důvodem vzniku odpovědnosti za škodu. PETL vyjadřuje tuto skutečnost nepřímo prostřednictvím institutu zavinění. Požadovaná úroveň chování škůdce, jejíž dodržení vylučuje nedbalostní chování, je určena především prostřednictvím „norem, které předepisují nebo zakazují určité chování“ (čl. 4:102 odst. 3). Tedy bez ohledu na původ těchto právních norem. PEL jinými slovy stanoví v zásadě totéž, když podmiňuje vznik odpovědnosti porušením subjektivního práva jiné osoby (čl. 2:101 odst. 1), tedy opět bez ohledu na povahu právní skutečnosti zakládající toto právo.⁴⁸ Protiprávní stav podmiňující vznik povinnosti tak může být způsoben jak porušením povinnosti stanovené právním předpisem, tak jednáním v rozporu se smluvním ujednáním stran. Škodní jednání může spočívat jak v konání, tak opomenutí škůdce. Tyto koncepty nestanoví ani rozdílnou úpravu podmínek, způsobu a rozsahu náhrady škody podle toho, zda byla porušena zákonná či smluvní povinnost.

Uvedený přístup, jenž byl uplatněn v konceptech PETL a PEL, však není samozřejmě ani z teoretického hlediska ani při pohledu na některé zahraniční národní právní úpravy jediným možným a přijatelným. V okolních zemích je možno nalézt i úpravu značně odlišnou. Vzhledem k poměrně zásadní koncepční změně, jež přináší návrh občanského zákoníku, považuji za vhodné přiblížit podrobněji rovněž podobu některých zahraničních úprav.

---

⁴⁸ K právně teoretickému rozboru možnosti vzniku odpovědnosti mimo právní vztah, tj. mimo rámec vzájemně odpovídajícího subjektivního práva a subjektivní povinnosti viz zejm. Knappová, M. Povinnost a odpovědnost v občanském právu (reedice). Praha: EUROLEX Bohemia, Praha, 2003, s. 90. Z uvedených hledisek se potom podmínění vzniku odpovědnosti v PEL porušením subjektivního práva z hlediska tuzemské právní teorie nejví jako vhodné. I zde však platí, že formulace obou konceptů představuje kompromis mezi odlišnými evropskými právními systémy a představuje zásadně pouze vodítko unifikačních snah, nikoli návrh závazného legislativního textu pro národní státy.

Příkladem odlišného přístup může být současná německá úprava. Jejím specifikem je legislativně technické rozlišování mezi odpovědností za porušení závazkových vztahů, resp. povinností plynoucích z porušených smluvních závazků, a odpovědností plynoucí z nedovoleného jednání - deliktu (Haftungsrecht).⁴⁹ Tomuto členění pak odpovídá i umístění odpovídajících právních norem v systematice BGB. Problematika porušení smluvních závazků, jejichž nedodržení nezakládá existenci deliktu (v německém pojetí), ale pouze vznik zvláštního druhu závazku plynoucího z porušení prvotního závazku, je upravena obecně a následně v rámci jednotlivých smluvních typů.⁵⁰ Vznik odpovědnostního vztahu v podobě porušení právem uložené povinnosti je potom zakotven v § 823 a násl. BGB, přičemž je nutné rozlišovat odpovědnost za zaviněné protiprávní jednání (v německém pojetí deliktní právo), a odpovědnost objektivní, tj. za dovolené riziko.⁵¹ Existence dvojího pojetí odpovědnosti, tj. odpovědnosti plynoucí z porušení závazku a odpovědnosti z nedovoleného jednání, má za následek, že nároky z porušení závazkových vztahů a z deliktu se navzájem nevylučují a poškozený se pak může domáhat dvojího plnění.⁵²

---

⁴⁹ Důvody k tomuto rozlišování pramení zejména ze dvou hlavních příčin. První příčinou je způsob vzniku vztahu (na smluvním principu nebo naopak nezávisle na vůli stran – často proti vůli jedné ze stran). Druhým důvodem dělení je obsah závazkového vztahu, který je orientován na plnění jako takové (a případná náhrada škody má zajistit toto plnění), oproti deliktnímu vztahu v užším slova smyslu. V takovém odpovědnostním vztahu totiž rozdílně vystupuje do popředí snaha o negaci porušení a nápravu případných následků. Podrobně viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 256 – 257.

⁵⁰ Obecná úprava zejména v § 276 a násl. BGB, specifika u jednotlivých závazkových vztahů, např. kupní smlouvy § 440 BGB, nájemní smlouvy § 536 BGB a další.

⁵¹ Z důvodu rozsahu této práce a jejich cílům nebude nadále proveden rozbor odpovědnosti vznikající z porušení závazkových vztahů v německém právu. Současně se ovšem nelze vzhledem ke struktuře PETL i PEL omezit pouze na rozbor deliktního práva, které je v německé právní teorii chápáno převažujícím způsobem stricto sensu, tj. odpovědnost za zavinění (je ovšem třeba podotknout, že z hlediska systematiky je někdy odpovědnost za riziko, tj. objektivní odpovědnost, řazena pod deliktní právo jako nadřazený pojem). Viz např. Wörlen, R. – Metzler, I. – Müller, K. Schuldrecht BT. 8. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2006, s. 214 a násl.; nebo obdobně Preusser, J. BGB Basiswissen. Planegg: Haufe Verlag, 2002, s. 102; opačně např. Schmidt, E. – Brüggemeier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 271; nebo Canaris, C.W. Grundstrukturen des deutschen Deliktsrechts. Versicherungsrecht, 2005, č. 13, s. 577 – 584). Z výše jmenovaných důvodů bude nadále německé deliktní chápáno právo v širším slova smyslu, tj. včetně otázek objektivní odpovědnosti.

⁵² Viz Klunzinger, E. Einführung in das Bürgerliche Recht. 13. vydání. München: Verlag Franz Vahlen, 2007, s. 467. Německé pojetí odpovědnostního vztahu se ve svém důsledku rozpadá na dva základní prvky, kdy se rozlišuje důvod vzniku, resp. založení odpovědnosti (Haftungsgrund), který má již zmiňované tři prvky (skutkovou podstatu, resp. její poškození, protiprávnost a zavinění) a dále druhý prvek, jenž zahrnuje obsah odpovědnosti (Haftungsausfüllung), který se skládá z prvků škody a okolností její náhrady. Viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 269 – 275.

Pod pojem práva na náhradu škody (Schadenersatzrecht)⁵³ však německá právní teorie nicméně podřazuje odpovědnostní závazky z každé civilněprávní skutečnosti, která zakládá povinnost nahradit škodu, a to bez ohledu, zda tato skutečnost vznikla porušením smluvní povinnosti, nedovoleným jednáním (deliktem) nebo realizací dovoleného rizika. Právně teoretické vymezení odpovědnostního práva v německém právu je narozdíl od legálního vyjádření chápáno především funkčně, nikoli dle právní skutečnosti zakládající odpovědnost. Právo na náhradu škody v doktrinálním pojetí tak v zásadě pokrývá tu oblast soukromého práva, která plní dvě hlavní funkce – vyrovnaní škody (Schadenausgleich) a prevenci škody (Schadensprävention).⁵⁴

Odlišné pojetí rakouské se odráží při souběhu nároků v případě odpovědnosti z porušení smluvního závazku a z deliktu. Zatímco v německém pojetí jsou tyto nároky na sobě nezávislé a lze požadovat plnění u obou současně, rakouská úprava zakotvuje nárok pouze na jednu náhradu škody, přičemž si poškozený může vybrat, který (pro něj výhodnější) z nároků uplatní.⁵⁵ Odpovědnost plynoucí z porušení smluvních závazků je pak zakotvena ve všeobecné části závazkového práva ABGB,⁵⁶ ale zároveň platí i obecná právní úprava týkající se náhrady škody.⁵⁷

---

⁵³ Náhrada škody, tedy obsah odpovědnosti, je upravena v § 249 a násl. BGB.

⁵⁴ Z hlediska prevence potom lze rozlišovat mezi prevencí speciální, tj. takovou, jež působí na škůdce do budoucna ve smyslu neopakování svého protiprávního chování, a prevenci generální, kdy hrozba a prosazení náhrady škody motivuje členy společnosti k chování po právu. Více viz Prütting, H. – Wegem, G. – Weinreich, G. BGB Kommentar. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 339 – 340; nebo viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 257.

⁵⁵ Více viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 421 – 422.

⁵⁶ Příkladem je otázka nemožnosti plnění závazku §§ 920, 921 ABGB nebo prodlení dlužníka §§ 918, 921 ABGB.

⁵⁷ Z hlediska náhrady škody má však rozlišování odpovědnosti z porušení závazku nebo naopak z deliktu poměrně velký význam, neboť náhrada škody vyplývající ze smluvních závazků má v některých případech specifickou úpravu na rozdíl od deliktní odpovědnosti (např. obrácení důkazního břemene zavinění odpovědnosti ze závazku § 1298 ABGB).

B.2.2.b) České právo

Lze konstatovat, že česká úprava *de lege lata* odpovídá pojetí uplatněnému v projektech PETL a PEL. Účinné české právo rovněž vychází z koncepce tzv. generálního deliktu vyjádřeného prostřednictvím generální klausele v ustanovení § 420 obč. zák. Předpokladem vzniku občanskoprávní subjektivní odpovědnosti za způsobenou škodu je porušení právní povinnosti, tj. protiprávní úkon,⁵⁸ čímž je zejména míněno porušení povinností, které ukládá právní předpis,⁵⁹ může však jít i o porušení povinností vyplývajících např. ze smlouvy. Jinými slovy občanský zákoník nerozlišuje, zda vyplývá porušená právní povinnost ze smlouvy nebo jde-li o porušení právní povinnosti vyplývajících ze zákona. Obdobný způsob úpravy zvolil zákonodárce i pro ukotvení způsobu, rozsahu a obsahu náhrady škody (§§ 438 a násl. OZ), které se jednotně vztahuje na škodu smluvní (závazkovou) i mimosmluvní (mimozávazkovou).⁶⁰

Z hlediska stanovení protiprávnosti v rámci OZ je nutno zvlášť vytknout ustanovení § 415, které obsahuje obecnou prevenční povinnost předcházení škodám, přičemž toto nemá pouze preventivně výchovnou povahu, ale porušení této právní povinnosti chovat se určitým způsobem představuje protiprávní jednání (platí zásada *neminem laedere*).⁶¹

---

⁵⁸ Protiprávní úkon se často označuje jako delikt (z latinského *delictum*), přičemž toto označení budiž interpretační potíže, neboť občanskoprávním deliktem *stricto sensu* je pouze zaviněný protiprávní úkon. Viz Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 425.

⁵⁹ Ustanovení § 420 OZ má funkci generální klausele ve vztahu k jak zaviněnému porušení jak mimosmluvních, tak smluvních povinností, a to přesto, že OZ v části osmé upravuje zvláštní případy odpovědnosti za škodu vzniklé v souvislosti s existujícím závazkovým vztahem.

⁶⁰ Viz Fiala, J. – Hurdík, J. – Korecká, V. – Telec, I. Lexikon občanského práva. 2. vydání. Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch - Sagit, 2001, s. 352.

⁶¹ Výklad tohoto ustanovení býval v minulosti mylně chápán, resp. dovozován jako založení samostatné skutkové podstaty odpovědnosti za škodu. Ve skutečnosti porušení povinnosti ukládané § 415 představuje protiprávní jednání, které je za podmínky příčiny ke vzniku škody znamená vznik odpovědnosti podle § 420. Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1187. K názoru, že ustanovení § 415 OZ není samo o sobě způsobilé pro založení protiprávnosti jednání právního subjektu viz Melzer, F. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku. Časopis pro právní vědu a praxi, 2002, č. 3, s. 265 – 271.

Návrh nového občanského zákoníku se v tomto směru odklání od současné právní úpravy v občanském zákoníku a konceptech PETL a PEL a nechává se naopak inspirovat zahraničními právními řády, jež oddělují ve výše uvedeném smyslu odpovědnost mimozávazkovou a závazkovou. Ovšem je nutno konstatovat, že se tak děje způsobem, který zřejmě nelze považovat za příliš šťastný.

V zásadě je možno konstatovat, že uplatnění tohoto koncepčního přístupu není z historického hlediska bezdůvodné a naopak vzhledem k nutnosti vytvoření jednotné kodifikace v současnosti rozštěpeného soukromého práva se jeví i praktické. Vhodnost opuštění občanskoprávního konceptu univerzálního deliktu je dána již tím, že z pohledu tuzemského soukromého práva jako celku tento koncept neplatí ve skutečnosti ani nyní. Je nutno vzít v potaz, že vedle úpravy občanskoprávní odpovědnosti za škodu v občanském zákoníku platí současně i paralelní a samostatná úprava odpovědnosti za škodu způsobenou porušením obchodněprávních závazků, kde jedná se z povahy věci o úpravu smluvní odpovědnosti.⁶² Základní odlišnost obou úprav pak spočívá v tom, že obchodní zákoník nevyžaduje pro vznik odpovědnosti zavinění škůdce.⁶³

Návrh nového občanského zákoníku řeší kompromisně tuto dichotomii právě rozlišením úpravy odpovědnosti smluvní a mimosmluvní, když pro vznik mimosmluvní odpovědnosti je vyžadováno zavinění (§ 2771), naopak odpovědnost za porušení smluvních závazků je koncipována jako objektivní (§ 2774).

---

⁶² Kdy tato úprava je pouze formou velmi nevhodného odkazu v § 757 ObchZ aplikována i na porušení mimosmluvních povinností stanovených obchodním zákoníkem.

⁶³ V této souvislosti však není bez významu připomenout nedávný stav osnovy návrhu občanského zákoníku. Ještě poslední pracovní verze před odesláním do oficiálního připomínkového řízení v důvodové zprávě uváděla, že úprava smluvní odpovědnosti vychází z presumované nedbalosti škůdce spočívající v tom, že splnění povinnosti zabránilo jiné skutečnosti, než dočasná nebo trvalá vyšší moc jako mimořádná, nepředvídatelná a neodvratitelná překážka, vzniklá nezávisle na vůli škůdce. Důvodová zpráva opominula, že se ve skutečnosti jedná o učebnicové vymezení objektivní odpovědnosti, neboť všechny skutečnosti vylučující odpovědnost povahově leží zcela mimo vůli škůdce, tedy vždy mimo oblast zavinění jakékoli osoby. Nebylo tedy vůbec zřejmé, proč byl koncept objektivní odpovědnosti vydáván v důvodové zprávě za odpovědnost za presumované nedbalostní zavinění. Tento nedostatek byl však před odesláním návrhu do připomínkového řízení odstraněn. Srov. důvodovou zpráv k návrhu občanského zákoníku ke dni 11. 3. 2008.

Ačkoli tento kompromis při kodifikaci roztříštěného tuzemského soukromého práva lze z uvedených věcných důvodů jako takový zřejmě vítat, nelze již souhlasit s dalším odůvodněním tohoto postupu. Důvodová zpráva primárně uvádí jako důvod pro uplatnění odděleného konceptu určitou nemodernost a překonanost přístupu spočívajícího v tzv. generálním deliktu, a to navíc se zřejmým ideologickým zabarvením problému. Přitom právě osnovy PETL a PEL tyto důvody (a v zásadě tento druh argumentace obecně) podstatně relativizují. Lze bezesporu vycházet z toho, že tato díla představují moderně pojatou syntézu mnohdy rozdílných evropských národních úprav, jež má sloužit jako podklad pro jejich případnou budoucí unifikaci (harmonizaci). Oba výstupy akademických skupin, jež jsou oproštěny od zohledňování všech rozličných věcných důvodů pro odlišný postup daných specifickými podmínkami v jednotlivých národních právních řádech, tak naopak zjevně jako moderní a účelnou preferují právě koncepci tzv. univerzálního deliktu.

Výraznější výtka však směřuje k legislativně technickému postupu, jaký tvůrci návrhu použili pro vymezení odpovědnosti za porušení zákonné povinnosti. Ustanovení § 2771 NOZ uvádí, že „škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“ K tomu důvodová zpráva uvádí, že toto pojetí sleduje úpravu § 823 německého občanského zákoníku v podobě převzaté v nizozemském občanském zákoníku, když stanoví, že povinnost k náhradě škody nevzniká, nesměruje-li účel porušené normy k ochraně před tou škodou, kterou poškozený utrpěl. Zohledňováno je dotčení absolutních práv, které působí vůči každému, zatímco relativní právo působí jen mezi stranami.

Předně je však třeba uvést, že ustanovení § 823 BGB nic takového, co uvádí důvodová zpráva nestanoví. Je zde pouze zakotveno, že „kdo protiprávně poškodí jiného na životě, zdraví, svobodě a majetku, je povinen tuto škodu

nahradit. Stejná povinnost stíhá i toho, kdo porušil ochrannou normu stanovenou jiným zákonem“. Toto ustanovení tedy v nikterak neoperuje s pojmem „absolutního práva“ a nikterak nerozlišuje mezi škodou na právech absolutních či jiných. Naopak německá úprava v zásadě pouze stanoví, že škoda může být majetková nebo nemajetková.

Obdobně rakouské deliktní právo rozlišuje mezi absolutními a jinými právy pouze z hlediska teorie, nikoli dikcí zákona. Prostřednictvím generální klauzule stanoví odpovědnost k náhradě škody na jmění, právech anebo jeho osobě. Ta může z hlediska rakouské teorie spočívat jak v případě zásahu do tzv. absolutních práv (na život, tělesnou integritu, zdraví, svobodu a vlastnictví), či porušení povinností z tzv. ochranných zákonů (Schutzgesetze).⁶⁴ Z hlediska právní teorie tedy ochrana pouhého majetku (blosses Vermögen) sice zásadně nespadá pod ochranu v rámci deliktního práva, nýbrž ochrana je předpokládána v rámci smluvního práva. Ve skutečnosti však lze konstatovat, že i pouhý majetek je chráněn prostřednictvím mnohých ochranných norem (Schutzgesetze) a tím dochází i k jeho ochraně prostřednictvím deliktního práva.⁶⁵

V pojetí návrhu občanského zákoníku však dochází přímo v textu právní normy k věcně neodůvodněnému vytknutí povinnosti k náhradě škody v případě zásahu do „absolutních práv“ a stanovení odlišné úpravy při zásahu do práv jiných. Takový přístup je však zjevně odlišný od požadavku způsobení „majetkové nebo majetkové újmy“, jak je stanoveno právem německým nebo způsobení „újmy na jmění, právech anebo jeho osobě“, jak stanoví právo rakouské. Striktně vzato tak osnova bez řádného věcného odůvodnění stanoví odlišný režim např. pro různé druhy škod na majetku, a to pouze v závislosti na tom, zda škoda spočívá v zásahu do absolutního práva poškozeného či nikoli.

Dvousečnost uplatněného konceptu může být demonstrována např. na praktickém příkladu, kdy je klientovi způsobena škoda jeho advokátem, jenž byl

---

⁶⁴ Rovněž i v podobě jednání proti dobrým mravům a s tím související možnost provinění šikanózního výkonu práva. V ABGB je tak výslovně předpokládáno v § 1295 II.

⁶⁵ Viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 5 – 6.

klientovi jako žalovanému ustanoven soudem k ochraně jeho zájmů (tedy mimo právní vztah z uzavřené dohody o poskytování právních služeb), a to kupříkladu tím, že advokát nenamítl promlčení uplatněné pohledávky. Takovou škodu pak lze těžko považovat za zásah do absolutního práva poškozeného. Absolutní právo k peněžním prostředkům klienta nebylo nikterak zasaženo, pouze se dosud nevykonatelná pohledávka stala vykonatelnou. A rovněž lze polemizovat o tom, zda tím, že advokát porušil povinnost stanovenou mu v § 16 odst. 1 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, tedy povinnost chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, zasáhl do „jiného práva poškozeného“, k jehož ochraně tuto povinnost zákon stanoví, když důsledkem porušení je pouze to, že existující a důvodná pohledávka žalobce, jež má být klientem po právu zaplacená, se stala vykonatelnou. Na druhou stranu lze uvést situaci, kdy by porušení téže právní normy advokátem spočívalo v tom, že do okamžiku koncentrace řízení advokát neuvedl rozhodující tvrzení a nenavrhl k těmto tvrzením důkazy nebo nastala fikce uznání nároku žalovaným v důsledku jeho nevyjádření. Takovéto pochybení by pak mohlo mít za následek např. „nesprávné“ určení vlastnického práva protistrany k předmětné věci, k níž ve skutečnosti svědčilo vlastnické právo klientovi chybujícího advokáta. V takovém případě by došlo k zásahu do absolutního práva poškozeného.

Rovněž není zřejmý věcný důvod, proč výslovná aplikace „ochranného účelu normy“ není stanovena u vymezení odpovědnosti za porušení smluvní povinnosti. U našeho názorného případu by tedy pouze stačilo, pokud by vztah mezi klientem a advokátem nebyl založen rozhodnutím soudu, nýbrž smlouvou o poskytnutí právních služeb, a režim posuzování odpovědnosti advokáta by za jinak nezměněných podmínek byl opět výrazně odlišný.

Dikce návrhu občanského zákoníku tak budí dojem, že otázka ochranného účelu normy je přesunuta z roviny zkoumání příčinné souvislosti (popř. zkoumání otázky zneužití práva) do roviny vymezení zvláštních podmínek vzniku odpovědnosti, a to pouze ve vztahu ke škodě na jiných než absolutních právech. Přitom otázka ochranného účelu právní normy by měla být rozhodující

bez ohledu na to, zda jednáním škůdce došlo k zásahu do absolutního či jiného práva poškozeného a je ji nutno posuzovat zásadně vždy při úvaze o příčinné souvislosti mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou (viz např. ustanovení PETL). Není-li právní norma stanovena za účelem reprobace určitého důsledku jednání, nemůže být škoda způsobená tímto jednáním důsledkem stavu protiprávnosti. To platí zásadně bez ohledu na povahu práva, do něhož byla zasaženo. Na tomto stanovisku zjevně setrvávají jak právní úpravy, jimiž se nechali tvůrci NOZ inspirovat, tak osnovy projektů PETL a PEL. S dikcí návrhu občanského zákoníku v této věci proto nelze zcela souhlasit.

B.2.3. Odpovědnost za zavinění

B.2.3.a) Evropské principy

Předložené koncepty Study Group i European Group se shodují v odpovědnosti za zavinění, a to jak úmyslného, tak nedbalostního, přičemž míra nedbalosti se odvíjí od porovnání s chováním rozumné osoby za stejných okolností.

Požadovaná úroveň chování rozumné osoby je v PETL specifikovaná v článku 4:102, přičemž jsou brány v potaz okolnosti jednání, povaha chráněného zájmu i osobnost samotného subjektu apod. Principy vytvořené European Group dále umožňují tuto požadovanou úroveň chování za určitých podmínek upravit, resp. snížit. Přestože PEL obsahuje v jádru obdobné posouzení, tj. míra zavinění se vztahuje na srovnání s rozumnou osobou, nacházíme zde opět obecnější podobu definice nedbalosti, tj. měřítkem je chování rozumné osoby ve stejné situaci. PETL se tedy snaží vyjmenovávat všechny možné aspekty ovlivňující posouzení chování rozumné osoby, zatímco PEL se spokojily s obecnějším odkazem na rozumnou osobu podle okolností případu.

Zvláštností v rámci PETL je pak článek 4:201, který umožňuje obrácení důkazního břemene o zavinění, a to v souvislosti s existencí jednání, které zpravidla způsobuje hrozbu závažného nebezpečí vzniku škody.⁶⁶ Jinými slovy v případě možného obrácení důkazního břemene o zavinění by toto břemeno nenesl poškozený, ale odpovědný subjekt.⁶⁷ Naproti tomu PEL se možností obráceného důkazního břemene vůbec nezabývá, čímž můžeme dojít k závěru, že lze nalézt možnou právní mezeru mezi odpovědností za zavinění na jedné straně a odpovědností za riziko na straně druhé.⁶⁸

PETL i PEL tedy v zásadě odpovídají tradičnímu chápání odpovědnosti za zavinění ve středoevropském prostoru. Zajímavý je však pohled z hlediska definičního. PETL sice vychází ze zavinění v podobě úmyslu i nedbalosti (čl. 4:101), avšak kvalita tohoto zavinění, tj. zda se jedná o úmysl nebo nedbalost, by měla být posuzována podle míry porušení požadované úrovně chování. Tato požadovaná úroveň chování je sice určena jako objektivní kritérium (čl. 4:102, tj. jako chování rozumné osoby), současně však je možno toto objektivní kritérium rozumné osoby modifikovat s ohledem na subjektivní poměry škůdce (čl. 4:102 odst. 2). PEL definuje úmysl a nedbalost v čl. 3:101 a 3:102, přičemž definice úmyslu se odvolává na vědomostní a volní složku jednání pachatele, a nedbalost se odvolává na porušení běžné míry obezřetnosti danou zákonem nebo dostatečné míry obezřetnosti, kterou by bylo možno očekávat od přiměřeně opatrné osoby vzhledem k okolnostem věci. PEL tak trpí určitým nedostatkem, kdy úmyslné zavinění je posuzováno jako subjektivní znak skutkové podstaty, zatímco nedbalostní zavinění by se posuzovalo pouze objektivně, tj. v porovnání

---

⁶⁶ Závažné nebezpečí se pak posuzuje v návaznosti na rozsah možné škody a pravděpodobnost jejího vzniku (čl. 4:201 odst. 2).

⁶⁷ PETL je ryze hmotněprávní projekt, je tedy otázkou, kdo a v jakém stádiu řízení by navrhoval a rozhodoval o případném obrácení důkazního břemene. Vzorem pro případné obrácení důkazního břemena (a tím pravděpodobné ztížení pozice podnikatele, resp. osoby pravděpodobně odpovědné za mimořádné nebezpečí) byla Směrnice Rady ze dne 25. července 1985 o odpovědnosti za vadné výrobky (85/372/EWC). Více viz Koziol, H. Die „Principles of European Tort Law“ der „European Group on Tort Law“. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 2, s. 250 – 251.

⁶⁸ Někteří autoři mluví o tzv. šedé zóně (grey zone between) a navrhují vytvoření takového pravidla, které by mezi účastníky deliktního vztahu rozdělilo rizika v první řadě podle závislosti vzniku škody na potenciálním nebezpečí. Více viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 571.

s osobou přiměřeně opatrnou. V této osnově tak chybí zohlednění subjektivních možností škůdce se nedbalosti vyhnout (v českém právu vyjádřené požadavkem, že škůdce „mohl vědět“, že škodu způsobí).

Důkaz o souladu přístupů v projektech PETL a PEL s tradičním chápáním odpovědnosti za zavinění ve středoevropském prostoru nám může dát pohled na úpravu německou a rakouskou. Německé deliktní právo stojí na prvku zavinění, a to jak úmyslného (vědomý a chtěný výsledek), tak pouze z nedbalosti (nedodržení nutné péče).⁶⁹ Rozdíl mezi nedbalostním a úmyslným zaviněním je z hlediska deliktního práva nevýznamný, nepředepisuje-li zákon v konkrétním případě určitou formu zavinění.⁷⁰ Při zkoumání zavinění je důležitá zejména otázka deliktní způsobilosti subjektu, jejíž nedostatečná kvalita může být případným důvodem neodpovědnosti subjektu (§ 827 BGB).⁷¹

Zavinění je subjektivním elementem nepostradatelným i v rakouské úpravě náhrady škody, když v § 1295 ABGB stanoví, že každý je oprávněn požadovat náhradu škody od škůdce, který tuto škodu zaviněně způsobil. Ustanovení § 1295 je pak generální klauzulí deliktní odpovědnosti a rovněž i ve vztahu k náhradě škody za porušení smluvního závazku.⁷² ABGB rozumí pod pojmem zavinění rovněž úmysl i nedbalost (§ 1294 ABGB).⁷³ Z hlediska současné české

---

⁶⁹ Definice nedbalostního chování je obsažena v § 276 BGB.

⁷⁰ Příkladem může být smlouva o výpůjčce, kdy vypůjčitel odpovídá pouze za úmysl nebo hrubou nedbalost (§ 599 BGB). Jak již bylo řečeno výše, nároky z deliktu existují vedle nároků z porušení smluvních závazku samostatně a současně, a v tomto případě by byla odpovědnost z deliktu zapříčiněna pouze za škodami způsobenými hrubou nedbalostí nebo úmyslně. Viz Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 321.

⁷¹ Ust. § 827 BGB upravuje deliktní způsobilost zejména s ohledem na posouzení rozpoznávacích a ovládacích schopností subjektu, přičemž určuje, že pokud se osoba dostala do stavu snížené způsobilosti vlastní vinou (alkohol aj.), je za své chování odpovědná v míře nedbalosti.

⁷² Generální klauzule je pak v ABGB doplněna speciálními skutkovými podstatami zakládajícími provinění z deliktu, jež upřesňují obecné znění generální klauzule a následně vyplývající nároky na náhradu škody. Generální klauzule § 1295 je pak sama upřesněna případně rozvedena v §§ 1296 – 1300 a 1311 ABGB, které mimo jiné řeší otázky důkazního břemene, subjektivní resp. objektivní míru nedbalosti, porušení ochranné normy a další. Mezi speciálními skutkovými podstatami (Sonderhaftungstatbestände) pak ABGB upravuje např. narušení tělesné integrity a zabití (§ 1325 an.), svedení (§ 1328), omezení osobní svobody (§ 1329) a urážku na cti a pomluvu (§ 1330), odpovědnost vlastníků budov (§ 1319), držitelů cest (§ 1319a) a držitelů zvířat (§ 1320). Rakouské deliktní právo vzniklo před více jak sto lety, přičemž zákonodárcům byla inspirací římskoprávní úprava mnoha institutů. Zřetelným odkazem na římskoprávní tradici je pak § 1318 ABGB, kde je zakotvena odpovědnost vlastníka bytu za vyhození nebo vylití čehokoliv z bytu, resp. okna.

⁷³ V praxi náhrady škody lze konstatovat, že úmysl hraje poměrně podřízenou roli z hlediska četnosti, neboť poškození (škoda) nastává zpravidla nikoliv jako chtěný výsledek, nýbrž nedopatřením, tj. nedbalostí. Viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 26.

a německé úpravy je rakouské právní zakotvení netypické rozlišováním vzniku škody z úmyslného, popř. nedbalostního jednání, ve vztahu k různému posuzování rozsahu případné náhrady škody.⁷⁴

Nedbalost je v ABGB definována jako přehlédnutí, resp. nedopatření (Versehen, §§ 1294, 1297 ABGB),⁷⁵ tj. jako opominutí v požadované péči. Rakouská právní úprava nerozlišuje primárně pouze mezi úmyslem a nedbalostí, ale dokonce mezi lehkou a hrubou nedbalostí, přičemž lehce nedbale jedná ten, kdo poruší náležitou péči, zatímco hrubě nedbalého jednání se dopustí ten, kdo jedná nápadně lhostejně, tj. bez péče.⁷⁶

Zatímco při lehké nedbalosti lze požadovat pouze náhradu skutečné škody, hrubá nedbalost a úmyslné zavinění opravňují k nároku na plné zadostiučinění, tj. náhradu jak skutečných škod, tak ušlého zisku (§ 1324 ABGB). Tuto koncepci však lze z dnešního pohledu označit za překonanou, a ani harmonizační projekty PETL a PEL ji nesledují.⁷⁷

B.2.3.b) České právo

Současná česká úprava v občanském zákoníku je postavena zásadně na subjektivní odpovědnosti, tj. na zavinění škůdce. Objektivní odpovědnost je pak brána jako určitá výjimka z pravidla nebo *lex specialis* vůči převažující

---

⁷⁴ Rozlišování mezi úmyslným a nedbalostním zaviněním z důvodu rozdílných následků z hlediska náhrady škody pak klade zvýšené nároky na rozhodovací činnost soudů, zejména v hraničních případech nepřímého úmyslu (dolus eventualis), hrubé nedbalosti (culpa lata) a lehké nedbalosti (culpa levis). Více viz Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 2. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001, s. 44.

⁷⁵ Ust. § 1294 ABGB pak toto přehlédnutí, resp. nedopatření, spojuje se zaviněnou neznalostí, s nedostatkem náležité pozornosti nebo péče.

⁷⁶ Míra zavinění se zásadně posuzuje podle subjektivního měřítka, tj. podle konkrétních osobních znalostí a schopností škůdce. Z tohoto pravidla existuje výjimka v případě provádění činnosti osobou, u níž se vyžaduje zvláštní péče a znalosti (např. soudní znalci, § 1299 ABGB, přičemž za znalce považuje ABGB toho, kdo vykonává kvalifikovanou činnost - odborníci z různých oblastí, lékaři, právníci atd.. V této souvislosti se tato odpovědnost nazývá někdy jako profesní odpovědnost - Berufshaftung). Výsledkem je pak posuzování míry zavinění podle objektivního měřítka. Více viz Koziol, H. – Bydlinski, P. – Bollenberger, R. a kol. Kurzkomentar zum ABGB. Wien: Springer – Verlag, 2005, s. 1329 – 1330.

⁷⁷ Ostatně probíhající diskuze o novelizaci rakouského práva náhrady škody navrhuje tuto koncepci odstupňování náhrady škody podle míry zavinění škůdce opustit. Více viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. Právní rádce, 2007, č. 12, s. 4 – 12.

subjektivní odpovědnosti za škodu. Zavinění je pak chápáno jako subjektivní znak odpovědnosti za škodu podle § 420 OZ. Zavinění je tedy obligatorním prvkem skutkové podstaty subjektivní odpovědnosti za škodu.

Přestože OZ zavinění předpokládá, podobně jako jiné právní pojmy ho nedefinuje a opět zde vystupuje do popředí právní teorie a soudní praxe, podpořená *analogií iuris*. Zavinění je tak obecně charakterizováno jako poměr vědomostní (intelektuální, rozumové) a volní (ovládací) složky jednotlivce. Podle přítomnosti obou složek se rozlišuje mezi jednáním úmyslným a jednáním z nedbalosti,⁷⁸ přičemž právo občanské tuto typizaci nezná a přebírá jí z trestněprávní úpravy. Jinými slovy občanské právo vychází v rámci této problematiky z ucelenosti právního řádu a používá při definování těchto pojmů *analogii iuris*.⁷⁹

Ustanovení § 420 OZ, které lze považovat za generální ve smyslu subjektivní odpovědnosti, presumuje zavinění ve formě nevědomé nedbalosti.⁸⁰ Poškozený tedy nemusí prokazovat zavinění na úrovni nevědomé nedbalosti, neboť to je presumováno, a leží na něm důkazní břemeno pouze v otázkách vzniku škody spolu s příčinnou souvislostí s konkrétním protiprávním jednáním. Škůdce se naopak může vyvinut (exkullovat), pokud prokáže, že škodu nezavinil, a to ani v míře nevědomé nedbalosti.

Touto úpravou je tak naplněna možnost předpokládaná ustanovením čl. 4:201 PETL o obrácení důkazního břemene. Zde je však vzít v potaz, že PETL nestanoví tuto možnost obecně, nicméně pouze vzhledem k závažnosti nebezpečí, které jednání představuje. Obrácení důkazního břemene jako obecný koncept odpovědnostního práva není předpokládáno ani ustanoveními PEL.

---

⁷⁸ O úmysl přímý jde tehdy, jestliže škůdce věděl, že svým jednáním škodu způsobit může a způsobit ji chtěl, zatímco u úmyslu nepřímého byl se vznikem případné škody srozuměn. Nedbalost vědomá předpokládá znalost škůdce o možném způsobení škody, ale jeho nepřiměřené spolehnutí se na to, že škodu nezpůsobí, zatímco u nedbalosti nevědomé škůdce nevěděl, že může způsobit škodu, ačkoliv to podle okolností a vzhledem ke svým osobním poměrům předvídat měl a mohl. Více viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárková, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1207.

⁷⁹ Obdobně viz Hulva, T. Význam zavinění v souvislosti s civilními a veřejnoprávními delikty. Bulletin advokacie, 2007, č. 6, s. 24 – 32.

⁸⁰ K tomuto závěru lze dojít pomocí argumentu *a contrario* k § 420 odst. 3 OZ.

Důkazní břemeno však i podle současné tuzemské úpravy leží na poškozeném, pokud ten má za to, že zavinění bylo úmyslné. Rozlišování zavinění na nedbalost a úmysl má svůj význam, a to zejména z hlediska některých skutkových podstat, které vyžadují určitý stupeň zavinění (§§ 423, 424 OZ), uplatnění moderačního práva soudu (§ 450 OZ), uspokojení práva na náhradu škody (§ 442 odst. 3) nebo třeba promlčení práva na náhradu škody (§ 106).

Jak již bylo několikrát naznačeno, návrh nového tuzemského občanského zákoníku je obdobně jako OZ je vystavěn na subjektivní odpovědnosti, tj. na odpovědnosti za zavinění.⁸¹ Zavinění ve formě nedbalosti se presumuje. Výjimkou z tohoto pravidla pak jsou ustanovení založená na objektivní odpovědnosti, která jako podmínku vyžadují vznik právně vymezené škodní události namísto protiprávního úkonu. Oproti současnému OZ se vedle zvláštních skutkových podstat (§ 2785 a násl.) jedná především o případ porušení smluvní povinnosti škůdcem (§ 2774). NOZ však obsahuje i některé podstatné změny týkající se samotného znaku zavinění.

NOZ z hlediska zavinění obdobně jako OZ rozlišuje dvě základní právní kategorie, tj. zavinění ve formě úmyslu a ve formě nedbalosti. V rámci vzniku mimosmluvní odpovědnosti je pak stanoveno, že nedbalost se předpokládá u toho, kdo nejedná tak, jak by se od osoby průměrných vlastností v soukromém styku dal důvodně očekávat. Dá-li však tato osoba najevo zvláštní znalost či dovednost, anebo se zaváže k činnosti, k níž je zapotřebí zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti, předpokládá se nedbalost, neuplatní-li tyto zvláštní vlastnosti. Současně zákon zakotvuje vyvratitelnou domněnku, že ten, kdo způsobil škodu, zavinil její vznik vlastní nedbalostí (§ 2772 NOZ).⁸²

---

⁸¹ Srov. § 2771 NOZ: „Škůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil. Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.“

⁸² Ust. § 2772 NOZ tak jinými slovy formuluje současnou právní domněnku nedbalosti nevědomé vyplývající z § 420 odst. 3 OZ.

Lze tak konstatovat, že návrh nového občanského zákoníku v zásadě vychází z osnov konceptů PETL a PEL. Navrhovaná právní úprava je však podrobnější, což je povahově dáno odlišným účelem konceptů PETL a PEL oproti základnímu soukromoprávnímu předpisu národního práva. Navrhovaná úprava zavinění vychází podstatně z dosavadní úpravy, nově však výslovně vymezuje presumpci stavu nedbalosti, kdy se zjevně v této věci nechali autoři návrhu inspirovat příbuznými zahraničními úpravami.⁸³ Je však otázka, zda je opravdu od moderního kodexu soukromého práva vyžadováno, aby definoval tradiční právní pojmy, jakým nedbalost nepochybně je, a zda se nejedná o zbytečnou a za určitých okolností i kontraproduktivní kazuistiku.

Zmatečně působí zejména odlišné definiční vymezení presumovaného nedbalostního jednání (§ 2773 odst. 1), jež nerespektuje současný přístup vycházející z trestněprávního pojetí, tj. že se jedná o vzájemný poměr složky vědomostního (intelektuálního) a volního psychického projevu individua. Nedbalost je v konceptu NOZ nutno posuzovat nikoliv subjektivně, ale objektivně, a to s ohledem na vědomosti a dovednosti, jaké lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat. Tím se ze subjektivní kategorie zavinění stává znak objektivního typu.⁸⁴

Ve světle definičního charakteru presumpce nedbalosti není zcela zřejmé, proč NOZ nedefinoval taktéž úmyslné zavinění. V případě neexistence této definice by byla zcela logicky aplikována dosavadní koncepce úmyslného zavinění, která však staví na vzájemném poměru volní a vědomostní složky škůdce. Současný (trestněprávní) výklad prostřednictvím analogie iuris definující zavinění by tak byl aplikován pouze částečně a zčásti by bylo nutno aplikovat normy NOZ.

---

⁸³ V okolních úpravách se objevují přístupy rozdílné. Rakouský ABGB definuje jak nedbalost, tak úmysl. Srov. § 1294 ABGB věta třetí „Samovolné poškození se však zakládá jednak na zlém úmyslu, byla-li škoda způsobena vědomě a s vůlí; jednak na nedopatření, byla-li způsobena ze zavinění nevědomosti nebo z nedostatku náležité pozornosti nebo náležité péče. Obojí se nazývá zaviněním.“ Naopak německé BGB definuje pouze nedbalost (§ 276 odst. 1 věta druhá) a to tak, že nedbale jedná ten, kdo poruší pečlivost nutnou v mezilidském styku.

⁸⁴ Více viz Hulva, T. Význam zavinění v souvislosti s civilními a veřejnoprávními delikty. Bulletin advokacie, 2007, č. 6, s. 24 – 32.

Z tohoto důvodu další výtka směřuje k možnému rozklížení vztahu mezi právem trestním a právem občanským.⁸⁵ Není vyloučeno, že může nastat hraniční situace, kdy obžalovaný bude shledán vinným spácháním nedbalostního trestného činu, jehož znakem je vznik škody, nicméně náhradu této škody nebude možno poškozenému přiznat z důvodu odlišného vymezení nedbalostního zavinění v občanském zákoníku. Navrhovaná úprava je tak v přímém rozporu s ustanovením § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád,⁸⁶ podle kterého soud uloží obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody, jestliže je výše škody součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena. Rovněž lze očekávat nižší ochotu soudů přiznávat náhradu škody při trestním procesu v rámci tzv. adhezního řízení, neboť pro vyslovení povinnosti k náhradě škody by v některých případech mohlo být potřeba provádět další dokazování, jež by přesahovalo potřeby trestního stíhání a podstatně by je protáhlo ve smyslu § 229 odst. 1 TR. Je potom otázka, zda toto je skutečně výsledek, kterého chce zákonodárce dosáhnout, a zda navrhované legální zakotvení presumpce nedbalosti v této podobě nepřináší více rizik než užitku.

Kromě toho návrhu nového občanského zákoníku lze obdobně jako v případě konceptu PEL vytknout výše zmíněný nešvar, že úmyslné zavinění je posuzováno jako subjektivní znak skutkové podstaty, zatímco nedbalostní zavinění by se posuzovalo objektivně, tj. v porovnání s osobou přiměřeně opatrnou osobou. Navíc v této osnově chybí zohlednění subjektivních možností škůdce se nedbalostí vyhnout (v současnosti vyjádřené požadavkem, že škůdce „mohl vědět“, že škodu způsobí).

V této souvislosti je rovněž nutné zmínit, že NOZ stanoví nově i úpravu náhody. Za náhodu (*casus*),⁸⁷ tj. stav, kdy určitému subjektu vznikne škoda,

---

⁸⁵ Srov. § 5 dosavadního trestního zákona a rovněž § 15 – 16 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁸⁶ Viz zák. č. 141/1961 Sb., v účinném znění, dále jen „TR“.

⁸⁷ Náhodu lze v právním smyslu teoreticky členit na náhodu tzv. prostou (*casus minor*) nebo tzv. kvalifikovanou (*vis maior, casus maior*). Více viz Macur, J. Odpovědnost a zavinění v občanském právu. Brno: Universita

kteřou nelze přičíst zavinění jiného, se obecně (zásadně) podle platné právní úpravy, resp. právní teorie a judikatury, neodpovídá.⁸⁸ Jinými slovy platí, že při odpovědnosti za škodu založenou na subjektivním principu, tj. na principu zavinění, se neodpovídá za žádnou náhodu, zatímco v některých případech objektivní odpovědnosti se za náhodu odpovídá. Zatímco OZ náhodu výslovně neupravuje, a výslovně ani nepoužívá pojem vyšší moc, NOZ náhodě věnuje samostatnou skutkovou podstatu. Ustanovení § 2765 stanoví, že škodu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé škodě zabránit.

Na toto nové ustanovení však lze pohlížet kriticky zejména z pohledu obsahového a terminologického. Je totiž otázkou, zda lze za situace, kdy dal někdo k náhodě podnět, ještě stále hovořit o náhodě.⁸⁹ I sama formulace daného ustanovení, tj. „*kdo dal ze své viny podnět, ...tím, že poruší...nebo poškodí...*“ zjevně asociuje odpovědnost za zavinění. Vzorem pro toto ustanovení byl pravděpodobně § 1311 ABGB,⁹⁰ jenž stanoví obdobně, že kdo zaviněním dá podnět k náhodě, odpovídá za všechnu škodu, která by bez podnětu nebyla nastala. Avšak již uznávaný civilista Sedláček uvádí, že věta druhá § 1311 ABGB upravuje rozsah odpovědnosti za vinu a nemá nic společného s náhodou, uvedenou v první větě.⁹¹

NOZ tak, přestože to v důvodové zprávě proklamuje, nezakotvuje obecnou zásadu *casum sentit dominus*, nýbrž zakotvuje jisté rozšíření subjektivní odpovědnosti ve smyslu, že následek (škoda) nemusí časově navazovat na příčinu (jednání). Neboli škůdce neodpovídá jen za stav, který bezprostředně

J.E. Purkyně, 1980, s. 99 a násl. nebo J. Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 461 - 462.

⁸⁸ Srov. § 1313 věta první ABGB „Pouhá náhoda postihuje toho, v jehož jmění nebo osobě se udá.“ Neboli platí zásada *casum sentit dominus*.

⁸⁹ Obdobně viz názory v článku Redakce. Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, s. 1 – 9.

⁹⁰ Srov. § 1311 ABGB vět. 2: „Dal-li však někdo zaviněním podnět k náhodě, přestoupil-li zákon, který hledí zabránit nahodilým poškozením, nebo vmísil-li se bez potřeby do cizích věcí, odpovídá za všechnu škodu, která by bez toho nebyla povstala.“

⁹¹ Viz Sedláček, J. – Rouček, F. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1937, s. 835.

následuje po jeho činu, nýbrž i za stav další, který byl způsoben oním bezprostředním stavem.⁹² Ustanovení § 2765 NOZ tak používá podle mého názoru pojem náhoda terminologicky nepřesně, což by zejména v laické veřejnosti mohlo vyvolat nesprávný dojem odpovědnosti za náhodu.

Obdobné ustanovení o náhodě ve smyslu § 2765 NOZ naopak chybí v PETL i PEL, a to z důvodů, jež jsou výše naznačeny. PETL a PEL sice pracují s pojmem náhoda, avšak v podobě definice kvalifikované náhody (*vis maior*) jako liberačního důvodu.⁹³

B.2.4. Odpovědnost za riziko

B.2.4.a) Evropské principy

Návrhy principů unifikovaného evropského práva v obou případech věnují svoji pozornost i objektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti bez zavinění. Tato odpovědnost není konstruována jako výjimka z pohledu odpovědnosti subjektivní, nýbrž jako koherentní pilíř odpovědnostního práva. V případě konceptu PETL je konstantně doktrinálně dovozováno, že jednotlivé kategorie právní odpovědnosti (tj. odpovědnost subjektivní a objektivní) nejsou ve vzájemném vztahu obecného a zvláštní (či hlavního a vedlejšího), nýbrž oba dva druhy odpovědnosti stojí významově vedle sebe.⁹⁴ Jádrem této odpovědnosti je pak určitá mimořádně nebezpečná činnost.⁹⁵

Objektivní odpovědnost je charakteristická absencí zavinění, resp. znak zavinění není právem požadován. Někteří autoři v této souvislosti mluví o

---

⁹² Viz Sedláček, J. – Rouček, F. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1937, s. 835.

⁹³ Viz čl. 7:102 PETL a čl. 5:302 PEL.

⁹⁴ European Group on Tort Law (ed.). Principles on Tort Law. Text and Commentary. Wien: Springer, 2005, s. 20.

⁹⁵ Objektivní odpovědnost je obecně chápána jako jistá výjimka z pravidla, která existuje v důsledku nutnosti upravit takové činnosti, jejichž výkon přináší prospěch ovšem za současné existence vysokého rizika vzniku případných škod. Z tohoto důvodu bývá také nazývána odpovědností za riziko. Více např. viz Magnus, U. Ein einheitliches Deliktsrecht für Europa? In Kieninger, E. M. – Remien, O. a kol. Privat- und Wirtschaftsrecht im Zeichen der Europäischen Integration. Baden – Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2004, s. 154 – 155.

nedostatku základního předpokladu odpovědnosti – jednání, které by bylo možno charakterizovat jako protiprávní, a v této souvislosti odmítají pojem objektivní odpovědnost a navrhují hovořit pouze o povinnosti hradit škodu.⁹⁶

European Group se při vymezení objektivní odpovědnosti vydala legislativní cestou generální klauzule, která stanoví, že každý, kdo vykonává abnormálně nebezpečnou činnost, je objektivně odpovědný za škodu charakteristickou pro nebezpečí předmětné činnosti a vyplývající z ní. Za abnormálně nebezpečnou je pak činnost považována, jestliže vytváří předpověditelné a významné nebezpečí škody, a to přesto, že je při jejím provozu dodržena veškerá řádná péče, a současně tato činnost není předmětem běžného užívání.⁹⁷

Study Group na rozdíl od European Group uplatnila jiný přístup, a to prostřednictvím kasuistického výčtu nejčastějších případů objektivní odpovědnosti, a to od odpovědnosti za škodu způsobenou výrobky (čl. 3:204) a provozem motorového vozidla (čl. 3:205) až k ryze obecné formulaci odpovědnosti za nebezpečné předměty, činnosti a procesy, které nastupují při realizaci nebezpečí, jež je připuštěna jako možnost pro zakotvení v národních úpravách (čl. 3:207). Je však otázkou, zda tento výčet by v případě celoevropské aplikace PEL byl dostatečný, popřípadě by vyčerpávajícím způsobem uspokojil požadavky právní jistoty. Pravděpodobně nikoli.

Obě pracovní skupiny tedy v případě objektivní odpovědnosti zvolily odlišné přístupy v podobě generální klauzule, resp. kasuistického katalogového výčtu. Z hlediska celoevropské úpravy se tak jako nejlepší řešení této

---

⁹⁶ Viz Fiala, J. – Kindl, M. a kol. Občanské právo hmotné. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 604 – 605.

⁹⁷ Ustanovení odkazující na činnost, která není spojena s běžným rizikem, je přímo odvislé od práva Velké Británie, které nespecifikuje (podobně jako nizozemské právo) speciální odpovědnost provozovatele motorového vozidla. Ve zmiňovaných zemích provozovatel vozidla nevykonává abnormálně nebezpečnou činnost, avšak ve většině evropských zemích je tomu naopak. European Group tuto situaci vyřešila jistým kompromisem, kdy v článku 5:102 konstatuje, že národní právo může stanovit další případy odpovědnosti bez zavinění pro nebezpečné činnosti, i když činnost není abnormálně nebezpečná. Tím dochází k situaci, kdy provozovatel motorového vozidla by z hlediska PETL nevykonával činnost abnormálně nebezpečnou, avšak v daném státě by se na něj mohla vztahovat ustanovení o odpovědnosti bez zavinění. Viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 571 – 572.

problematiky zřejmě nabízí možná kombinace obou metod, tj. vytvořit takový katalog principů, který by zahrnoval nejenom generální klauzuli, ale také demonstrativní výčet činností vedoucích k objektivní odpovědnosti v případě způsobené škody.

Obě osnovy v zásadě obdobně předpokládají možnost zproštění se odpovědnosti (liberace) v souvislosti s působením vyšší moci nebo třetích osob, resp. v důsledku mimořádné a nepředvídatelné události (srov. čl. 7:102 PETL a čl. 5:302 PEL).

Koncept rovnocenného postavení odpovědnosti objektivní a subjektivní je však v oblasti středoevropského právního prostoru poměrně originální a nestandardní, a to nejen pro české právo *de lege lata*, nýbrž i pro právní úpravy sousedních států.

V centru německého civilního odpovědnostního práva totiž stojí delikt v užším slova smyslu, tj. odpovědnost za zavinění. Tato odpovědnost orientovaná na protiprávnost a zavinění pak dostatečným a přehledným způsobem postihuje možné škody vzniklé z lidských jednání. Jinak je tomu v případě možných rizik bezpodmínečně souvisejících s moderní průmyslovou společností, tj. nebezpečími souvisejícími s dopravou, provozem různých podniků apod.⁹⁸

Reakcí na zvýšené nebezpečí při provozování dovoleného rizika se pak v německém právu stala objektivní odpovědnost za odpovídající rizikovou činnost. V případě škody je pak ten, v jehož prospěch je riziková činnost realizována, odpovědný za nastoupivší škodlivé následky, a to bez ohledu na zavinění.⁹⁹ Odpovědnost za riziko německá právní teorie označuje za

---

⁹⁸ Zrod odpovědnosti za riziko, tj. objektivní odpovědnosti, lze z německého pohledu vidět v § 25 pruského železničního zákona z roku 1838, podle kterého provozovatel železnice byl odpovědný za osobní a věcné škody přepravovaných osob a svých zaměstnanců. Více k vývoji objektivní odpovědnosti viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. *Grundkurs Zivilrecht*. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 318 - 319.

⁹⁹ Jak již bylo řečeno výše, moderní právní zakotvení objektivní odpovědnosti se z velké většiny vyvinulo mimo rámec BGB. Pro tyto speciální zákony upravující objektivní odpovědnost je typické, že výše nároku na náhradu škody je omezena určitou částkou. Pokud by však škodlivý následek byl způsoben zaviněním, může případně vedle odpovědnosti objektivní nastoupit za splnění podmínek i odpovědnost z deliktu např. podle § 823 I. nebo II. BGB. Odpovědnost za rizikovou činnost podle *lex specialis* by v takovém případě existovala souběžně vedle

modifikovanou kauzální odpovědnost, kde ke vzniku odpovědnosti postačí pouhý fakt, že riziková činnost způsobila škodu. Avšak i v rámci modifikované kauzality zákonodárce předpokládal možnou existenci omezujících faktorů, jejichž naplnění znemožňuje přičitatelnost a vznik odpovědnosti.¹⁰⁰

Reforma německého práva náhrady škody se významným způsobem dotkla i otázek náhrady škody v případě objektivní odpovědnosti, a to zejména zakotvením § 253 II. BGB¹⁰¹ a novelizací maximálního rozsahu náhrady příslušející v případě škody vzniklé na základě objektivní odpovědnosti.¹⁰²

Rakouská právní úprava chápe odpovědnost za rizikovou činnost obdobně jako německé právo, tj. sice jako samostatný druh odpovědnosti opravňující k nárokům na náhradu škody, avšak současně jako jistou výjimku z klasického odpovědnostního vztahu stavícího na zavinění. Tomu ostatně odpovídá i § 1306 ABGB, který stanoví, že k náhradě nezaviněných a nechtěných škod není nikdo zavázán.

Základní doktrinní definice objektivní odpovědnosti pak odpovídá obecně akceptované zásadě, že kdo ve vlastním zájmu nebo ve svůj prospěch užívá nebezpečnou věc, je povinen nést případné vzniklé škody, a to bez ohledu na osobní zavinění.¹⁰³

---

odpovědnosti za zavinění podle BGB. Viz Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 345 – 346.

¹⁰⁰ Příčinnost je nutnou, nikoli však jedinou podmínkou vzniku objektivní odpovědnosti. Mezi dalšími je třeba zkoumat ochranný účel normy, tj. odpovědnost za škodu je přičítána jen těm, na něž skutková podstata odkazuje. Zároveň je podmínkou vzniku objektivní odpovědnosti zvláštní a specifické riziko (škoda například nemůže být způsobena vyšší mocí). Viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 319.

¹⁰¹ Zákonné zakotvení náhrady škody před reformou v roce 2002 odkazovalo v případě náhrady nemateriální škody jinak než naturální restitucí na úpravu v zákonech lex specialis. V reálné situaci však většina zákonů zakotvujících náhradu škody vzniklé na základě objektivní odpovědnosti přiznávala náhradu pouze za materiální a nikoli nemateriální újmu (výjimkou byl § 53 III. LuftVG – škody způsobené vojenskými letadly, a § 29 II. AtomG – jaderné škody). Nově přijatý § 253 II. BGB pak tuto diskrepanci odstranil. Viz Jaeger, L. – Luckey, J. Das neue Schadenersatzrecht. Recklinghausen: ZAP – Verlag, 2002, s. 41 – 45.

¹⁰² Reforma odpovědnostního práva přinesla z hlediska poškozeného významné zlepšení jeho postavení, neboť hranice maximálních peněžitých náhrad byly výrazně zvýšeny např. § 12 StVG (Strassenverkehrsgesetz) – zabítí/poškození osoby dříve 500 000 DM / 30 000 DM ročně, nyní 600 000 Euro / 36 000 Euro ročně. Více viz Viz Jaeger, L. – Luckey, J. Das neue Schadenersatzrecht. Recklinghausen: ZAP – Verlag, 2002, s. 219 - 220.

¹⁰³ Viz Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 2. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001, s. 56.

Výše zmíněné právněteoretické pojetí však nemá výslovnou oporu v legálním zakotvení generální klauzule v ABGB a v roztržité úpravě objektivní odpovědnosti v mnoha speciálních zákonech.¹⁰⁴

B.2.4.b) České právo

Kombinaci legislativně technických přístupů generální klauzule a přístupu výčetového obsahuje české občanské právo *de lege lata*, a to v rámci rozdílného pojetí odpovědnosti za škodu způsobenou zaviněným protiprávním úkonem (§ 420 OZ),¹⁰⁵ a objektivní odpovědnosti, tj. odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností (§ 420a OZ) a v případě dalších skutkových podstat (§§ 421 a násl. OZ).¹⁰⁶ Na rozdíl od PETL a PEL není objektivní odpovědnost chápána jako rovnocenná součást celkové soukromoprávní úpravy odpovědnosti za škodu, nýbrž jako výjimka z jinak obecně pojímaného konceptu odpovědnosti za zavinění. Vzhledem k pojetí objektivní odpovědnosti jako výjimky z pravidla je rozsah uplatnění této odpovědnosti stanoven prostřednictvím jednotlivých skutkových podstat definujících škodní události (jejíž existence sama o sobě nemusí být protiprávní), v jejich důsledku vzniká škoda, přičemž jednotlivé skutkové podstaty mohou obsahovat další zvláštní předpoklady.¹⁰⁷ Specifické

---

¹⁰⁴ Obdobně jako v německém pojetí byla objektivní odpovědnost zakotvena nejdříve v oblasti železniční dopravy, postupně s industrializací společnosti došlo k zakotvení objektivní odpovědnosti v letecké dopravě, lesním a horním zákoně, v atomovém zákoně atd. Viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 564 – 596.

¹⁰⁵ Ustanovení § 420 OZ zmiňuje porušení právní povinnosti, přičemž nerozlišuje mezi povinnostmi, kterou ukládá právní předpis, tj. vznik případné mimosmluvní (delikttní) odpovědnosti, nebo např. povinností uložené ze smlouvy, resp. závazkovým vztahem. Porušení smluvní povinnosti tak může být předpokladem jak odpovědnosti za škodu, tak odpovědnosti za vady a prodlení, přičemž záleží na tom, jaká konkrétní povinnost byla porušena a jaké následky toto porušení vyvolalo. Více viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1203.

¹⁰⁶ Jednou z výjimek pak je § 424 OZ, který upravuje odpovědnost za škodu způsobenou jednáním proti dobrým mravům. Toto ustanovení vyžaduje úmyslné zavinění, tj. jedná se o druh subjektivní odpovědnosti. Více např. viz Chalupa, L. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Právní rádce, 2003, č. 6, s. 19 – 21.

¹⁰⁷ Např. § 427 a násl. OZ – odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků požaduje speciální znak v podobě škodní události vyvolané zvláštní povahou provozu dopravních prostředků.

postavení má ustanovení § 420a, na které je v zásadě možno hledět jako na obecnou skutkovou podstatou objektivní odpovědnosti.¹⁰⁸

Obdobně jako u PETL a PEL předpokládal český zákonodárce u většiny případů objektivní odpovědnosti možnost se za určitých okolností zprostit odpovědnosti, tj. liberovat se. Zásadně je liberačním důvodem neodvratitelná událost (*vis maior*) a jednání poškozeného, resp. jeho spoluzavinění.¹⁰⁹ V případě, že zákon výslovně neumožňuje liberaci, mluví se v tuzemské právní teorii o tzv. absolutní objektivní odpovědnosti (např. § 421a).¹¹⁰ Takový institut však PETL a PEL neznají.

V tomto ohledu lze tedy konstatovat, že současná česká, německá i rakouská právní úprava odpovědnosti za škodu jednoznačně upřednostňuje princip odpovědnosti za zavinění, tj. subjektivní odpovědnost. Důvody k tomu lze zcela zřejmě hledat v historickém vývoji, kdy se objektivní odpovědnost začala vyvíjet až v souvislosti s technickým pokrokem společnosti. To, že tato koncepce je již možná překonaná, ukazují harmonizační projekty PETL a PEL, jež odpovědnostní vztahy vzniklé za zavinění i za riziko považují za rovnocenné, čemuž odpovídá i úprava těchto konceptů.

Obdobné závěry platí i o úpravě objektivní odpovědnosti v návrhu nového českého občanského zákoníku. Koncepční pojetí objektivní odpovědnosti v této osnově v zásadě odpovídá současné tuzemské právní úpravě. Pro účely této práce proto postačí pouze vytknutí nových skutkových podstat objektivní odpovědnosti, které současný občanský zákoník nezná.

Odpovědnost za škodu z provozní činnosti (§ 2785 NOZ) je víceméně převzata z právní úpravy obsažené v § 420a současného OZ, přičemž je toto ustanovení rozšířeno prostřednictvím § 2787 NOZ i na případ oprávněného

---

¹⁰⁸ O poměru subsidiarity zvláštních skutkových podstat objektivní odpovědnosti viz Jehlička, O. – Švestka, J. – Škárová, M. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 587.

¹⁰⁹ Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1220.

¹¹⁰ Existuje však i názor, že žádné z ustanovení objektivní odpovědnosti nezakládá absolutní odpovědnost. Viz Svoboda, K. Absolutní objektivní odpovědnost za škodu. Existuje vůbec? Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 864 – 867.

provádění nebo zajištění prací, jimiž je jinému způsobena škoda na nemovitosti, anebo jimiž se držba nemovitosti znemožní nebo podstatně ztíží. Oproti dřívějším verzím zahrnuje v současnosti NOZ i zvláštní úpravu odpovědnosti za škodu vyvolanou povahou provozu zvlášť nebezpečného (§ 2786 OZ). Důvodem původně uváděným pro vypuštění této úpravy bylo, že tato zvláštní skutková podstata postrádá v současné době významu a je pokryta odpovědností za škodu z provozní činnosti. Při prozkoumání vymezení této skutkové podstaty v posledním znění NOZ nelze než s tímto názorem souhlasit. V obecné rovině návrh sice pečlivě vymezuje pojem zvlášť nebezpečného provozu, nicméně v zásadě s tímto pojmem nespojuje žádné zvláštní následky, které by nebylo možno dovodit z obecných ustanovení. Na rozdíl od současné úpravy je pouze opuštěna koncepce absolutní odpovědnosti a připuštěna je možnost liberace.

Jedinou změnou, nicméně zásadní, tak je zavedení (dle názvosloví důvodové zprávy) tzv. alternativní příčinné souvislosti pro skutkovou podstatu škody způsobené provozem zvlášť nebezpečným (podrobněji viz níže výklad o kauzalitě).

Naopak úprava škody z provozu dopravních prostředků (§ 2788 a násl.) nepůsobí interpretační problémy, protože je v podstatě převzata ze současného OZ. Jako novum však působí odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem (§§ 2794 a násl. NOZ). Toto ustanovení zakládá objektivní odpovědnost vlastníka zvířete, a to bez ohledu na to, zda vlastník zvířete na něj dohlíží nebo ne. Osoba, která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem. Následující ustanovení pak stanoví, že slouží-li domácí zvíře vlastníku k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě, zproští se vlastník povinnosti k náhradě, prokáže-li, že při dozoru nad zvířetem nezanedbal potřebnou pečlivost, anebo že by škoda vznikla i při vynaložení potřebné pečlivosti. Za týchž podmínek se povinnosti k náhradě zproští i ten, komu vlastník zvíře svěřil.

Z textace ustanovení je zřejmé, že NOZ zakládá z hlediska odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem jednak absolutní odpovědnost (§ 2794), jednak i

běžnou objektivní odpovědnost (§ 2795), přičemž určujícím rozdílem je povaha zvířete, tzn. v případě škody způsobené zvířetem určeným k výkonu povolání či k jiné výdělečné činnosti nebo k obživě se vlastník může za určitých okolností liberovat. Zajímavou konstrukcí je rovněž výslovná úprava vzniku zadržovacího práva k zvířeti, které působí jinému škodu, a to vedle obecného zadržovacího práva k movité věci (§ 954).

Tato úprava je zjevně inspirována ABGB a mívá zejména k situacím pastvy dobytka nebo jiného zvířectva na cizím pozemku. Působí však z hlediska dnešní společenské reality neaktuálně, ba přímo zastarale. Takováto výjimečná situace by mohla být z pohledu současného práva řešena buď prostřednictvím porušení prevenční povinnosti (§ 415 OZ) nebo přímo na základě odpovědnosti za škodu podle § 420 OZ. Ani ustanovení PETL a PEL takovouto kazuistickou úpravu nestanoví. Je potom otázka, jak má tato úprava přispět k modernizaci tuzemského soukromého práva.

Ustanovení týkající se škody způsobené věcí (§ 2797 a násl.) je z části rozpracováním stávající úpravy. Pod tuto škodu spadá zejména odpovědnost za škodu způsobenou okolností, která má původ v povaze přístroje nebo jiné věci, jichž bylo použito při plnění závazku, která je konstruována jako absolutní objektivní odpovědnost. Oproti současné právní úpravě však je novinkou zařazení odpovědnosti za škodu způsobenou působením jiných věcí. Takovouto úpravu lze zřejmě vítat, neboť posiluje postavení poškozených a uplatní se zpravidla v sousedských vztazích. Osoba, která měla nad věcí dohled, popř. nelze-li takovou osobu určit, tak její vlastník, se může odpovědnosti zprostit, pokud prokáže, že nezanedbala náležitý dohled nad věcí (§ 2798 odst. 2). Posunem oproti současné úpravě tedy je, že není vyžadováno zjištění zaviněného protiprávního úkonu vlastníka při nakládání s touto věcí, což se v praxi jevílo často jako obtížné. Dle nové úpravy tedy nebude muset škůdce prokazovat, že se žalovaný dopustil protiprávního úkonu (navíc s možností exkulpace žalovaného), nýbrž bude ho tížit důkazní břemeno pouze ohledně prokázání škodní události spočívající ve vzniku škody v důsledku působení cizí věci, a bude potom na

žalovaném, aby prokazoval úroveň náležitého dohledu a to, že tato úroveň nebyla z jeho strany porušena.

Novinkou je pak rovněž výslovné vymezení skutkové podstaty odpovědnosti za škodu způsobenou pádem nebo vyhozením věci z místnosti (§ 2798 odst. 2), zřícením budovy nebo odloučením její části (§ 2799). V těchto případech se narozdíl od obecné odpovědnosti za škodu způsobenou věcí možnost liberace pravděpodobně nepřipouští, i když z dikce návrhu toto není zcela zřejmé. Zde se pak nabízí otázka, zda je takovéto kazuistické vymezení uvedených skutkových podstat skutečně ku prospěchu věci. Skutkové podstaty tohoto typu neobsahuje ani osnova PEL, jež jinak v této oblasti uplatnila v zásadě kazuistický přístup.

V rámci NOZ je pak nově zakotvena i odpovědnost za škodu způsobenou vadou výrobku, jež je převzata ze zákona č. 59/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku, a transponována je tak příslušná komunitární úprava.¹¹¹ NOZ dále přebírá ze současné právní úpravy i škodu na převzaté věci a škodu na vnesené nebo odložené věci.

Celkově tak lze tedy konstatovat, že problematika objektivní odpovědnosti je oproti subjektivní odpovědnosti dlouhodobě v pozadí zájmu národních právních úprav v našem regionu, což pravděpodobně lze přičítat relativnímu mládí tohoto právního institutu. Pokud bychom porovnávali německý BGB a rakouský ABGB s českou právní úpravou *de lege lata* i *de lege ferenda*, museli bychom konstatovat pokrokovost české právní úpravy již vzhledem k samotnému faktu zakotvení objektivní odpovědnosti v základním soukromoprávním kodexu. V rámci zmiňovaných kodexů německy mluvících zemí v podstatě chybí zakotvení právní úpravy objektivní odpovědnosti a ustanovení upravující tuto kategorii je nutno hledat především ve speciálních zákonech.¹¹² Jinými slovy je

---

¹¹¹ Směrnice Rady ze dne 25. července 1985 o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky (Úř. věst. L 210, 7.8.1985, s. 29—33).

¹¹² Výjimkou v rámci BGB je objektivní odpovědnost podle § 833 věta první BGB, tj. odpovědnost majitele nehospodářských zvířat (Luxustiere) anebo ustanovení § 1318 ABGB zakotvující objektivní odpovědnost majitele (držitele bytu) za věci spadlé, vylité a vyhozené z bytu.

úprava této právní kategorie v sousedních německy mluvících zemích značně roztržštěná a nesourodá.

Přestože tedy sice v porovnání s ABGB a BGB lze zakotvení objektivní odpovědnosti v české právní úpravě hodnotit pozitivněji, trpí české zakotvení tohoto právního institutu dodnes jistým neduhem určitého podceňování objektivní odpovědnosti a stavění této kategorie do opozice vůči odpovědnosti subjektivní, a to v kontrastu k úpravě v akademických projektech PETL a PEL.

Z tohoto hlediska by se na objektivní odpovědnost zřejmě mělo nahlížet jako na koherentní pilíř rámcové úpravy odpovědnosti, jež vychází ze vztahů v současné postmoderní společnosti, jak ostatně dokazují právě koncepty PETL a PEL, které chápou objektivní odpovědnost jako kategorii rovnocennou k subjektivní odpovědnosti.

Lze tedy shrnout, že současná tuzemská právní úprava ani navrhovaná rekodifikace soukromého práva nereaguje na nové trendy právní teorie a vychází z ustáleného názoru o výjimečnosti objektivní odpovědnosti oproti standardu odpovědnosti za zavinění. NOZ nenabízí ani možnou generální klauzuli, nýbrž v zásadě přebírá současný § 420a. Zejména transpozice osnovy PETL je z tohoto pohledu mizivá, v podstatě žádná.

Výraznější změnou, kterou NOZ přinesl, je tedy v zásadě pouze soubor nových skutkových podstat, jež jsou ve velké části převzaty z návrhu občanského zákoníku z roku 1937, což znamená modifikovány z ABGB. Právo je však živou a nedílnou součástí života a rozvoje společnosti, a tudíž zpravidla upravuje, resp. mělo by upravovat, problematické situace tížící většinu obyvatel, což samozřejmě obvykle svazuje právo s konkrétním časem a prostorem. Zda si to uvědomili tvůrci NOZ je otázkou. Ale považovat za aktuální otázky související se zvířectvem působícím škody na cizím pozemku, věnovat zvláštní ustanovení otázce vylití či vyhození věci z okna,¹¹³ naopak na druhou stranu se

---

¹¹³ Srov. § 2798 odst. 2 NOZ: „Škodu způsobenou pádem nebo vyhozením věci z místnosti nebo podobného místa nahradí společně a nerozdílně s osobou uvedenou v odstavci 1 [tj. ten, kdo měl nad věcí dohled (pozn. autora)] ten, kdo takové místo užívá, a nelze-li jej určit, vlastník nemovitosti.“ Je zřejmé, že toto ustanovení bylo

nevěnovat ekologickým újmám nebo do obsáhlého soukromoprávního kodexu nezahrnout otázky odpovědnosti za škodu způsobenou veřejnou mocí považují za neúčelné.

B.2.5. Odpovědnost za třetí osoby

B.2.5.a) Evropské principy

Odpovědnost za třetí osoby lze obecně i z hlediska zkoumaných projektů rozdělit na dvě základní oblasti úpravy, a to na odpovědnost za deliktně nezpůsobilé osoby (tj. nesvéprávné pro věk či ze zdravotních důvodů) a na tzv. odpovědnost za pomocníky.

Obecně lze říci, že výsledky European Group i Study Group obsahují poměrně konkrétní úpravu odpovědnosti za třetí osoby, jež je zejména z hlediska PETL chápána jako samostatná kategorie odpovědnosti.¹¹⁴ Čl. 6:102 PETL vymezuje odpovědnost toho, jehož pomocníci způsobili škodu v rámci jejich úkolu za předpokladu, že pomocníci porušili požadovanou úroveň chování (čl. 4:102). Toto ustanovení je pak z hlediska osobního rozsahu konkretizováno tím, že nezávislá smluvní strana není považována za pomocníka ve smyslu tohoto ustanovení. PEL obsahuje v zásadě obdobnou úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou zaměstnanci nebo použitými osobami, pokud škodu způsobí při výkonu zaměstnání. Zajímavostí je pak rozšíření odpovědnosti na zástupce právnické osoby, přičemž zástupcem je osoba oprávněná provádět úkony jménem právnické osoby (čl. 3:201).

Lze shrnout, že návrh evropské úpravy odpovědnosti za pomocníky odpovídá současné české právní úpravě *de lege lata*. Jako nadbytečné resp. proklamační lze pak zhodnotit ustanovení v PETL týkající se nezávislé smluvní

---

zjevně inspirováno § 1318 ABGB a historické kořeny lze hledat v recepci římskoprávní *actio de effusis et deiectis*, tj. žaloba o vylitých a vyhozených věcech. Více o této žalobě viz Rebro, K. *Rímské právo súkromé*. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1980, s. 240 – 241.

¹¹⁴ Viz čl. 1:101 odst. 2 c) PETL.

strany, a obdobně ustanovení v PEL týkající se zástupce právnické osoby jednající jejím jménem.

Odpovědnost za nesvéprávné osoby je v PETL zakotvena na rozdíl od PEL v rámci odpovědnosti za třetí osoby (čl. 6:101). Tato odpovědnost pak není definována jako absolutní, ale odpovědná osoba se může zprostit odpovědnosti v případě, že prokáže své jednání v souladu s požadovanou úrovní chování při dohledu.

PEL pak odpovědnost za nezletilce zakotvuje v čl. 3:103 a 3:104 a současně rozlišuje oproti PETL tři věkové hranice nezletilců. Základní premisou je odpovědnost osob mladších 18 let za právně uznatelnou škodu, pokud nesplní v dostatečné míře obezřetnost, kterou by bylo možno očekávat od přiměřeně opatrné osoby stejného věku. Současně PEL zakotvuje, že osoba mladší 7 let je absolutně neodpovědná, a za škody způsobené osobami do 14 let věku odpovídají rodiče, popř. orgány a instituce povinné k výkonu dohledu. Přístup uplatněný v PEL je tedy příbuzný např. s úpravou německou, která rovněž obsahuje třístupňové rozlišování odpovědnosti u nezletilých osob s ohledem na jejich věk (§ 828 BGB).¹¹⁵ Naproti tomu rakouská právní úprava definuje deliktní způsobilost na základě duševního stavu jedince a jeho schopnosti ovládat a rozpoznávat následky svého jednání, spolu s kombinací s věkovou hranicí, když osoby mladší čtrnácti let jsou zcela deliktně nezpůsobilé.¹¹⁶ Kvalitativním znakem zavinění v Rakousku je tak deliktní způsobilost škůdce a s tím související jeho případná povinnost k náhradě škody.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Německá zákonná úprava tak zohledňuje nejenom věk nezletilce (děti do věku 7 let jsou absolutně neodpovědné za vzniklé škody, nezletilý od věku 7 do 18 let jsou odpovědní podle schopnosti úsudku), ale také situaci, při níž vznikla škoda (nezletilci v rozmezí věku 7 až 10 let nejsou odpovědní za škody, jež vznikly na základě jejich jednání při nehodě v dopravě).

¹¹⁶ Otázka omezení, popř. neexistence deliktní způsobilosti, je upravena v § 1310 ABGB, k deliktní nezpůsobilosti osob mladších 14ti let viz §§ 153, 21 ABGB.

¹¹⁷ Rakouské ABGB v § 1310 ve výjimečných případech umožňuje soudci i nedeliktně způsobilou osobu odsoudit k plné nebo částečné náhradě škody, a to na základě spravedlnosti (Billigkeitshaftung). Případy tzv. spravedlivé odpovědnosti lze spatřovat (a to i podle rakouské judikatury) zejména v situaci, kdy deliktně nezpůsobilá osoba je schopná posoudit závažnost svého chování (např. 12letý chlapec zpravidla ví, že skleněná výloha obchodu se po úderu kamenem může rozbít) nebo např. v situacích, kdy jsou majetkové poměry deliktně nezpůsobilé osoby výrazně lepší, než majetkové poměry poškozeného. Více viz Doralt, P. – Nowotny, Ch. –

Obdobně jako PETL umožňuje PEL zproštění odpovědnosti osoby povinné vykonávat dohledovou činnost nad nezletilcem v případě prokázání, že nezanedbala tuto povinnost.¹¹⁸

V této souvislosti je třeba upozornit na výše uvedené pojetí odpovědnosti za pomocníky jako zvláštní druh přičitatelné odpovědnosti, která se v PETL odráží i v případě spoluzavinění. Čl. 8:103 PETL tedy výslovně stanoví, že spoluzavinění pomocníka poškozeného vylučuje nebo omezuje škodu vymahatelnou poškozeným.

B.2.5.b) České právo

V současnosti účinném českém právu je základní pravidlo tzv. odpovědnosti za pomocníky¹¹⁹ upraveno v § 420 odst. 2 obč. zák. Podle tohoto ustanovení je škoda způsobena právnickou osobou, anebo fyzickou osobou, když byla způsobena při jejich činnosti těmi, které k této činnosti použili. Tyto osoby samy za škodu takto způsobenou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

Schauer, M. Bürgerliches Recht 2. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001, s. 44.

¹¹⁸ V této souvislosti se lze rovněž zmínit i o úpravě spoluzavinění, jež se objevuje v obou dílech evropských principů odpovědnostního práva. Evropské tradici odpovídá, že v případě spoluzavinění je nárok poškozeného v přiměřené míře snížen, popř. vyloučen. Oba koncepty se tak shodují v omezení nebo vyloučení odpovědnosti v takovém rozsahu, v jakém přispěl ke vzniklé škodě poškozený, popř. pomocník poškozeného. Srov. čl. 5:102 PEL a čl. 8:101 PETL. Lze konstatovat, že se jedná o prvek náležející nezpochybnitelným způsobem k deliktněprávním principům. Přesto nelze pominout, že je možné nalézt v rámci evropských právních systémů určité větší či menší odchylky od tohoto základního principu, a to zejména v otázce spoluzavinění způsobeného nezletilými. Typicky se jedná o rozdílné pojetí věkové hranice, při jejímž dosažení se děti stávají spoluviníky, popř. před jejímž dosažením nelze jejich podíl na způsobené situaci brát jakkoliv v potaz. Klasickým případem je pak právní zakotvení v německém BGB, kdy nezletilci mladší 7 let nemohou být považovány za spoluodpovědné, a v případě nehod v dopravě je tato věková hranice dokonce posunuta na 10 let (viz § 828 BGB). Naproti tomu anglosaské pojetí práva Velké Británie neurčuje žádnou přesnou věkovou hranici, jejíž nedosažení by vylučovalo spoluzavinění, a tak již malé děti mohou být za určitých podmínek považovány za odpovědné. Viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 571. Pokud jde o zkoumané evropské projekty, velmi rozdílně se obě skupiny postavily zejm. k případnému spoluzavinění v oblasti dopravy. Study Group se rozhodla co se týče poškození osoby, a to zejména v důsledku inspirace francouzským právem, nebrat na zřetel případné spoluzavinění na dopravní nehodě. Srov. čl. 3:205 PEL. Více viz Lemor, U. Gleicher Schadensersatz für Verkehrsoffer in Europa? - Diskrepanzen in Haftung und Durchsetzung. Versicherungsrecht, 1992, č. 13, s. 648 – 653. Naproti tomu v konceptu předloženém European Group nenacházíme obdobné pravidlo či princip.

¹¹⁹ Dle české doktrinní terminologie „odpovědnost za jiného“.

Obdobně jako zkoumané evropské koncepty tedy české právo nevyžaduje, aby existovala určitá vymezená právní skutečnost, na základě které používá někdo jinou osobu (např. pracovněprávní vztah), nýbrž zjišťována je pouze faktická činnost přímého škůdce pro jinou osobu v rámci její činnosti. Tedy že použitá osoba neprovádí činnost vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro jinou osobu podle jejích příkazů a pokynů, popřípadě v jejím zájmu. V praxi se pochopitelně jedná především o zaměstnance těchto osob (členy družstev), přičemž postavení těchto osob ve vnitřní hierarchii právnické či fyzické osoby je nerozhodné. Kromě pracovníků v pracovním poměru se může jednat o zaměstnance na dohody uzavírané mimo pracovní poměr, zástupce ve smyslu § 22 obč. zák. či jiné osoby, které právnická osoba použila ke své činnosti na základě smlouvy nebo i na základě jednorázového příkazu.¹²⁰

Posouzení protiprávnosti jednání této osoby se nijak neliší oproti jiným kategoriím odpovědnosti za škodu. Pro posouzení, zda za konkrétní škodu odpovídá přímý škůdce či jiná osoba, jež škůdce používá, je však rozhodující, zda ke škodě došlo při činnosti této jiné osoby. Starší judikatura k této věci uvádí, že škoda je způsobena organizací, jestliže byla způsobena v rámci plnění jejích úkolů těmi, kteří tyto úkoly plnili.¹²¹ Do tohoto rámce tedy spadají osoby, které plní své pracovní nebo služební úkoly, úkony s tím přímo související¹²² a další činnost, která nepostrádá místní, časový a věcný vztah k předmětu činnosti jiné osoby. Podstatné tedy je, zda při škodní činnosti sledoval škůdce z objektivního i subjektivního hlediska plnění úkolů jiné osoby, tedy zda objektivně i subjektivně šlo o činnost konanou pro jinou osobu, v jeho prospěch či v jeho zájmu. Přitom však motivy či pohnutka této osoby (vzdálenější předpoklady a přesdstavby) nejsou samy o sobě významné.¹²³ V jiném případě jde

---

¹²⁰ Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2. vyd., 2009, s. 1209.

¹²¹ Srov. např. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 11. 1970 ve věci sp. zn. Cpj 87/70, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 55/1971.

¹²² Srov. § 273 a násl. zák. č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

¹²³ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2003 ve věci sp. zn. 21 Cdo 1148/2002 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2003 ve věci sp. zn. 21 Cdo 454/2002.

o tzv. exces z rozsahu úkolů škůdce, za nějž škůdce odpovídá sám. Nejde tedy o odpovědnost danou na výběr.¹²⁴ Odpovídá-li za škodu způsobenou použitou osobu právnická či fyzická osoba, nemůže se tato osoba liberovat s poukazem na to, že vynaložila veškeré úsilí k zabránění škodě.¹²⁵

Pokud jde o posouzení odpovědnosti za škodu způsobenou osobami nesvéprávními, vychází české právo z principu, že odpovědnou za škodu může být pouze osoba, která má způsobilost nést odpovědnost za své zaviněné protiprávní úkony, tj. je deliktně způsobilá (§ 422 odst. 1 obč. zák.). Na rozdíl od zkoumaných evropských projektů však české právo v současnosti nestanoví žádný věk, odkdy je nezletilý odpovědný za způsobenou škodu. Obdobně jsou nezpůsobilé osoby stížené duševní poruchou. U osob omezených ve způsobilosti (zbavených způsobilosti) k právním úkonům je zpravidla tato skutečnost doložena rozhodnutím soudu (§ 10 obč. zák.). O ostatních osob stížených duševní poruchou je nutno vždy v konkrétní situaci zhodnotit, zda byly zachovány rozpoznávací a ovládací schopnosti škůdce.

Dosažení zletilosti tak ve skutečnosti nezpůsobuje vznik tzv. plné deliktní způsobilosti,¹²⁶ neboť deliktní způsobilost je vždy odvislá od existence ovládacích a rozpoznávacích schopností škůdce v době škodního jednání a zákon žádnou „fikci“ vzniku způsobilosti k protiprávním úkonům dosažením zletilosti nestanoví. Samotná skutečnost dosažení zletilosti má obdobně jako vznik duševní poruchy pouze za následek, že namísto (popř. vedle) osoby škůdce může odpovídat za škodu osoba, která zanedbala náležitý dohled. Takovými osobami v případě nezletilců jsou rodiče, popř. jiné osoby, jimž byl nezletilec svěřen podle zákona o rodině či jiných předpisů (školy, zdravotnická zařízení, školní družiny apod.). U osob stížených duševní poruchou je osobou povinnou vykonávat dohled nad zpravidla opatrovník nebo zdravotnické zařízení.

---

¹²⁴ Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2. vyd., 2009, s. 1210.

¹²⁵ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 11. 1970 ve věci sp. zn. Cpj 87/70, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 55/1971.

¹²⁶ Ačkoli řada děl právníkové literatury toto nevhodně zjednodušené tvrzení vytrvale uvádí.

Kdo měl povinnost vykonávat dohled nad nezpůsobilou osobou se může zprostit odpovědnosti, pokud prokáže, že náležitý dohled nezanedbal. Břemeno tvrzení a důkazní tedy leží na osobě povinné dohledem.¹²⁷ V opačném případě odpovídá buď výlučně osoba vykonávající dohled, popř. společně a nerozdílně se svěřeným nezletilcem nebo duševně nemocnou osobou, pokud tyto osoby byly při škodním jednání schopny ovládnout své jednání a posoudit jeho následky (§ 422 obč. zák.).

Návrh nového občanského zákoníku *de lege ferenda* odpovědnost za tzv. pomocníky zachovává, avšak poněkud neočekávaným způsobem. Kupříkladu ustanovení o náhradě majetkové a nemajetkové újmy vůbec neobsahují obecné pravidlo obsažené v současnosti v § 420 odst. 2 obč. zák., tedy že za škodu odpovídá osoba, která použila jiného při výkonu své činnosti. Lze připustit, že absenci takovéhoho výslovného pravidla zřejmě nebude obtížné překonat výkladem a že v zásadě by snad ani nebylo potřeba otázku odpovědnosti za pomocníky upravovat v zákoně výslovně. Ovšem absence takovéhoho obecného pravidla je překvapující především z toho důvodu, že autoři neponechali otázku odpovědnosti za pomocníky pouze na aplikačním výkladu, nýbrž u některých kauzistických situací uznali za vhodné výslovnou úpravu zakotvit. Jedná se tak spíše o legislativně technické pochybení než o promyšlený právně politický přístup.

Zatímco tedy obecná klauzule odpovědnosti za pomocníky v NOZ zakotvena není, je tento princip vyjádřen výslovně u odpovědnosti závazkové. V zásadě tedy obecně platné pravidlo o odpovědnosti osoby, která použila ke své činnosti třetí osobu, jež je v současnosti stanoveno v § 420 odst. 2 obč. zák., bylo v návrhu modifikováno pouze na situace, kdy „někdo je povinen někomu něco plnit“ (§ 2775). Lze si tedy klást otázku, zda platí stejný princip i tehdy, kdy osoba používající pomocníka, nebyla poškozenému povinna nic plnit. A pokud ano, proč autoři shledali za nutné toto pravidlo zakotvit v případě

---

¹²⁷ K výkladu pojmu „náležitý dohled“ srov. zejm. rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17. 12. 1968 ve věci sp. zn. 3 Cz 57/68 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003 ve věci sp. zn. 25 Cdo 1333/2001.

závazkové odpovědnosti a nikoli pro případ odpovědnosti mimozávazkové. Jak již bylo uvedeno shora, jedná se zřejmě o určité legislativní opomenutí, ze kterého zřejmě nelze vyvozovat zvláštní výkladové závěry.

Ve světlé této skutečnosti je pak rovněž překvapivé, že zvláštní pozornost je kazuisticky věnována poměrně marginální skutkové podstatě škody způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi. Podle § 2784 NOZ platí, že kdo se vědomě ujme osoby nebezpečných vlastností tak, že jí bez její nutné potřeby poskytne útulek nebo jí svěří určitou činnost, ať již v domácnosti, provozovně či na jiném podobném místě, nahradí společně a nerozdílně s ní škodu způsobenou v takovém místě nebo při této činnosti někomu jinému nebezpečnou povahou takové osoby. Přitom je celkem zřejmé, že pokud v praxi výjimečně skutečně nastane takováto situace, je možno ji i při absenci zvláštní úpravy vcelku bez problémů řešit na základě ustanovení o prevenční povinnosti.

Pokud jde o otázku deliktní způsobilosti *de lege ferenda*, je návrh občanského zákoníku konstruován v základech obdobně jako v současné právní úpravě, pomineme-li rozdílné pojmosloví.¹²⁸ Člověk (fyzická osoba) se stává plně svéprávným zletilostí (§ 29 odst. 1 NOZ). Ustanovení § 30 věta první NOZ dále říká, že každý člověk odpovídá za své jednání, je-li s to posoudit je a ovládnout, čímž formuluje obecnou zásadu, že každý odpovídá za své jednání v míře odpovídající stupni vlastní svéprávnosti. Pro oblast náhrady škody je pak tento princip rozveden zejména v § 2781, podle kterého nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky.

---

¹²⁸ NOZ se hlásí zcela principiálně k novému názvosloví, resp. se podle důvodové zprávy navrácí ke klasické (tradiční) české právní terminologii předválečných let. Tato z dnešního hlediska „staronová“ terminologie není v odborné veřejnosti přijímána jednotně. K důvodům tohoto rozchodu v právní terminologii více viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období; nebo Eliáš, K. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 1-7; Eliáš, K. Teoretické a praktické otázky rekodifikace českého občanského práva. Právní fórum, 2006, č. 3, s. 18 – 23; Eliáš, K. Legendy o osnově občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 632 – 637, a další. Kriticky naopak viz Lavický, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 848 – 859; nebo Redakce. Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, s. 1 – 9; nebo Pelikánová, I. Návrh občanskoprávní kodifikace z pohledu soudce soudu Evropských společenství. Právní fórum, 2006, č. 10, s. 341 – 354.

Společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled (§ 2782 NOZ).

Pokud tedy ponecháme stranou ne zcela osvětlenou potřebu autorů opět se odchýlit od legislativně technického řešení použitého v současném občanském zákoníku, jež lze navíc hodnotit v mnoha směrech jako zdařilejší (např. neponechává na pochybách otázku důkazního břemene osob vykonávajících náležitý dohled), lze vytknout návrhu především zavedení některých nových kazuistických ustanovení. Smysl některých z nich není nejasný a mohou mít tedy zřejmě opět za následek znejistění právního postavení adresátů norem, aniž by byla zřetelná pozitiva, jež by měly tyto legislativní novoty přinést.

Autoři například dospěli k závěru, že je nutno výslovně zakotvit pravidlo, podle kterého poškozenému náleží náhrada škody i tehdy, nebránil-li se nesvéprávnímu škůdci ze šetrnosti k němu. Přitom v současnosti není pochyb o tom, že nevyužití „práva“ nutné obrany poškozeným není zásadně důvodem pro vyloučení odpovědnosti útočníka, a to bez ohledu na osobu škůdce či motivaci poškozeného. Možnost spravedlivého posouzení výjimečných situací pak je pokryta pravidlem (srov. § 417 odst. 1 obč. zák., § 2764 NOZ), podle kterého komu hrozí škoda, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení. Při porušení této povinnosti nelze vyloučit ani spoluzavinění poškozeného.¹²⁹ Je však nerozhodné, zda byl útočníkem nesvéprávný či nikoli, nýbrž spravedlivé posouzení věci vyplývá z šetření přiměřenosti či nepřiměřenosti případného zákroku k obraně. Lze si tedy klást otázku, zda *de lege ferenda* by kromě výše zmíněného případu šetrnosti s nesvéprávným by nepoužití prostředků nutné obrany zakládalo důvod pro vyloučení či snížení odpovědnosti. A zda pouhá motivace „šetrností“ je postačující, když z jiných okolností by bylo zřejmé, že existoval způsob odvrácení škody zcela přiměřený konkrétní situaci. Pokud však toto správný

---

¹²⁹ Srov. Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2. vyd., 2009, s. 1210.

výklad není, je potom na druhou stranu nejasné, jaké výhody má takto kasuistické řešení přinášet oproti dosavadní úpravě stavící na zkoumání přiměřenosti zákroku k obraně, a to vzhledem ke všem okolnostem věci (tedy i té, že nebylo zakročeno proti nesvéprávnému ze šetrnosti). Poněkud podivně potom působí argument uváděný v důvodové zprávě, podle kterého toto ustanovení má „oprostit dosavadní úpravu od některých nemístných zjednodušení“.

Rovněž diskutabilní je pak zakotvení nového pravidla zjevně inspirovaného § 1310 ABGB, podle kterého lze nesvéprávnou osobu zavázat k náhradě škody, je-li to spravedlivé se zřetelem k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného (§ 2781 odst. 2 NOZ). Toto ustanovení však v podstatné míře neguje samotný institut nesvéprávnosti (deliktní nezpůsobilosti) fyzických osob, jenž pojmově vychází právě z toho, že je spravedlivé, aby se rozumově nevyspělé osoby nemohly deliktně zavazovat. Je tedy na pováženou, zda pouhá určitá diskrepance mezi majetkovými poměry škůdce a poškozeného je povahově dostatečným důvodem k popření jednoho ze základních principů soukromého práva. Navíc může být velmi sporné, co rozumět majetkovými poměry škůdce. Lze si např. dobře představit situaci, kdy nesvéprávný škůdce bude sice dobře majetkově zabezpečený, nicméně bude mít zároveň třeba i řadu vyživovacích povinností k nezletilým dětem a nebylo by tedy spravedlivé, aby nakonec ony nesly důsledky prolomení principu deliktní nezpůsobilosti. Obdobné ustanovení lze sice nalézt v čl. 3:103 PEL, nicméně tento projekt podstatně omezuje uplatnění této výjimky na situace, kdy poškozená osoba nemůže dosáhnout náhrady škody podle těchto pravidel od jiného. Lze tedy již nyní předpokládat, že předmětnou výjimku bude nutno v praxi zřejmě vykládat velmi restriktivně a bude uplatnitelná na zanedbatelné procento případů. Je tedy znovu na místě otázka, jak toto ustanovení „oprostí dosavadní úpravu od některých nemístných zjednodušení“.

Lze tedy uzavřít, že zkoumaným evropským projektům je v oblasti odpovědnosti za třetí osoby bližší paradoxně spíše úprava současná než

navrhované znění nového občanského zákoníku. Právní úprava *de lege lata* totiž v zásadě vychází z obecných principů deliktního práva akceptovaných i v současnosti, což ostatně zajistilo životnost této úpravy bez zásadnějších změn až do dnešních dnů. Oproti tomu návrh nového občanského zákoníku se vyznačuje potřebou autorů upravovat kauzisticky v zásadě marginální životní situace, přičemž obecná pravidla někdy chybí zcela, někdy jsou relativizována nekoherentními úpravami nevýznamných skutkových podstat. Bez ohledu na to, zda se jedná o legislativně technické pochybení či záměr, vydal se návrh občanského zákoníku spíše proti trendu otevřené (obecné) úpravy deliktní odpovědnosti za třetí osoby, jak je prezentována v projektech PETL a PEL.

B.2.6.   *Kauzalita*

B.2.6.a)   Evropské principy

Oba předložené koncepty obsahují, jak již bylo výše řečeno, požadavek kauzality jako základní znak vzniku odpovědnostního vztahu. Již však z letmého pohledu je zřejmé, že definice a podrobnost znaků kauzality je v PETL i PEL pojata poměrně rozdílně.

Study Group se při tvorbě PEL spokojila s pravidlem existence kauzality v případě, že škoda vznikne jako důsledek chování, resp. činnosti odpovědného subjektu. PEL se nezabývá otázkou, do jaké míry je třeba zjišťovat existenci příčinnosti. Podrobněji je v PEL upravena již jen příčinná souvislost při existenci více odpovědných subjektů a konkurujících si příčin.¹³⁰

Podstatně větší pozornost si zaslouží koncept PETL, který věnuje otázce kauzality značný prostor. Tvůrci PETL tedy zvolili přístup odlišný oproti většině národních právních úprav, jež podrobnou legální úpravu této otázky zpravidla

---

¹³⁰ Více viz Schmidt – Kessel, M. – Miller, S. Reform des Schadenersatzrecht, Band I: Europäische Vorgaben und Vorbilder. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, s. 146 – 147; nebo Blackie, J. The Torts Provisions of the Study Group on a European Civil Code. In Bussani, M. a kol. European Tort Law. Eastern and Western Perspectives. Berne: Stämpfli Publisher Ltd., 2007, s. 70 – 74.

neobsahují a ponechávají její řešení doktrinárnímu či judikatornímu výkladu, který se v hraničních situacích v jednotlivých státech může výrazně lišit.¹³¹ Tuto situaci lze pro ilustraci demonstrovat na odlišných přístupech jinak příbuzných právních úprav v Německu a Rakousku.

Konkrétně německé právo hovoří o existenci kauzální spojitosti. Z důvodu absence generální klausule v německém právu, která by definovala, že každou zaviněnou škodu je nutno nahradit, lze konstatovat, že z pohledu německého deliktního práva je povinnost nahradit škodu spojena pouze s takovou škodou, která vznikla v důsledku porušení zákonem stanovených hodnot.¹³² Z tohoto důvodu dochází vlastně k dvojímu přezkumu kauzality, a to v otázce příčinné souvislosti mezi jednáním a porušením právního statku, resp. skutkové podstaty (*haftungsbegründende Kausalität*), a mezi tímto porušením právního statku a vznikem škody (*haftungsausfüllende Kausalität*).¹³³ Rozlišování dvojí kauzality má význam i z hlediska běhu promlčecí lhůty (viz dále).

Oba druhy příčinných souvislostí jsou pak chápány ve smyslu *conditio sine qua non*, tj. následek by bez jednání nenastal. Přičitatelnost je pak souzena ze tří hlavních hledisek – totožnosti následku (*Äquivalenz*), adekvátnosti následku (*Adäquanz*) a účelu ochranné normy.¹³⁴

Teorie totožnosti následku stanoví, že příčinou je každá podmínka, resp. stav, bez jehož existence by nenastal škodlivý následek. Tyto podmínky (stavy)

---

¹³¹ K odlišným přístupům v řadě evropských států srov. příspěvky z mezinárodních konferencí na toto téma, zejm. srov. Spier, J. (ed.) *Unification of Tort Law: Causation*. The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000, nebo Tichý, L. (ed.) *Causation in Law*. Praha: Universitas Carolina, Facultas Iuridica, 2007.

¹³² Zákonem chráněné hodnoty potom definují obecné skutkové podstaty deliktního práva (§ 823 I. – absolutní práva tj. život, tělesná integrita, zdraví, svoboda, vlastnictví nebo obdobná práva, § 823 II. – skutkové podstaty vyplývající z jiných zákonů (tzv. *Schutzgesetze*) a § 826 – úmyslná škoda způsobená chováním proti dobrým mravům) i speciální skutkové podstaty deliktního práva § 824 a násl. Více viz Reich, O. D. – Schmitz, P. *Einführung in das Bürgerliche Recht*. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 313 – 315, nebo Müller, M. L. *Die Bedeutung des Kausalzusammenhanges im Straf- und Schadenersatzrecht*. Tübingen: J. C. Mohr, 1912, s. 20 – 42, 81 – 92.

¹³³ Ve skutečnosti se dvojí kauzalita nezkoumá u porušení všech obecných skutkových podstat, nýbrž jen u § 823 I. a § 823 II. BGB a případně speciálních skutkových podstat. Z logiky § 826 totiž vyplývá pouze dvojstupňový vztah a tedy pouze jednu příčinnou souvislost, tj. mezi úmyslným chováním proti dobrým mravům a způsobenou škodou. Viz Schmidt, E. – Brüggemeier, G. *Grundkurs Zivilrecht*. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 282 – 302.

¹³⁴ K těmto třem teoriím bývají některými autory řazeny ještě otázky hypotetické kauzality, oprávněnost alternativního chování a přičitatelnost nastoupivšího škodlivého následku poškozenému nebo třetí osobě. Více viz Brox, H. – Walker, W. D. *Allgemeines Schuldrecht*. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 331 – 337.

jsou potom navzájem rovnocenné. Z této teorie by pak, bez jejího omezení, vyplývaly široké možnosti řetězení příčinných souvislostí a z toho vyplývajících odpovědnostních nároků.¹³⁵ Teorii totožnosti následku je tedy třeba určitým způsobem omezit, což je umožněno díky kritériím (adekvátnosti následku a účelu ochranné normy), na jejichž základě je potom kauzalita přičtena konkrétnímu subjektu.

Podle principu adekvátnosti následku se jednajícímu subjektu, resp. jeho konání, přičítají pouze takové následky (škody), které byly jeho jednáním způsobeny a jsou z hlediska obecných životních zkušeností předvídatelné. Jinými slovy adekvátnost následku stanoví, že pouze takové jednání, které vede k neobvyklému a nepravděpodobnému následku, nelze z právního hlediska považovat za kauzální.¹³⁶ Posoudit adekvátnost následku je potom úkolem soudu.¹³⁷ Na základě výše řečeného je pak řetězení příčinné souvislosti (kauzality) přerušeno až v situaci, kdy mezi dvěma různými následky již není adekvátní souvislost.¹³⁸

V určitých případech je i při existenci adekvátní kauzality, z níž se lze vymanit pouze za okolností neobvyklého a nečekaného následku, předpokládaná zákonodárcem možnost nepřičitatelnosti následku jednání škůdce, a to

---

¹³⁵ Klasickým příkladem by byla jednání osoby, jež způsobí škodu, za níž by podle této teorie byli odpovědní i rodiče tohoto subjektu, prarodiče atd.

¹³⁶ Někteří autoři potom u teorie adekvátnosti konstatují, že se již nejedná o samotnou kauzalitu, nýbrž spíše o otázku posouzení přičitatelnosti škodlivých následků na základě hodnotící úvahy a posouzení pravděpodobnosti. Více např. viz Brox, H. – Walker, W. D. Allgemeines Schuldrecht. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 328, nebo obdobně též konstatování, že teorie adekvátní kauzality posouvá pojem adekvátnost do oblastí předvídatelnosti, přičemž kauzalita a předvídatelnost jsou dva různé, nepřekrývající se pojmy. Viz Miebach, F. W. Einführung in das Schadenersatzrecht. Karlsruhe: VVW, 1992, s. 114.

¹³⁷ Obecně lze říci, že otázka adekvátnosti následku je sporným předmětem posuzování jen v hraničních situacích, a to zejména v případě tzv. škod ze šoku (Schockschäden) a škod v případech pronásledování (Verfolgungsfälle). Viz Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 316. Příkladem je například rozhodnutí BGH týkající se pozitivního hodnocení adekvátnosti následku, kdy muž nečekaně vstoupil do bytu své odděleně žijící manželky, v němž se nacházel milenec této ženy, který ze šoku (úleku) vyskočil z 8 metrů vysokého okna (BGH NJW 2002, 2232, 2233). Viz Brox, H. – Walker, W. D. Allgemeines Schuldrecht. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 328.

¹³⁸ Příkladem je situace zranění osoby, která se v rámci léčení nakazí v nemocnici střevní infekcí a tím pádem se nikoliv z důvodu původního zranění její rekonvalescence prodlouží o dva týdny. V průběhu pobytu v nemocnici jsou této osobě ukradeny zlaté šperky. Německá judikatura se shoduje, že zatímco prodloužení pobytu v nemocnici je adekvátním následkem, tedy pravděpodobným a tudíž přičitatelným osobě škůdce, zcizení zlatých šperků je již nepravděpodobné a tudíž nepřičitatelné. Dochází tak k přerušení kauzálního řetězce. Více viz Brox, H. – Walker, W. D. Allgemeines Schuldrecht. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 320.

prostřednictvím ochranného účelu normy. Základní myšlenkou je, že každá povinnost a každá norma zahrnuje určitý okruh zájmů a subjekt může být odpovědný pouze v situaci narušení tohoto okruhu právních zájmů. Ochranný účel normy musí být zkoumán při každém nároku na náhradu škody.¹³⁹ Z hlediska zkoumání příčinné souvislosti a účelu ochranné normy je podstatné, že mohou být přičitatelné pouze následky, jež právní norma definuje.

Rakouská úprava rozdílně od německé nerozlišuje výše uvedenou dvojí kauzalitu skutkové podstaty (haftungsbegründende Kausalität) a kauzalitu mezi porušením právního statku a vznikem škody (haftungsausfüllende Kausalität). Rakouské ABGB sice kauzalitu předpokládá,¹⁴⁰ avšak samotnou definici příčinné souvislosti neobsahuje. Z hlediska rakouské právní teorie však nedochází ke sporům o použití pravidla *condicio sine qua non*, tzn. jednání se považuje v příčinné souvislosti ke škodě, pokud je neodmyslitelně nutné ke vzniku škody.

Obdobně jako německá právní úprava pracuje rakouské právo s teoriemi totožnosti následku (Äquivalenztheorie) a adekvátnosti následku (Adäquanztheorie),¹⁴¹ přičemž určujícími kritérii adekvátnosti následku jsou obdobně jako v německé úpravě pravděpodobnost a možnost předpokládat následek, tj. osoba je odpovědná za všechny následky svého chování, se kterými musela *in abstracto* počítat. Rakouská judikatura dále stanoví, že adekvátnost následku musí být posuzována objektivně a nikoliv podle subjektivních poměrů škůdce.¹⁴²

---

¹³⁹ Pokud bude osoba A v práci nakažena chřipkou od osoby B, lze konstatovat, že existuje protiprávní a zaviněné chování osoby B. Takováto nákaza je ovšem součástí všeobecného životního rizika (allgemein Lebensrisiko) a v rámci lidského společenství ji nelze omezit. Z tohoto důvodu tato situace nespadá pod ochranný účel normy (§ 823 I. BGB). Jinak by tomu ovšem mohlo být v případě nakažení osoby A např. virem HIV. Více viz Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 316.

¹⁴⁰ Ust. § 1295 ABGB mluví o způsobení a zapříčinění škody (...zugefügt hat....verursacht worden...).

¹⁴¹ Rakouská judikatura např. za adekvátní následek považuje sebevraždu spáchanou z důvodu depresí, kterými osoba trpěla po amputaci ruky nutné z důvodu dopravní nehody (OGH JB1 1992, 255) nebo např. vážná zranění poškozeného (školáka), které utrpěl po srážce s vozidlem, když se vyhýbal tzv. vodním bombám (nafukovací balónky naplněné vodou) házeným jiným školákem (škůdce). Viz Schwimann, M. a kol. Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch samt Nebengesetzen. Band 5. Wien: Orac, 1987, s. 40 – 41.

¹⁴² Schopnost předvídat následek a pravděpodobnost jeho vzniku je posuzována v porovnání s průměrnou osobou ve stejné situaci (Durchschnittsmensch). Viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 433.

Hranice adekvátnosti následku jsou pak určovány okolnostmi přerušení příčinné souvislosti (Unterbrechung des Kausalzusammenhanges), které jsou obecně definovány jako zásah třetí osoby do kauzálního řetězce.¹⁴³ Převažujícím způsobem pak rakouská judikatura v některých oblastech dovozuje, že ani přerušení přímé příčinné souvislosti nestojí v protikladu k zásadě adekvátnosti následku, přičemž podmínkou je pravděpodobnost vzniku škody zapříčiněním již prvního škůdce.¹⁴⁴

Porušení ochranného účelu normy (Rechtswidrigkeitszusammenhang) je v praxi výrazným korektivem následků zaviněného jednání. Rakouský zákonodárce tímto způsobem stanovil předpoklad, že pouze taková škoda je hodna náhrady, jejímuž vzniku se ochranný účel normy snaží zabránit, popř. jej omezit.¹⁴⁵ Soudce tak je v praxi povinen zkoumat teologická kritéria naplnění znaků porušení právní normy.

V souvislosti s ochranným účelem normy je pak podstatné rozlišování přímého poškozeného (tj. ten, jehož práva, resp. právní statky norma primárně chrání) a nepřímého poškozeného (jehož poškození nespadá do oblasti ochranného účelu existence normy). Toto rozlišování je pak významné zejména v otázce vzniku práva na náhradu škody, neboť pouze přímý poškozený je zásadně oprávněn požadovat náhradu škody.¹⁴⁶

Naopak poměrně rozdílné chápání kauzality vytvořila jurisprudence francouzská. Ta nevychází ani tak z teorie ekvivalence příčiny (totožnosti

---

¹⁴³ Tato definice podaná judikaturou pak bývá často zdrojem kritiky, neboť zužovala adekvátnost následku pouze na faktor ne/přerušení. Viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 18 - 19.

¹⁴⁴ Jinak řečeno by se problém klasifikace kauzality neměl zužovat na pouhou otázku ne/přerušení příčinné souvislosti, nýbrž mělo by docházet i k rozlišení různých skupin případů. Rakouská judikatura pak rozlišuje kvalitu příčinné souvislosti v jednotlivých skupinách případů škod, např. škody vzniklé při pronásledování, škody ze šoku, neurózy vzniklé po nehodách, poškození způsobené chybou třetí osoby a další. Podrobně viz Schwimann, M. a kol. Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch samt Nebengesetzen. Band 5. Wien: Orac, 1987, s. 41 - 45.

¹⁴⁵ Z hlediska praxe se tato podmínka vztahuje zejména na delikty zasahující do oblasti norem s ochranným účelem (Schutzgesetze), tj. zpravidla zákony veřejného pořádku (dopravní předpisy, hygienické předpisy a další). Avšak podmínku porušení ochranného účelu normy lze vztáhnout i na odpovědnost a náhradu škody z porušení závazku. Více viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 22 - 23.

¹⁴⁶ Z tohoto základního pravidla existují obdobně jako v německé úpravě výjimky, které lze označit za prodloužení, resp. přesun práva na náhradu škody na nepřímo poškozeného (Schadensverlagerung). Typickým příkladem je náhrada škody pozůstalým za ztrátu výživného v případě smrti poškozeného, jež jim byl povinen toto výživné poskytnout (§ 1327 ABGB).

následku), nýbrž ze zásady ekvivalence podmínek (*causa proxima*). Zásada ekvivalence podmínek zasahuje odpovědnost více osob než zásada ekvivalence příčin a tím rozděluje závazek k náhradě škody. Tato zásada je usměrněna tím, že odpověden za škodu je ten, kdo může mít ze škodné události prospěch. Jde tak o zásadu velmi širokou, nicméně pružnou. Díky této zásadě tak obecný delikt náhrady škody ve francouzském právu může pokrývat i takové oblasti, pro které jsou ve středoevropském pojetí vyžadovány zvláštní úpravy (např. delikt nekalé soutěže).¹⁴⁷

I z výše uvedeného je tedy zřejmé, že dikci PETL v rámci evropského prostoru považovat ze zcela originálním jev. Právně filozoficky vychází projekt PETL z nutnosti zohlednění dvojí povahy kauzality, a to kauzality faktické (představované zejména doktrínou *conditio sine qua non*) a kauzality právní, jejímž účelem je eliminace některých možných excesů, které striktní aplikace faktické kauzality může přinášet. Pro vznik právní odpovědnosti je nutné naplnění požadavků obou typů příčinné souvislosti.¹⁴⁸

Faktická kauzalita v PETL vychází z teorie *conditio sine qua non*, a to tak, aby úprava jednotlivých aspektů vycházela z přijatelného průniku dosavadních roztržštěných právních řádů. Nezbytnost existence *conditio sine qua non* pro vznik odpovědnosti stanoví PETL v čl. 3:101, podle kterého jednání nebo opomenutí je příčinnou škody poškozeného, jestliže by při neexistenci takového jednání škoda nevznikla.

Kromě základního vymezení přístupu *conditio sine qua non* obsahuje dále PETL výslovná řešení nejčastějších hraničních situací vyplývajících ze skutečnosti, že z mimoprávního hlediska neexistuje pouze jediná příčina určité události, naopak existuje teoreticky neomezená řada skutečností, v jejichž důsledku došlo k určitému přírodnímu či společenskému jevu. PETL tak vychází

---

¹⁴⁷ Srov. např. Rouček F. – Sedláček J.: Komentář k československému Obecnému zákoníku občanskému a občanské platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 681.

¹⁴⁸ Tzv. dual test. Srov. Spier, J. (ed.) *Unification of Tort Law: Causation*. The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000.

z toho, že vyřešení otázky, které z osob, jejichž jednání se vznikem škody nějakým způsobem souviselo, není důsledek pouze mimoprávní úvahy o existenci příčiny a následku podle přírodních zákonů. Nýbrž i právní úvahou o tom, která z těchto příčin je hodna toho, aby zakládala odpovědnost určité osoby.

Jednou z těchto situací, na které PETL reaguje, je existence *konkurenčních příčin*. Podle čl. 3:102 PETL v případě více jednání, z nichž každé by samo způsobilo škodu v ten samý okamžik, je považováno každé jednání za příčinu škody poškozeného. Jedná se tedy o situaci, kdy škoda byla způsobena jednáním více osob, přičemž každé jednání by v daný okamžik vedlo samo o sobě ke vzniku celé škody. Toto ustanovení tedy řeší otázku, zde lze v těchto situacích za škůdce považovat všechny jednající či žádného z nich.¹⁴⁹ PETL se přitom přiklonil k řešení preferujícímu zájmy poškozeného, neboť v takové situaci odpovídají v úvahu přicházející škůdci, a to v souladu s čl. 9:101 PETL společně a nerozdílně. Podstatnou podmínkou však je, že škoda byla způsobena v tentýž (zřejmě míněno přibližně tentýž) okamžik. Není tedy rozhodující, zda samotné škodní jednání se uskutečnilo v tentýž okamžik a stejně tak se zde nejedná o situaci, kdy první jednání způsobí vznik škody a následující jednání rozsah škody pouze umocní. Představit si tak lze např. modelovou situaci, kdy jeden škůdce míří střelnou zbraní na jiného, přičemž v okamžiku výstřelu způsobí poškozenému smrtelné zranění rovněž neopatrný řidič automobilu. V důsledku řešení uplatněného PETL budou za takové situaci odpovídat za celou škodu oba škůdci společně a nerozdílně.

Odlišným případem je existence *příčin alternativních*, kdy na rozdíl od předchozího případu není jisté, která skutečnost zapříčinila vznik škody, neboli existuje nejistota ohledně kauzality.¹⁵⁰ Podle čl. 3:103 PETL platí, že v případě

---

¹⁴⁹ Dulak, A. Princíp (Europského) deliktneho práva. In: Lazár, J., Blaho, P. Základné zásady súkromého práva v zjednotenej Európe. Mezinárodní vědecká konference – IX. Lubyho právnické dny. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 304.

¹⁵⁰ K alternativní kauzalitě a jejímu vývoji více viz Kruse, C. Alternative Kausalität im Deliktsrecht. Eine historische und vergleichende Untersuchung. Berlin: Lit Verlag, 2006.

více jednání, z nichž každé by bylo samo dostatečnou příčinou škody, přičemž však zůstává nejistým, které jednání ji ve skutečnosti způsobilo, musí být každé jednání považováno za příčinu v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu poškozenému. Jedná se tedy o situaci, kdy existuje více jednání, přičemž každé z nich by bylo jinak samo o sobě dostatečnou příčinou vzniku celé škody, ale zůstává nejistým (nelze dokazováním zjistit), které jednání ve skutečnosti škodu způsobilo.¹⁵¹ Na rozdíl od situace konkurenčních příčin však kauzální nejistota nezakládá vznik odpovědnosti solidární, nýbrž dílčí, a to v rozsahu pravděpodobnosti, v jakém konkrétní jednání mohlo způsobit škodu poškozenému. Jako modelový příklad si lze uvést např. situaci, kdy dvě osoby míří střelnou zbraní jinému, přičemž dokazováním nebude možno zjistit, která z nich poškozeného zasáhla. Dle řešení PETL bude každý ze střelců odpovídat z jedné poloviny. Lze tedy konstatovat, že aplikace principu alternativních příčin ve svém důsledku představuje především modifikaci teorie důkazního břemene, a to ve prospěch poškozeného, neboť nejistota v otázce kauzality není nic jiného procesní situaci nezjištěného skutkového stavu, jehož důsledky by jinak podle teorie důkazního břemene nesl poškozený. Zvláštní úpravu v tomto smyslu obsahuje PETL i pro situaci, kdy existuje nejen multiplicita škůdců, nýbrž i multiplicita poškozených. Podle čl. 3:103 odst. 2 PETL platí, že pokud v případě více poškozených zůstane nejistým, zda konkrétní škoda poškozeného byla způsobena určitým jednáním, přičemž je zřejmé, že toto jednání nezpůsobilo škodu všem poškozeným, musí být takové jednání považováno za příčinu škod utrpěných všemi poškozenými v rozsahu pravděpodobnosti, v jaké mohlo způsobit škodu konkrétnímu poškozenému. I v tomto případě uplatňuje PETL obdobný princip, kdy je třeba nalézt vhodné hledisko, podle kterého bude možno určit míru pravděpodobnosti způsobení škody a tím i míru rozsahu odpovědnosti.

---

¹⁵¹ Viz European Group on Tort Law (ed.). Principles on Tort Law – Text and Commentary, Wien: Springer, 2005, s. 48.

Potenciální příčiny upravuje PETL v čl. 3:104, které reaguje na dvě obdobné situace. V prvním případě se jedná o situaci, kdy škoda, jež vznikla jiným jednáním, je umocněna jednáním jiným. V takovém případě pak v rozsahu, v jakém škoda byla zvětšena, odpovídá za takto zvětšenou škodu původce pozdějšího jednání.¹⁵² Odlišné řešení pak je aplikováno na některé případy pokračujících (trvajících) škod (zejm. v případě škod na zdraví spočívajících ve ztrátě na výdělku či výživném). Jestliže první jednání vedlo k pokračování škody a následné pozdější jednání by ji také způsobilo, pak je třeba obě jednání od takového okamžiku považovat za příčinu této pokračující škody. Takové řešení opět zvýhodňuje poškozeného, který od okamžiku účinků následného jednání může požadovat náhradu škody v souladu s čl. 9:101 po kterémkoli ze škůdců v celém rozsahu. Opět však budou existovat hraniční situace, kdy nebude zřejmé, zda následující jednání způsobí tutéž škodu (a není z hlediska vzniku odpovědnosti již relevantní) a kdy se bude jednat právě o situaci pokračujících škod a jejich postupných příčin.

Jako *neurčitou dílčí kauzalitu* označuje PETL situaci, kdy více škodných jednání mohlo vést ke škodě, ale není jasný podíl každé jednotlivé aktivity na vzniku škody. Narozdíl od situace alternativních příčin je však zřejmé, že žádná z příčin nemohla způsobit škodu celou. Neurčitá dílčí kauzalita tedy řeší situace pravděpodobných podílů na vzniku škody.¹⁵³ PETL nabízí v čl. 3:105 nabízí řešení, podle kterého se v takové situaci předpokládá, že ta jednání, které zjevně (minimálně) přispěla ke škodě, ji způsobila rovným dílem. Podmínkou zde tedy je, že existují nejméně dvě příčiny, které v nezanedbatelné míře přispěly ke vzniku škody. Obdobně jako v případě výše zmíněných alternativních příčin i v tomto případě nejde v podstatě o nic jiného než o další modifikaci teorie

---

¹⁵² Existují však hraniční případy, kdy bude sporné, zda lze teorii potenciálních příčin použít. Takovým učebnicovým příkladem je situace, kdy škůdce podá koni jed, který pomalu ale jistě zabíjí, ještě dříve však jiný škůdce způsobí požár, při němž kůň uhynie. Viz European Group on Tort Law (ed.). Principles on Tort Law – Text and Commentary, Wien: Springer, 2005, s. 51.

¹⁵³ Srov. Dulak, A. Princípy (Európskeho) deliktneho práva. In: Lazár, J., Blaho, P. Základné zásady súkromného práva v zjednotenej Európe. Mezinárodná vedecká konferencia – IX. Lubyho právnické dny. Bratislava: Iura Edition, 2007, s. 305.

důkazního břemene, a to zásadně ve prospěch poškozeného. Jedná se tak o určitý průnik teorie tzv. statistické škody, jež zejména v českém právním prostředí lze považovat za netradiční, neboť nevychází z principu zjištění skutkového stavu, nýbrž je založena na existenci vyvratitelných domněnek. Česká judikatura z této teorie nevychází vůbec, což je vzhledem k tradiční aplikaci teorie důkazního břemene a absenci takovýchto vyvratitelných domněnek v českém právním řádu zcela logické.¹⁵⁴

Výslovně v rámci ustanovení o příčinné souvislosti řeší PETL i situaci, kdy škoda mohla být způsobena jednáním, událostí nebo jinou *okolností ve sféře poškozeného*. V takové situaci podle čl. 3:106 platí, že poškozený nese svou újmu v rozsahu odpovídajícím pravděpodobnosti způsobení škody z důvodu na straně poškozeného. Toto ustanovení se netýká případů spoluzavinění poškozeného, jež PETL upravuje v čl. 8:101. Působnost tohoto ustanovení je tedy širší a týká se i jiných situací, které přetrhávají příčinnou souvislost.¹⁵⁵ Takovéto situace (např. přírodní katastrofy, zdravotní obtíže apod.) jsou tradičně skutečnostmi, které jsou i v našem právním prostředí považovány za okolnosti vylučující příčinnou souvislost.¹⁵⁶ Na rozdíl od tuzemských výkladů však PETL opět uplatňuje institut domněnky, když postačí pouhá pravděpodobnost vlivu okolnosti ležící na straně poškozeného.

Jak již bylo uvedeno výše, PETL přepokládá vedle splnění podmínek tzv. faktického testu založeného na podmínce *sine qua non*, rovněž test *právní kauzality* spočívající v právním zhodnocení opodstatněnosti připsání odpovědnosti konkrétní osobě. Čl. 3:201 stanoví, že existuje-li příčinná souvislost podle předchozích ustanovení, záleží rozsah, v jakém má být škoda připsána, na dalších stanovených faktorech. PETL se tímto vypořádává s tím, že

---

¹⁵⁴ Srov. zejm. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1975 ve věci sp. zn. Cpj 37/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1976, č. 11, popř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2008 ve věci sp. zn. 25 Cdo 2142/2007, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 2360/2003.

¹⁵⁵ European Group on Tort Law (ed.). Principles on Tort Law – Text and Commentary, Wien: Springer, 2005, s. 56.

¹⁵⁶ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000 ve věci sp. zn. 25 Cdo 890/2000 nebo rozsudek ze dne 31. 3. 2003 ve věci sp. zn. 25 Cdo 1113/2002.

z hlediska mimoprávního je kauzální řetězec v podstatě nekonečný. Samotná existence faktické příčinné souvislosti by sama o sobě neměla postačovat k tomu, aby byla založena právní odpovědnost. Dle PETL je pro otázku, zda lze konkrétní osobě připsat odpovědnost za škodu a v jakém rozsahu, nutno zohlednit faktory jako předvídatelnost škody a v rámci toho odstup mezi škodním jednáním a vznikem škody, rozsah škody vzhledem k normálním následkům takového jednání, povahu a hodnotu právem chráněného zájmu, důvod odpovědnosti, rozsah běžných životních rizik a ochranný účel normy, která byla porušena. Uplatněný flexibilní multifaktorový přístup vychází z výhod nejvýznamnějších doktrín, navíc však uplatňuje vážení a proporcionalitu jednotlivých faktorů, kategorií a přístupů z hlediska spravedlnosti, proporcionality a zdravého rozumu.¹⁵⁷

Jednoznačně tak lze dojít k závěru, že zatímco z hlediska pojmu škody a definice škody projekt PEL předstihl konkurenční PETL, u druhé základní podmínky vzniku odpovědnostního vztahu (kauzality) zaostal za technicky propracovanějším projektem PETL. Rozpracovaný přístup uplatněný projektem nepochybně zaslouží pozornost, a to již z toho důvodu, že ačkoli ve většině národních právních úprav je příčinná souvislost podmínkou vzniku soukromoprávní odpovědnosti, výslovně tato otázka nebývá v právních řádech upravena a ponechává se na judikatuře soudů.

Je však poměrně obtížnou legislativně technickou otázkou, zda jednotlivé aspekty příčinné souvislosti má právní předpis podrobně upravovat, a pokud ano, do jaké míry. Nebo zda obsah tohoto právního institutu neponechat pouze výkladu právní teorie a praxe. Od unifikačních akademických konceptů lze zřejmě očekávat větší podrobnost, neboť právě přístup k řešení otázek příčinné souvislosti se v jednotlivých státech poměrně liší a unifikace rozdílných přístupů pak zřejmě vyžaduje podrobnější dikci osnovy. Na druhou stranu v zahraničních právních řádech se můžeme přesvědčit, že konkrétní legální úprava tohoto

---

¹⁵⁷ Srov. Spier, J., Haaeen, O. A. (ed.). Comparative Conslusions on Causation. In: Spier, J. (ed.) Unification of Tort Law: Causation, The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000, s. 132.

institutu je zpravidla spíše stručnější, o to odlišnější pak bývá výklad jednotlivých národních jurisprudencí. Dokumentovat tuto situaci lze i na výše naznačených jinak příbuzných tradičních středoevropských právních úpravách, jež si jsou i v této otázce poměrně blízké, nicméně některé podstatné rozdíly lze nalézt.

B.2.6.b) České právo

V českém právu je nepochybně příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti (protiprávním úkonem), resp. škodní událostí jako právně relevantní občanskoprávní příčinou, a škodou jako právně relevantní občanskoprávní následkem, předpokladem soukromoprávní odpovědnosti za škodu. Jinými slovy nezbytným předpokladem vzniku odpovědnosti za škodu v soukromém právu je, aby mezi protiprávním úkonem nebo škodní událostí na straně jedné a škodou na straně druhé existoval vztah příčiny a následku,¹⁵⁸ přičemž nestačí pouhá pravděpodobnost nebo okolnosti nasvědčující její existenci. Z tohoto důvodu je třeba příčinnou souvislost vždy prokazovat, přičemž důkazní břemeno nese poškozený.

Občanský zákoník příčinnou souvislost nijak blíže nedefinuje,¹⁵⁹ a její objasnění je tak ponecháno právní teorii a soudní praxi. Ta především zdůrazňuje, že příčinná souvislost je zákonitostí přírodní a společenskou, jde o hledání jevu, který škodu vyvolal. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti je třeba sledovat jen ty příčiny a následky, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu. Judikatura tedy nepřímou dovozuje, že nepostačuje pouhá mimoprávní úvaha o přírodní a společenské kauzalitě, nýbrž musí být rovněž právně zhodnoceno, jaká příčina je právně relevantní. Judikatura sice zdůrazňuje, že otázka příčinné souvislosti je otázkou skutkovou, nicméně

---

¹⁵⁸ Viz Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 445.

¹⁵⁹ Požadavek existence příčinné souvislosti lze odvodit z formulace např. § 420 OZ „.....za škodu, kterou způsobil...“ nebo např. § 420a OZ „.....za škodu, kterou způsobil...“ atd.

vyřešení této otázky nelze uložit znalci. Ten může poskytnout jen odborné podklady. Je to z toho důvodu, že skutkový závěr je ovlivněn právním posouzením mezi jakou újmou a jakou skutečností má být příčinná souvislost zjišťována. Nicméně v rámci tohoto právního posouzení se jedná o otázku zjištění skutkových okolností, nikoli o zvláštní právní test příčinné souvislosti.¹⁶⁰

Právní posouzení, v jehož rámci se odehrává skutkový závěr o příčinné souvislosti, vychází z několika doplňujících se doktrín. I v českém právu je základní doktrínou teorie *conditio sine qua non*, neboli teorie podmínky v tom smyslu, že kauzalita mezi příčinou a následkem je tehdy, pokud by následek bez příčiny nenastal.¹⁶¹ Obdobně jako v případě tradičních střeoevropských právních úprav je kladen důraz rovněž na druhou teorii – teorie adekvátní příčinné souvislosti, jež je vykládána obdobně jako v sousedních státech. I dle české jurisprudence platí, že kauzalita je dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny.¹⁶²

S teorií adekvátní příčinné souvislosti pak úzce souvisí předvídatelnost vzniku škody pro škůdce. Předvídatelnost pak posuzuje soud samostatně, případně na základě podkladů znalců. Soud posuzuje předvídatelnost škody k osobě škůdce v porovnání s řádně a rozumně se chovající a postupující osobou, která by se nacházela v době způsobení škody na místě škůdce a v jeho

---

¹⁶⁰ Srov. např. stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1975, sp. zn. Cpj 37/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1976, č. 11, stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 6. 1908, sp. zn. Cpj 11/80, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1980, č. 28, rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001. Doktrinálně viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1206. Kriticky k tomuto přístupu Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Praha: Linde Praha, 2008, s. 798.

¹⁶¹ Z hlediska českého práva, resp. právní teorie se jedná o teorii aplikovanou zejména v trestněprávním odvětví. Viz Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 450.

¹⁶² Viz např. Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1206.

postavení.¹⁶³ Předvídatelnost je tedy nutné posuzovat z hlediska obecné lidské zkušenosti a jedná se tak o objektivní kritérium, nikoli o osobní znalosti a schopnosti jednajícího. Pro případ vícera v úvahu přicházejících příčin vychází judikatura z teorie gradace příčinné souvislosti, podle které se musí jednat o příčinu důležitou, podstatnou a značnou.¹⁶⁴ Existuje-li ve vztahu ke škodě několik relevantních příčin, je třeba zjistit a vyhodnotit jejich vliv a odstupňování (gradaci) ve vztahu k následku (škodě). Je-li více takových podstatných příčin vzniku škody, z nichž ne všechny způsobil svým protiprávním jednáním žalovaný, přichází v úvahu částečná odpovědnost za škodu.¹⁶⁵

Osnova NOZ, stejně tak jako důvodová zpráva se k problematice kauzality obdobně jako současný občanský zákoník téměř nevyjadřuje. Z formulace jednotlivých ustanovení je zřejmé, že příčinná souvislost je i v rámci NOZ jedním ze znaků občanskoprávní odpovědnosti.¹⁶⁶ Lze usuzovat, že tvůrci NOZ považují problematiku příčinné souvislosti za jasnou a natolik ustálenou, že není třeba ji výslovně v NOZ upravovat.

S tímto výsledkem však nelze zcela souhlasit, zejména ve světle harmonizačních projektů PETL a PEL, kteréže nejenom formulují definice příčinné souvislosti, ale také se zabývají otázkami konkurenčních, alternativních, potencionálních příčin a neurčitou dílčí kauzalitou. Hlavně z hlediska inovačního pojetí těchto právně teoretických pojmů se může jevit naprostá absence této problematiky v jako jistý nedostatek, který by stálo za to napravit. Kauzalita, jako obligatorní znak nutný ke stanovení občanskoprávní odpovědnosti za škodu, by podle mého názoru zřejmě měla být obecným způsobem definována v rámci nového kodexu zahrnujícího celou

---

¹⁶³ Viz Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 451.

¹⁶⁴ Srov. stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 1975, sp. zn. Cpj 37/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1976, č. 11.

¹⁶⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004 ve věci sp. zn. 25 Cdo 2360/2003.

¹⁶⁶ Srov. § 2432 NOZ „...nahradit škodu, kterou způsobil zaviněným porušením právní povinnosti...“ nebo § 2446 NOZ „...nahradí škodu, která z takového provozu vznikla....“.

soukromoprávní oblast, a to přestože tuzemská právní teorie a praxe nemusí být do budoucna právě i pod vlivem postupujících unifikačních snah zdaleka tak ukotvená ve výkladu tohoto právního pojmu jako je tomu v současnosti. Především je však nutno konstatovat, že bez změny zákonné úpravy nebude ani nadále možné, aby se české právo alespoň cestou judikatorního výkladu přiblížilo moderním trendům zakotveným zejména v projektu PETL, a to především pokud jde o posílení postavení poškozeného při situaci konkurenčních a alternativních příčin a neurčité dílčí kauzality. Bez zákonného vymezení předmětných vyvratitelných domněnek nebude jiné cesty, než i nadále vycházet v konkrétních věcech z teorie důkazního břemene, jež v těchto otázkách zpravidla leží na poškozeném.

V konečném důsledku tak otázku příčinné škody upravuje pouze ustanovení § 2786 odst. 2, avšak nikoli obecně, nýbrž kazuisticky pouze pro potřeby vymezení skutkové podstaty škody způsobené zvláště nebezpečným provozem. NOZ v tomto případě stanoví (dle terminologie důvodové zprávy) tzv. alternativní příčinnou souvislost. Toto ustanovení uvádí, že je-li z okolností zřejmé, že zvláště nebezpečný provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá pravděpodobnosti způsobení škody provozem.

Ačkoli se důvodová zpráva k významu tohoto ustanovení blížeji nevyjadřuje, je zřejmě nutno toto ustanovení vykládat nikoli ve smyslu institutu alternativní příčinné souvislosti, jak jej chápe např. koncept PETL, nýbrž spíše v pravém smyslu tzv. statistického pojetí příčinné souvislosti. Jednalo by se tak o zcela zásadní a koncepční průlom do vžitého středoevropského chápání kauzality a podmínek vzniku odpovědnosti za škodu, který nemá v jak v současné, tak ani dřívější, tuzemské úpravě obdoby a vychází ze zcela jiných právních principů. Toto ustanovení tak je nutno zřejmě nutno vykládat tak, že v případě existence provozu zvláště nebezpečného nebude nutno zkoumat, zda např. vznik škody na zdraví konkrétní osoby je důsledkem tohoto provozu, nýbrž

pouze to, zda „provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody“. Úvahy ohledně nově koncipované příčinné souvislosti tedy bude zřejmě nutno vést pouze z hlediska, zda existuje pouze statisticky ověřená pravděpodobnost zvýšení nebezpečí vzniku škody (nikoli kauzalita v tradičním slova smyslu), že škoda mohla být způsobena i tímto provozem. Poškozený tedy např. bude moci zřejmě úspěšně argumentovat, že podle statistických výzkumů je existence konkrétního onemocnění v okolí nebezpečného provozu statisticky o 3 % vyšší než na jiných územích státu. Poškozeného tedy zřejmě v rozsahu 3 % škody na zdraví způsobeného vznikem tohoto onemocnění nebude tížit důkazní břemeno ohledně příčinné souvislosti mezi existencí provozu a vznikem jeho onemocnění. Naopak bude zřejmě na škůdci, aby prokazoval, že jedinou příčinou vzniku škody na zdraví žalobce byla jiná skutečnost než provoz sám. Z pohledu žalovaného tak zpravidla dojde v konečném důsledku k situaci, jež je z procesního hlediska zásadně nežádoucí, kdy účastník bude nést břemeno tvrzení a důkazní ohledně negativní skutečnosti. Důsledkem pak rovněž může být stav, kdy provozovatel uhradí jak škodu v celém rozsahu u těch poškozených, kde existence provozu byla zjištěna jako jediná příčina škody na zdraví, tak v pravděpodobnostním rozsahu i u všech dalších poškozených, u kterých se mu nepodařilo pravděpodobností rozsah příčinné souvislosti vyloučit. Ve výše naznačeném případě je tedy docela dobře možné, že provozovatel bude hradit jednak plnou výši náhrady škody u oněch 3 % případů, kdy provoz byl skutečně příčinou vzniku onemocnění, tak ale i náhradu škody v rozsahu 3 % u všech ostatních statisticky relevantních onemocnění, u kterých se provozovateli nepodaří prokázat existenci jiné příčiny onemocnění.

Vymezení příčinné souvislosti způsobem, jaký obsahuje návrh nového občanského zákoníku, koncepty PETL a PEL neupravují. Ustanovení PETL sice zná úpravu tzv. alternativní příčiny (čl. 3:103), ovšem smysl této úpravy je jiný. Toto ustanovení neříká nic víc, než že v případě střetu více škodných jednání, z nichž každé by samo o sobě mohlo být z hlediska kauzality samostatnou příčinou škody, bude stanoven rozsah odpovědnosti původců těchto škodných

událostí obecně podle míry pravděpodobnosti, pokud nebude postaveno najisto, která ze škodných událostí škodu skutečně vyvolala. Podmínkou vzniku odpovědnosti ale není pouze existence významně zvýšeného nebezpečí jako v návrhu českého občanského zákoníku, nýbrž jedná se o řešení stavu důkazní nouze, v jejímž důsledku dochází k nejistotě ohledně řádného zjištění existence příčinné souvislosti mezi škodou a předmětnými škodnými jednáními. Podle této úpravy v PETL se tedy nic nemění na tom, že žalobce musí i nadále prokazovat, že jednání žalovaného bylo samo o sobě dostatečnou příčinnou vzniku škody (tzn. představovalo *conditio sine qua non*). Samotné zjištění existence „zvýšeného nebezpečí vzniku škody“ tedy nemůže být podle PETL důvodem pro závěr o existenci příčinné souvislosti, neboť toto kritérium již vybočuje ze zásady *conditio sine qua non*.

Právní úprava stanovená v NOZ navíc neodpovídá ani výše zmíněné situaci neurčité dílčí kauzality v PETL podle čl. 3:105. I v tomto případě musí být postaveno najisto, že v souladu se zásadou *conditio sine qua non* se více jednání podílelo na vzniku škody. Pouze poškozený nemusí nezbytně nutné prokazovat, v jakém poměru se tak stalo. Opět tedy nestačí, aby bylo zjištěno pouhé „zvýšené nebezpečí vzniku škody“ v důsledku jednání žalovaného.

Jinými slovy PETL pouze stanoví výslovnou úpravu pro případ souběhu příčin, a to obecně v rámci úpravy kauzality (konkrétně příčinné souvislosti vyplývající z *conditio sine qua non*). Obdobnou úpravu stanoví rovněž osnova PEL (čl. 4:103). Návrh občanského zákoníku tedy nejenže v tomto ohledu koncepčně nevychází z rozebíraných unifikačních osnov ani z pojetí tradičních národních úprav, navíc důvodová zpráva kromě toho používá pro tuto úpravu i nesprávné pojmosloví. Za této situace by bylo na místě očekávat alespoň v důvodové zprávě velmi propracované zdůvodnění na podporu takovéhoho přístupu, což se však nestalo. Rovněž není zcela zřejmé, proč takováto úprava příčinné souvislosti byla kauzisticky vztažena pouze na jednu dílčí skutkovou podstatu a nikoli použita jako obecný princip jako v konceptech PETL a PEL.

Výtku lze navíc vznést i k uplatnění kritéria „účelu ochranné normy“ v NOZ. Poněkud paradoxně se toto obecně aplikovatelné hledisko příčinné souvislosti objevuje pouze kazuisticky a nepřesně v souvislosti s vymezením zákonné odpovědnosti v § 2771, a to výhradně v případě zásahu do jiných než absolutních práv. Tedy přinejmenším z hlediska systematického poněkud nevhodně.

B.2.7. Škoda

B.2.7.a) Evropské principy

Na škodu je v obou konceptech studijních skupin nahlíženo jako na majetkovou i nemajetkovou újmu, jež se udála zákonem chráněnému zájmu. Otázku, co je chráněným zájmem, pak obě díla řeší rozdílným způsobem.

PETL ve svém článku 2:102 vytváří hierarchii chráněných zájmů, přičemž v generální klauzuli je stanoveno, že rozsah ochrany zájmu závisí na jeho povaze. Vytvořený systém pak na vrchol ochrany staví lidská osobnostní práva a dále práva majetková, včetně práv k nemotným statkům. Obdobnou základní myšlenkovou linii nalézáme i v PEL, které ve výčtu chráněných zájmů staví osobnostní práva také na první místo, a až posléze následují vlastnická a jiná majetková práva.

Charakteristicky vystupuje do popředí odlišnost legislativních technik použitých v obou konceptech. Zatímco odborníci tvořící PETL upřednostnili obecnější definice zákonem chráněných zájmů, působí výčet chráněných zájmů v PEL striktně kazuisticky. K oběma přístupům lze potom vznést kritické výhrady. Zatímco u PETL by mohla být namítána přílišná všeobecnost ustanovení a tím i rozsáhlá výkladová neurčitost, lze u PEL naopak vytýkat formulaci natolik podrobnou a konkrétní, že může rychle zastarat a zejména

nepružně reagovat na měnící se právní situaci.¹⁶⁷ Je zřejmé, že z hlediska budoucího celoevropského konceptu a rovněž i tuzemských legislativních prací v oblasti deliktního práva se nejlepším jeví takový výsledek, který na jedné straně dostatečně konkrétně definuje chráněné zájmy a právní hodnoty, avšak na straně druhé jeho jádrem je taková formulace, jež umožňuje zahrnout i budoucí a neustále se měnící vývoj v oblasti deliktního práva.

Podřazení odpovědnosti za nemajetkovou újmu pod rozsah obecné deliktní úpravy náhrady škody v PETL a PEL odpovídá tradičnímu evropskému chápání tohoto institutu. Podrobnější úpravu týkající se otázek zjištění obsahu a rozsahu nahraditelné újmy však koncepty blíže neupravují a nechávají tuto otázku na národních úpravách.

Z důvodu zásadní koncepční změny, jež v tomto směru přináší návrh nového občanského zákoníku, považuji za vhodné provést rovněž letmý pohled na některé nám příbuzné zahraniční právní úpravy. V tomto ohledu německý BGB nevymezuje obdobně jako český občanský zákoník pojem škoda, přičemž judikatura škodu definuje jako „každou újmu osoby, kterou utrpěla na základě určitých událostí na svém majetku nebo jiných právem chráněných statcích“.¹⁶⁸ Pro stanovení toho, zda a v jaké výši škoda vznikla, se používá hypotéza rozdílnosti (Differenzhypothese),¹⁶⁹ která určuje škodu jako rozdíl mezi skutečným stavem, který nastal v důsledku škodlivé události, a hypotetickým stavem, jenž by býval byl, kdyby nedošlo ke škodní události.¹⁷⁰ Nicméně německá úprava je výjimečná především tím, že deliktní odpovědnost díky výše uvedenému dvojímu pojetí kauzality není faktickou existencí škody podmíněna.

---

¹⁶⁷ Obdobný názor viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 568 – 569; nebo Koziol, H. Die „Principles of European Tort Law“ der „European Group on Tort Law“. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 2, s. 241 – 244.

¹⁶⁸ Srov. „jeden Nachteil, den jemand durch ein bestimmtes Ereignis an seinem Vermögen oder an seinen sonstigen rechtlich geschützten Gütern erleidet.“ Viz Klunzinger, E. Einführung in das Bürgerliche Recht. 13. vydání. München: Verlag Franz Vahlen, 2007, s. 231.

¹⁶⁹ Ke způsobu výpočtu velikosti škody více viz Medicus, D. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil. 16. vydání. München: C. H. Beck, 2005.

¹⁷⁰ Definování škody pomocí hypotézy rozdílnosti je v německém právu sice převažující, avšak nelze opomenout existenci i jiných možných teorií určení škody, např. trojčlenné pojetí škody, určení škody podle poptávky nebo ekonomické, popř. společenské, vyjádření škody. Podrobně a k dalším formám pojetí pojmu škoda viz Magnus, U. Schaden und Ersatz. Tübingen: Mohr, 1987, s. 9 – 21.

Německé právo rozlišuje mezi různými druhy škod, tj. škodou přímou či nepřímou, materiální či nemateriální, škodou vyplývající z neplnění (Erfüllungsschaden) a z důvěry v plnění (Vertrauensschaden – culpa in contrahendo),¹⁷¹ a odvozenou škodou (Drittschaden).

Za škodu přímou je označována újma, která je konkrétně způsobena na statku, zatímco nepřímá škoda vyjadřuje újmy následující (např. ušlý zisk). BGB počítá s náhradou jak přímé škody, tak ušlého zisku (§ 252 BGB).

Materiální škoda (škoda na majetku) je chápána jako každá v penězích vyjádřitelná újma, kterou někdo utrpěl na svém majetku. Oproti tomu existence nemateriální škody (nemajetková škoda) vyjadřuje situaci, kdy byla utrpěna újma, jež ovšem nepředstavuje snížení majetku.¹⁷² Velmi významně pak do otázek náhrady škody zasáhla reforma práva na náhradu škody v roce 2002, která mimo jiné zakotvila a rozšířila možnost nahradit vzniklou újmu v podobě tzv. bolestného.¹⁷³

Německý právní systém předpokládá omezení nároku na náhradu škody pouze na přímo poškozeného, přičemž z tohoto pravidla lze nalézt výjimku v § 844 a § 845 BGB. Oprávnění z vyživovací povinnosti (nepřímé poškození) mohou podle těchto ustanovení požadovat náhradu za výživné, jež by jim za normálních okolností od přímo poškozeného příslušelo. Tuto náhradu pak požadují od škůdce, tj. osoby jež je zodpovědná za smrt nebo zranění poškozeného (povinného k výživě).

---

¹⁷¹ Jak již bylo řečeno výše, německé právo náhrady škody se vztahuje jak na nároky z deliktu v širším slova smyslu, tak na nároky vzniklé porušením závazkového vztahu. Škoda vyplývající z neplnění a z důvěry v plnění potom odpovídá nárokům vzniklým z porušení závazkového vztahu. Více viz Klunzinger, E. Einführung in das Bürgerliche Recht. 13. vydání. München: Verlag Franz Vahlen, 2007, s. 234.

¹⁷² Příkladem materiální škody jsou například náklady na opravu poškozené věci, nemateriální škody např. újma způsobující bolest, zásah do svobody nebo cti.

¹⁷³ Reforma práva náhrady škody z roku 2002 byla poměrně medializovaná, a to i z hlediska četnosti odborných názorů. Jedním ze základních styčných bodů se pak stal § 253 II., který zakotvil všeobecný nárok na spravedlivé odškodnění v penězích – bolestné. Jinými slovy pokud má poškozený z deliktu, realizace dovoleného rizika nebo porušení smluvního vztahu nárok na náhradu škody z důvodu zásahu do tělesné integrity, zdraví, svobody nebo sexuálního sebeurčení, je škůdce povinen vedle vzniklých materiálních škod nahradit i případnou nemateriální újmu v podobě spravedlivého peněžitého odškodnění (bolestného). Zajímavostí pak je, že novelizace nezakotvila žádnou formu bolestného či odškodného pozůstalým pro případ smrti či zkrácení života. Více viz Jaeger, L. – Luckey, J. Das neue Schadenersatzrecht. Recklinghausen: ZAP – Verlag, 2002, s. 41 – 45.

Na rozdíl od německé úpravy definuje rakouský ABGB pojem (skutečná) škoda, a to v § 1293. Škodou je tak každá újma, která byla někomu způsobena na jmění, právech a jeho osobě. Ve stejné normě pak nalézáme ustanovení, že od škody je třeba odlišovat ušlý zisk, který by se dal očekávat za normálního běhu věcí.

Rakouský právní řád rozlišuje mezi škodou majetkovou (Vermögensschaden) a morální, resp. nemajetkovou škodou (ideelle Schaden). Zásadně pak platí, že nemajetková škoda se nahrazuje pouze ve výjimečných, zákonem stanovených případech.¹⁷⁴

Bližší určení pojmu škody, resp. zjištění její výše, je pak obecně určováno obdobně jako v německém právu na základě teorie rozdílnosti (Differenztheorie), tj. rozdílu mezi současným stavem majetku a velikostí majetku v případě neexistence nastalé škody. Majetková škoda se pak dělí na pozitivní škodu, tj. skutečné v penězích vyjádřitelné zmenšení nebo omezení hodnoty majetku, a na omezení budoucích šancí výdělku, tj. ušlý zisk.¹⁷⁵ Pokud ABGB předpokládá náhradu škody pozitivní spolu s ušlým ziskem, mluví pak o plném zadostiučinění (§ 1323 ABGB).¹⁷⁶

B.2.7.b) České právo

Přestože je existence škody i v českém právu nutnou podmínkou pro vznik odpovědnosti za škodu, nedefinuje současný občanský zákoník obdobně jako německý BGB tento pojem. Tuto otázku tak musela řešit judikatura, která škodu chápe jako újmu, jež nastala (projevuje se) v majetkové sféře poškozeného a je objektivně vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi.¹⁷⁷ Ze zmiňovaného

---

¹⁷⁴ Více viz Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999, s. 79.

¹⁷⁵ Viz Schwimann, M. a kol. Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch samt Nebengesetzen. Band 5. Wien: Orac, 1987, s. 27 – 32.

¹⁷⁶ Rozlišování pozitivní škody a ušlého zisku je z hlediska rakouské právní úpravy významné z důvodu odlišných nároků na náhradu škody z pohledu kvalitativních znaků zavinění (viz níže).

¹⁷⁷ K nejčastěji citovaným pak patří stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1970, ve věci sp. zn. Cpj 87/70, publikováno např. viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář.

judikátu je zřejmé, že škodou není nemajetková újma, tj. taková újma, k níž došlo porušením právní povinnosti v jiné než majetkové sféře poškozené fyzické osoby. Jinými slovy konstruuje občanský zákoník právo na náhradu škody výhradně ve vztahu k majetkovým škodám, jinak výslovně pouze ve vztahu k újmám na zdraví a na životě.¹⁷⁸ Jiné nemajetkové újmy podle aktuální právní úpravy náhrady škody v občanském zákoníku hrazeny nejsou a jejich odčinění se podrobuje zvláštnímu právnímu režimu.¹⁷⁹ Obsah pojmu nemajetková újma není, obdobně jako pojem škoda, právním řádem definován.¹⁸⁰

Občanský zákoník rozeznává jednak škodu skutečnou (*damnum emergens*), jednak to, co poškozenému ušlo, tzv. ušlý zisk (*lucrum cessans*) - § 442 OZ.¹⁸¹ Skutečnou škodou se rozumí zmenšení existujícího majetku poškozeného ve srovnání se stavem, jaký zde byl před způsobením škody. Ušlý zisk představuje to, co poškozenému v důsledku způsobení škody ušlo, tedy majetkovou újmu spočívající v nerozmnožení majetku, které by bylo možno se zřetelem k pravidelnému běhu věcí očekávat. Česká právní úprava tedy v souladu se zásadou plné náhrady škody stanoví povinnost nahradit skutečnou škodu a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk).¹⁸²

---

2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1204; nebo Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2003, s. 462.

¹⁷⁸ Nejednoznačné použití pojmu škoda v OZ je zřejmé např. v § 415, který obsahuje obecnou prevenční povinnost předcházení škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí. Jak bylo naznačeno výše, škoda je pojem principiálně spojený s vyjádřitelností v penězích, což je u zdraví jistě minimálně otázka sporná. Z tohoto důvodu by mělo být správně použito sousloví „újmý na zdraví“. Důvody směřování pojmů škody a újmy lze patrně spatřovat v jisté tradici. Obdobně viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. Právní rádce, 2007, č. 12, s. 4 – 12.

¹⁷⁹ Příkladem je § 13 a § 19b OZ. Více o nemateriální újmě viz Mach, J. Náhrada škody za újmu na zdraví. Bulletin advokacie, 2000, č. 1, s. 26 – 29.

¹⁸⁰ Již ze zmiňovaného pojmosloví je zřejmé, že musí pojmově (přirozeně povahově) jít o obsah jiný než majetkový. S tímto závěrem souvisí i to, že odpovědnost za nemajetkovou újmu není shodná s odpovědností za újmu majetkovou (za skutečnou škodu a ušlý zisk). Jinými slovy i v případě, že je nemajetková újma hrazena v penězích, nejedná se o škodu. Více viz Fiala, J. – Hurdík, J. – Korecká, V. – Telec, I. Lexikon občanského práva. 2. vydání. Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch - Sagit, 2001, s. 352.

¹⁸¹ Dělení škody na skutečnou škodu a ušlý zisk pochází již z římského práva. Viz Rebro, K. Římské právo sůkromé. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1980, s. 138. Ušlý zisk se pak může dělit dále na abstraktní a konkrétní, více viz Bejček, J. Ušlý zisk a tzv. zmařená příležitost. In Bejček, J. – Pokorná, J. (ed.) Sborník příspěvků z konference „Odpovědnost za škodu“. Brno: Masarykova universita Brno, 2005, s. 8 – 15.

¹⁸² Zásada, že se hradí skutečná škoda i to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk), byla do českého právního systému zakotvena až prostřednictvím zákona č. 509/1991 Sb. Tato novela nahradila dřívější ustanovení, které stanovovalo náhradu pouze skutečné školy a ušlý zisk byl hrazen pouze v případě škody způsobené úmyslně. Jehlička, O. – Švestka, J. – Škárová, M. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 631.

Oproti současné úpravě přináší návrh nového občanského zákoníku významný rozdíl v pojetí nahraditelné újmy, kdy obecná deliktní odpovědnost postihuje jak majetkovou újmu (škodu), tak újmu nemajetkovou. Podle důvodové zprávy se nová právní úprava má rozejít s pojetím institutu náhrady škody v duchu „primitivního materialismu“, podle něhož se poškozenému hradí výlučně škoda majetková. NOZ sice nadále vychází z koncepce, že se zásadně hradí majetková újma (škoda), zatímco nemajetková újma jen v případech zvlášť stanovených, nicméně případy, kdy poškozenému vznikne právo na náhradu, resp. odčinění, nemajetkové újmy, jsou pojaty dosti široce.

NOZ se tedy hlásí k chápání škody jako majetkové újmy oproti újmě nemajetkové, která může být za splnění stanovených podmínek rovněž odčiněna. Kriticky však lze pohlížet na neexistenci definice pojmů škody a újmy v NOZ. Lze předpokládat, že se při výkladu těchto pojmů bude třeba vycházet z ustálené judikatury, což by při změně některých základních legislativních právních pojmů, které nový NOZ navrhuje, mohlo vyvolat jisté problematické momenty.¹⁸³

Tato skutečnost se jeví nejvýrazněji právě z hlediska výše uvedeného srovnání možných legislativních východisek. Pojem škody bývá často používán i ve významu újmy, tedy včetně nemajetkové újmy. Zatímco současný OZ a německý BGB pojem škody nedefinují a rozumějí škodou zásadně majetkovou újmu, rakouský ABGB definuje škodu jako újmu, která byla někomu způsobena na majetku, právech a jeho osobě. PETL i PEL používají pojem škoda koncepčně naopak, tj. jako nadřazený pojem k majetkové a nemajetkové újmě.¹⁸⁴ Tím vlastně dochází k pojetí pojmu škoda v těchto konceptech *sensu lata*, zatímco z hlediska české právní úpravy je pojem škoda, popř. měl by být, používán zřejmě *sensu stricto*.

---

¹⁸³ Ke změně některých základních legislativně právních pojmů a jejich účelnosti více viz např. Lavický, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 848 – 859; nebo Redakce. Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, s. 1 – 9.

¹⁸⁴ PETL doslova v čl. 2:101 stanovuje „Škoda je majetkovou nebo nemajetkovou újmou zákonem chráněného zájmu“; obdobně PEL v čl. 2:101.

Obecné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu tak mají dle návrhu občanského zákoníku platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu. Přes tuto proklamaci však jazyková formulace nadále setrvává na pojmu škoda s tím, že ustanovení platí i pro nemajetkovou újmu, plyne-li z právního řádu povinnost odčinit ji.¹⁸⁵ Rovněž důvodová zpráva stanoví, že většina ustanovení NOZ setrvává na pojmu škoda s tím, že totéž platí i pro nemajetkovou újmu, plyne-li z právního řádu povinnost odčinit ji.¹⁸⁶

NOZ vychází ze zásady, že se zásadně hradí jen škoda na majetku, a to v rozsahu vymezeném skutečnou škodou a ušlým ziskem. Nemajetková újma má však být také odčiněna v některých zvláštních případech, a to buď tehdy, není-li náhrada majetkové újmy vůbec možná, anebo tehdy, odporovalo-li by přiznání poškozenému náhrady jen majetkové újmy obecně uznávaným zásadám spravedlnosti.¹⁸⁷ Na rozdíl od přístupů uplatněných v PETL a PEL se tedy návrh občanského zákoníku nepřiklonil k principu náhrady nemajetkové újmy v případě porušení jakékoli právní povinnosti (dle PETL s porušení právního zájmu), což je v odborné literatuře kritizováno.¹⁸⁸

Nicméně lze konstatovat, že z hlediska legislativně technického lze odpovědnost za nemajetkovou újmu pojímat stejně dobře jako součást obecného deliktu škody, popř. jako zvláštní delikt v oblasti ochrany nehmotných statků. To, že se nový občanský zákoník staví ve prospěch prvního řešení by však dle mého názoru však nemělo být chápáno jako nevyhnutelný důsledek nutnosti odstranění současného přístupu, jenž je snad nevyhovující. Delikt zásahu do všeobecných osobnostních práv tak, jak ho chápe současná právní úprava, je skutečně poněkud odlišným deliktem oproti stavu způsobení škody v současném slova smyslu a je pojmově založen na odlišných skutkových okolnostech. Dle

---

¹⁸⁵ Srov. § 2755 odst. 2 NOZ: „povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění se posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu“.

¹⁸⁶ Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

¹⁸⁷ Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

¹⁸⁸ Srov. např. Telec, I. O vládním návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2009, č. 19, s. 680. Elischer, D. Náhrada nemateriální újmy de lege ferenda s ohledem na současné trendy deliktního práva. Právník, 2008, č. 10, s. 1103-1107.

mého názoru totiž nejde o ani tak o to, zda je způsobena újma majetková a nemajetková, nýbrž zda jde o škodu hmotnou (materiální) nebo nehmotnou (nemateriální, ideální). Z tohoto hlediska pak majetková škoda a škoda na zdraví představuje skutečně poměrně odlišný druh újmy, než škoda na osobnostních právech (nehmotná újma) a vyplývá i zpravidla z poměrně odlišných rozhodujících skutečností.¹⁸⁹ Toto členění se koneckonců objevuje i v právu římském, které znalo jednak sankce za porušení osobních práv a vedle toho klasickou *actio legis Aquiliae*, která se týkala pouze náhrady škody na majetku.¹⁹⁰ Současný přístup odškodňující imateriální újmu prostřednictvím deliktu zásahu do všeobecných osobnostních práv jako samostatného právního institutu je tedy dle mého názor těžko možno hodnotit jako koncepčně zcela závadný.

Ostatně závažné otazníky při výkladu povinnosti odčinit nemateriální újmu v rámci institutu odpovědnosti za škodu lze nalézt již v dílech klasické tuzemské civilistiky. Např. J. Sedláček k tomu uvádí, že část tehdejší doktríny odmítala majetkové odčinění nemajetkové újmy, zejm. při urážce na cti. Naopak právní praxe odčinění nemajetkové újmy v některých kazuistických případech (např. při znemožnění účasti na honu) uznávala. J. Sedláček pak v tomto smyslu konstatuje: „Jsme poněkud v rozpacích jak nakládat s osobnostními právy, zejména s osobní svobodou, jež jest jejich základem.“¹⁹¹ Je tedy zřejmé, že ani tehdejší právní jurisprudence, k níž se návrh občanského zákoníku výslovně hlásí, nepovažovala tehdejší jednotnou deliktní úpravu majetkové a nemajetkové újmy za zcela ideální, aniž by však někdo tehdejší právní teorii a praxi podezříval z toho, že ji ovládl duch „primitivního materialismu“.

---

¹⁸⁹ Např. J. Sedláček v rámci odkazu na francouzskou doktrínu k tomu uvádí, že odčinění nemajetkové újmy v penězích nemá funkci reparační a kompenzační, tj. nemá se tak nahradit citové pokoření, nýbrž má umožnit citové obveselení. Srov. Rouček F. – Sedláček J.: Komentář k československému Obecnému zákoníku občanskému a občanské platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 672.

¹⁹⁰ Srov. Rebro, K. Římské právo sůkromé. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1980, s. 152.

¹⁹¹ Viz Rouček F. – Sedláček J.: Komentář k československému Obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 671.

C. VÝLUKY ODPOVĚDNOSTI A DŮVODY JEJÍHO ZÁNÍKU

C.1. K některým výlukám odpovědnosti

C.1.1. *Evropské principy*

Oba předmětné koncepty předpokládají možnost vyloučení odpovědnosti, přičemž důvody vyloučení jsou specifikovány jako obecné, popř. speciální. Obecně PETL i PEL stanoví, že odpovědnost může být vyloučena, pokud subjekt jednal ospravedlnitelně, tj. zejména v rámci sebeobrany, krajní nouze, na základě zákonného zmocnění a popř. se souhlasem poškozeného.¹⁹²

Z hlediska objektivní odpovědnosti je v obou konceptech principů deliktního práva považována za samozřejmost možnost liberace v případě způsobení škody vyšší mocí.¹⁹³ Jak již bylo zmíněno výše, rozdílně je v obou konceptech pojata úprava odpovědnosti, resp. vyvinění osob nezpůsobilých, popř. nepřičetných. Zatímco v PEL je stanovena možnost vzniku odpovědnosti i přes nepřičetnost této osoby, a to v situaci kdy je to spravedlivé s ohledem na finanční prostředky této osoby a okolnosti případu (čl. 5:301), PETL se této otázce nevěnuje konkrétně v žádném specifickém ustanovení. Jinými slovy z hlediska PETL by byla aplikována obecná úprava této problematiky, tj. čl. 4:102, který stanovuje požadovanou úroveň chování vzhledem k zavinění.¹⁹⁴

PETL i PEL se trochu rozdílným způsobem vyrovnávají i se situacemi náhrady škod vzniklých v souvislosti s nezákonnou činností. Zatímco v PEL ustanovení čl. 5:103 stanovuje, že škoda vzniklá pachatelovi při páčání

---

¹⁹² Srov. v rámci PEL se jedná zejména o čl. 5:202, 5:203, 5:101; v PETL čl. 7:101.

¹⁹³ Srov. čl. 7:102 PETL a čl. 5:302 PEL.

¹⁹⁴ Osoba duševně chorá tak může být právně neodpovědná pokud neporuší požadovanou úroveň chování, tj. se chová tak, jak by se chovala rozumná osoba se stejným postižením. Více viz Koziol, H. Die „Principles of European Tort Law“ der „European Group on Tort Law“. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 2, s. 247 – 250.

trestného činu je nenahraditelná, pokud by to bylo v rozporu s veřejným zájmem, PETL opět preferuje obecnější formulaci v čl. 2:103, který stanoví nemožnost uplatnění náhrady škody poškozenému při jakýchkoli jeho nezákonných aktivitách, tj. nejenom ve vztahu k trestným činům.

Standardnost úpravy v PETL a PEL dokazuje i porovnání s některými tradičními národními úpravami. Německý zákonodárce specifikoval důvody vylučující vznik odpovědnosti jako situace nutné obrany (§ 227 BGB), krajní nouze (§§ 228, 904 BGB), svépomoci (§§ 229, 230, 859 BGB), oprávněného jednatelství (§§ 677, 683 BGB) a souhlasu poškozeného.¹⁹⁵ Obdobně rakouská právní úprava předpokládá svolení poškozeného,¹⁹⁶ plnění služební nebo úřední povinnosti, kárání dětí,¹⁹⁷ nutnou obranu (§§ 19, 344 ABGB), krajní nouzi (§ 1306a ABGB) a svépomoc (§§ 19, 344 ABGB).¹⁹⁸

C.1.2. České právo

Současná česká právní úprava rovněž konstruuje v souladu se standardním evropským přístupem situace, za nichž určité jednání není hodnoceno jako protiprávní, tj. tzv. okolnosti vylučující protiprávnost. Jinými slovy české právo s ohledem na ochranu jiných hodnot a veřejného zájmu umožňuje nebo dokonce přikazuje v určitých situacích chovat se způsobem, který postrádá protiprávní charakter, přestože jím dochází k zásahu do práv a právem chráněných zájmů. V teorii občanského práva jsou za tyto okolnosti vylučující protiprávnost

---

¹⁹⁵ Souhlas poškozeného vylučuje protiprávnost do míry jeho svobodné dispozice s poškozeným statkem, pokud není proti dobrým mrávům a pokud poškozený dokáže vyhodnotit následky svého souhlasu. Tento exkulpační důvod je vyvozován judikaturou. Viz BGHZ 29, 38; BGH NJW 1972, 335, citováno Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000, s. 320.

¹⁹⁶ I zde však platí, že poškozený může dát souhlas pouze ohledně těch statků, s nimiž může disponovat. Lze tak předpokládat možnost svolení v otázkách souvisejících s vlastnictvím nebo např. souhlas se zákrokem lékaře, zatímco je vyloučen souhlas se zabitím nebo obdobným zásahem do tělesné integrity. Podstatným znakem tohoto souhlasu je dostatečná způsobilost k daní souhlasu. K judikatuře k této otázce viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 441 – 442.

¹⁹⁷ Kárání dětí není protiprávní do míry naplňující právo na výchovu a to s ohledem na věk, vývoj a osobnost dítěte (§ 146a ABGB).

¹⁹⁸ Nutná obrana, krajní nouze a svépomoc pak podléhají posouzení soudce, a jeho následnému rozhodnutí, zda naplnění těchto podmínek zbavuje odpovědnosti v plném rozsahu nebo pouze částečně (§ 1306a ABGB).

označovány zejména výkon práva nebo plnění povinnosti, svépomoc (§6 OZ), svolení poškozeného, krajní nouze a nutná obrana (§ 418 OZ).

NOZ upravuje okolnosti vylučující protiprávnost víceméně obdobně jako současná česká platná právní úprava. Protiprávní jednání tedy výslovně nepředstavuje výkon práva nebo plnění povinnosti, svépomoc (§ 14 NOZ), nutná obrana (§ 2766 NOZ) a krajní nouze (§ 2767 NOZ). Koncepce NOZ upravuje v porovnání se stávajícím OZ situace nutné obrany a krajní nouze podrobněji. Zde lze však opět poukázat na nežádoucí rozkol mezi úpravou práva soukromého a práva trestního s obdobným důsledky, jaké byly již naznačeny v případě nové úpravy zavinění.

Kritiku si navíc zaslouží způsob, jakým se NOZ staví k úpravě souhlasu poškozeného jako důvodu vylučujícímu protiprávnost, jenž je i v současném občanském zákoníku upraven zcela nedostatečně. Místo kýženého zobecnění dosavadních závěrů teorie a praxe v této věci, obsahuje NOZ ne zcela jasné ustanovení s krkolomnou formulací a poněkud záhadnou terminologií.¹⁹⁹ Ustanovení § 2760 NOZ stanoví, že „kdo pro sebe přijal nebezpečí oběti, byť tak učinil za takových okolností, že to lze považovat za neprozřetelné, nevzdal se tím práva na náhradu proti tomu, kdo újmu způsobil.“ Je totiž otázkou, zda „přijetí nebezpečí oběti“ je totéž, co tradičně chápaný pojem „souhlasu poškozeného“ a zda dosavadní výklady a judikatura v této otázce bude použitelná i pro výklad navrhovaného znění. Ani důvodová zpráva k NOZ neuvádí, co přesně tvůrce návrhu vedlo k volbě uvedené formulace, která se jednak vymyká zažitě tuzemské terminologii a není obsažena ani v projektech PETL a PEL. Důvodová zpráva pouze přiznává inspiraci občanským zákoníkem

---

¹⁹⁹ Což v zásadě lze zobecnit ve vztahu k celkové koncepci nového občanského zákoníku, který v řadě případů vychází z odlišné terminologie než používá současný občanský zákoník i většina právní teorie a praxe. Lze polemizovat s tím, že použití odlišných pojmů v zákoně může být záležitost čistě „terminologická“. Každá změna terminologie nutně vyvolává možnost posunu obsahu konkrétního právního institutu, neboť ani synonyma běžně nemají bezvýtku zcela totožný význam. Změna terminologie tak může být důvodem i zásadní diskontinuity dosavadní právní teorie i praxe. Pokud by dle úmyslu tvůrců návrhu nemělo se změnou terminologie dojít ke změně výkladu konkrétního právního institutu, nabízí se potom otázka, jaký má tato změna vůbec smysl a jaké hodnoty přináší, a to zejména oproti očekávatelné (minimálně dočasné) právní nejistotě ohledně výkladu obsahu tohoto nového pojmu.

Québecu. V tuzemských podmínkách však toto pojetí nemá žádnou tradici a jeho vytržení z cizí právní úpravy a zcela odlišné právní kultury do českého zákona není vhodné. Není především vůbec zřejmé, zda citované ustanovení má skutečně upravovat otázku souhlasu poškozeného, což by znamenalo podstatnou diskontinuitu v této věci, nebo je zaváděn zcela nový právní institut. Odpověď příliš nedává ani modelový příklad matky poraněné při zachraňování dítěte z hořícího domu obsažený v důvodové zprávě. V druhém případě by pak nebylo jednoduché vyložit, jaký vztah má toto ustanovení k otázce souhlasu poškozeného a zda dosavadní výklady jsou i nadále použitelné.²⁰⁰

C.2. Vzdání se práva

C.2.1. Evropské principy

Koncepty PETL a PEL se otázkou vzdání se práva výslovně nezabývají, neboť tato problematika se netýká pouze specifické úpravy deliktního práva. Obdobný přístup zastává rovněž německá a rakouská právní úprava.

C.2.2. České právo

V současném českém právu rovněž není zvláštní úprava vzdání se práva na náhradu škody obsažena, použije se proto obecná úprava zániku závazku vzdáním se práva podle § 574 obč. zák., jež je vyloučeno v případě práv, jež mají v budoucnu vzniknout.

I z hlediska české právní tradice je tak nepochybnou novinkou koncepční myšlenka nového NOZ, která obecně umožňuje vzdání se práva, které má

---

²⁰⁰ V této souvislosti se jeví vhodné upozornit na srozumitelnou a nepoměrně méně spornou úpravu svolení poškozeného v návrhu nového trestního zákoníku, který v § 30 odst. 1 stanoví: „Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.“ Následující odstavce zmiňovaného ustanovení pak podrobně stanovují podmínky takového svolení. Viz zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

vzniknout v budoucnosti.²⁰¹ Z tohoto důvodu je však třeba volit v jistých případech zákazy speciální, což je i případ úpravy náhrady škody (§ 2759 NOZ). NOZ tak stanoví tři situace, kdy se poškozený nemůže platně vzdát práva na náhradu újmy vzniklé v budoucnu, a to

1. pokud má jít o újmu na přirozených právech poškozeného,
2. pokud má jít o újmu způsobenou úmyslně nebo z hrubé nedbalosti nebo
3. pokud má jít o škodu způsobenou slabší straně.

Již nyní je zřejmé, jak obtížný bude výklad těchto ustanovení. Poněkud kuriózně působí zejména omezení možnosti vzdání se práva na náhradu škody v případě újmy na přirozených právech člověka, a to zejména vzhledem k prakticky nekonečnému sporu o skutečném rozsahu přirozených práv. Platí-li, že přirozeným právem člověka je rovněž právo na majetek a jeho ochranu, vylučoval by NOZ možnost vzdání se práva na náhradu prakticky jakékoli majetkové škody a tato výlučka by tak mohla dopadat na drtivou většinu případů vzniku škody. Jelikož nastolení této situace zjevně nebylo úmyslem tvůrců návrhu, je otázka, proč právě v tomto případě není považováno právo na majetek a jeho ochranu za přirozené lidské právo. Překonat tento rozpor výkladem bude zřejmě mimořádně obtížné. To platí i ve vztahu k nemožnosti omezení nebo vyloučení povinnosti nahradit újmu vůči slabší straně. Je více než zřejmé, že neurčitost pojmu „slabší strana“ by mohla vyvolat poměrně velkou právní nejistotu v případě stran, které by chtěly takovéto ujednání sjednat.

---

²⁰¹ NOZ nepřijímá obecné pravidlo § 574 odst. 2 platného OZ o neplatnosti dohod, jimiž se někdo vzdává práv, jež mohou vzniknout v budoucnosti. Toto pravidlo je v důvodové zprávě označeno za formulované podle socialistického konceptu, jež standardní právní řády neobsahují. ²⁰¹ Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

D. NÁHRADA ŠKODY

D.1. Způsob a rozsah náhrady

D.1.1. Evropské principy

V úpravě deliktního práva stojí nevyhnutelně v centru zájmu nejenom pojem nahraditelné škody, avšak zejména způsob a rozsah této náhrady. Oba koncepty principů deliktního práva vycházejí z myšlenky, že až teprve nastoupená škoda, popř. alespoň její hrozba, uvádí instituty deliktního práva v pohyb. Východiskem většiny evropských právních úprav je z hlediska rozsahu zásada úplné náhrady utrpěné škody, tj. *restitutio in integrum*.²⁰² Ve většině právních systémů evropských zemí je však podstatně rozdílným způsobem řešena otázka náhrady imateriálních škod.²⁰³

Z hlediska definice náhrady škody se oba koncepty PETL a PEL shodují na tom, že tato náhrada má sloužit k tomu, aby byla nahrazena škoda a tím došlo k pokud možnému navrácení situace do takového stavu, ve kterém byla předtím, než bylo škodlivé jednání spácháno. Sankční pojetí škody nepřichází v zásadě v úvahu.²⁰⁴ Sankční pojetí soukromoprávní odpovědnosti není v těchto konceptech uplatněno ani jako výjimka z pravidla.²⁰⁵ V detailech lze však mezi pojetím European Group a Study Group najít jednotlivé rozdíly.

Zatímco výsledný návrh principů European Group tvoří soubor poměrně podrobných pravidel, která jsou ještě dále specifikována podle druhu majetkové

---

²⁰² Velmi zřetelné rozdíly se však ukazují ve způsobu určení velikosti škody v případě ušlého zisku, a to zejména u tělesných poškození osob. Více viz Diederichsen, A. Neues Schadenersatzrecht: Fragen der Bemessung des Schmerzgeldes und seiner prozessualen Durchsetzung. Versicherungsrecht, 2005, č. 433 – 442.

²⁰³ Převažujícím standardem je v rámci evropských zemí např. náhrada škody blízkým příbuzným v případě úmrtí poškozené osoby nebo vážného tělesného poškození. Více viz Diederichsen, A. Neues Schadenersatzrecht: Fragen der Bemessung des Schmerzgeldes und seiner prozessualen Durchsetzung. Versicherungsrecht, 2005, č. 433 – 442.

²⁰⁴ Sankční povahu náhrady škody lze z určitého pohledu spatřovat v povinnosti k náhradě nemajetkové újmy, u níž je však tato vlastnost povahově dána nemožností faktické restituce nemajetkové újmy majetkovou formou.

²⁰⁵ K ukázkovému případu uplatnění sankčních důsledků právní odpovědnosti v českém právu srov. např. § 40 odst. 4 zák. č. 121/2000 Sb., autorský zákon, podle kterého výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

škody (např. majetková škoda v případě osobní újmy a smrti, a nebo v případě ztráty, poškození a škodě na věci), drží se z tohoto hlediska úprava Study Group s obecnou klauzulí v pozadí.²⁰⁶ Na druhou stranu však PEL již v úvodních ustanoveních, ve kterých definuje nahraditelnou škodu, zaujímá výslovné stanovisko k náhradě některých druhů škod, např. u osobní újmy jsou za škodu považovány i výlohy na léčení, nebo u poškození věci náhrada škody za nemožnost jejího používání. Study Group ve svých principech dále zakotvila, že přes základní pravidla stanovená v PEL se konkrétní výše náhrady škody v případě osobní újmy a nemateriálních škod řídí národním právním řádem.²⁰⁷

PETL i PEL se v otázkách způsobu a rozsahu náhrady škody poměrně shodují, přičemž oba projekty hned ve svých úvodních ustanoveních definují, co považují za škodu způsobitou náhradou. PETL tuto definici pojmají poměrně všeobecně v podobě generální klauzule,²⁰⁸ zatímco PEL sice také definuje nejdříve právně relevantní škodu pouze obecně, následuje ovšem detailní kasuistický výčet, který je nutno považovat za taxativní.²⁰⁹ Oba koncepty se dále věnují v různé míře podrobnosti pravidlům stanovení výše náhrady škody.²¹⁰

V případě škody na věci PETL i PEL zásadně předpokládají náhradu nákladů za opravení nebo nahrazení věci, přičemž je předvídána i možnost náhrady škody z důvodu nemožnosti věc užívat, a to včetně možného ušlého zisku.

Ve většině evropských civilněprávních úprav deliktního práva nacházíme upřednostnění náhrady škody v penězích, tj. přednost peněžní náhrady před naturální restitucí. Z tohoto principu vychází i PETL, když v článku 10:101 definuje způsob náhrady škody peněžní platbou. Nárok na navrácení v předešlý

---

²⁰⁶ Srov. čl. 6:101 PEL. Více viz Schmidt – Kessel, M. – Miller, S. Reform des Schadenersatzrecht, Band I: Europäische Vorgaben und Vorbilder. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006, s. 172 an.

²⁰⁷ Srov. čl. 6:203

²⁰⁸ Srov. čl. 2:101 PETL.

²⁰⁹ Viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 576 – 578.

²¹⁰ Vzhledem k výše řečenému je nepochybně významné zdůraznit, že jak PETL tak PEL se jednoznačně vyslovují pro náhradu škody pozůstalým osobám v případě smrti poškozeného (čl. 10:202 PETL a čl. 2:202 PEL).

stav (naturální restituce) je ponechána poškozenému jako možnost, kterou může požadovat v případě, že je to možné a nepředstavuje to příliš velké břemeno pro druhou stranu (čl. 10:104).

PEL naproti tomu používá poměrně neurčitou formulaci, že náhrada může spočívat v penězích nebo v jiné formě, která je nejvhodnější s ohledem na druh a rozsah škody a další okolnosti věci (čl. 6:101 PEL).

I v národních právních řádech lze nalézt rozdílné přístupy. BGB zná dva rozdílné způsoby náhrady škody – naturální restituci (§§ 249, 250 BGB) a kompenzaci (§§ 251, 252 a 253 BGB).²¹¹ Z hlediska PETL a českého práva je jistě zajímavé, že BGB upřednostňuje náhradu škody v podobě naturální restituce, kterou definuje jako nastolení stavu, který by existoval, pokud by nenastoupily okolnosti zavazující k náhradě (§ 249 I. BGB).²¹²

Německé právo sice vychází z myšlenky, že každý, kdo způsobí škodu, je zásadně povinen ji nahradit naturální restitucí, současně ovšem určuje situace, kdy může být náhrada škody požadována poškozeným v penězích. BGB tak předpokládá možnost peněžitého plnění na vyžádání poškozeného v případně zranění osoby a poškození věci,²¹³ po stanovení lhůty na splnění naturální restituce (§ 250 BGB), v případě nemožnosti a nevhodnosti popř. nepřiměřenosti naturální restituce (§ 251 I., II. BGB), či při odškodnění v podobě bolestného (§ 253 II. BGB).

Rakouské ABGB předpokládá, obdobně jako německé BGB a současně v protikladu k současné české úpravě, přednostní náhradu škody v podobě naturální restituce, přičemž právní úprava v ABGB je poměrně skoupá (§ 1323

---

²¹¹ K náhradě škody podle BGB spolu rozbořem satisfakční, prevenční a reparační funkce např. viz Dam, C. van. *European Tort Law*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 300 – 311.

²¹² Touto definicí pak podle výkladu judikatury není míněn původní stav v pravém slova smyslu, neboť to již fakticky nikdy není možné, ale zákonem chtěné je navození takového stavu, jenž je možné původnímu stavu ekvivalentně postavit na roveň. Za naturální restituci je tak příkladmo považována oprava poškozené věci nebo odvolání nactiutrháčského výroku. Více včetně rozboru judikatury viz Prütting, H. – Wegem, G. – Weinreich, G. *BGB Kommentar*. Neuwied: Luchterhand, 2006, s. 339 – 342.

²¹³ § 249 II. BGB – příkladem můžou být náklady za pobyt v nemocnici nebo účet za opravu věci.

ABGB).²¹⁴ Náhrada škody v penězích je pak přípustná až v druhé řadě, tj. v případě, že je naturální restituce nemožná nebo neuskutečnitelná.²¹⁵

Moderní civilněprávní pojetí zásadně odděluje náhradu škody a trest, čemuž odpovídají i restituční funkce odpovědnosti za škodu. Zvláštností rakouské právní úpravy však je kvantitativní specifikace náhrady škody v souvislosti s kvalitou zavinění, čímž je asociována i jistá sankční funkce náhrady škody.²¹⁶

Výsledkem je pak náhrada skutečné škody v případě zavinění z lehké nedbalosti, popř. plná náhrada škody (plné uspokojení, tj. skutečné škody i ušlého zisku) za situace zavinění z hrubé nedbalosti, popř. úmyslného zavinění (§ 1324 ABGB).²¹⁷

D.1.2. České právo

Odlišnou právní úpravu nalezneme v účinném českém právu. Právní úprava odpovědnosti za škodu směřuje v zásadě k náhradě vzniklé škody a tím naplnění reparační, popř. restituční funkce, tím, že poškozenému zajistí plnou náhradu za způsobený následek. Při způsobech náhrady škody rozlišuje OZ uvedení do původního (předešlého) stavu (naturální restituce, náhrada *in natura*) a poskytnutí peněžité náhrady (relutární náhrada).²¹⁸

---

²¹⁴ Strohost právní úpravy týkající se způsobu a druhu náhrady škody má za následek uplatnění judiciálního výkladu a aplikace. Více viz Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988, s. 452 – 454.

²¹⁵ Specifikem ABGB je neurčitost toho, kdo se vyjadřuje k nemožnosti nebo neuskutečnitelnosti naturální restituce. Jinými slovy, zákon nestanovuje, zda je k určení způsobu náhrady škody příslušný poškozený nebo škůdce, což je rozdílné východisko ve srovnání s německým právem (viz výše).

²¹⁶ Z hlediska aktuálního vývoje a reformy odpovědnosti za škodu se do budoucna v Rakousku uvažuje o jednotném pojetí obsahu náhrady škody, tj. škůdce by měl hradit jak skutečnou škodu, tak ušlý zisk bez zřetele k zavinění. Více viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. Právní rádce, 2007, č. 12, s. 10.

²¹⁷ Ustanovení § 1324 ABGB výslovně uvádí, že plné uspokojení náhrady škody přísluší v případě úmyslného zavinění a hrubé nedbalosti. Jinými slovy z výše zmíněného § 1324 ABGB vyplývá, že v nejeňom v případě lehké nedbalosti, ale také v situacích odpovědnosti bez zavinění (objektivní odpovědnosti) přísluší poškozenému pouze náhrada pozitivních škod.

²¹⁸ Viz § 442 OZ.

Současná zákonná úprava OZ upřednostňuje, a to poměrně krátce, relutární restituci před naturální, přičemž před novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. vycházel OZ z priority naturální restituce.²¹⁹ Upřednostnění relutární náhrady si vynutily požadavky právní praxe.

Samotný způsob náhrady škody je do značné míry na vůli poškozeného, přičemž se presumuje jeho vůle k náhradě škody v penězích. K naturální restituci lze tedy přistoupit až po výslovné žádosti poškozeného, přičemž pouhý souhlas s uvedením do původního stavu je nedostatečný.²²⁰ Zákonný požadavek žádosti nelze považovat za podmínku znevýhodňující poškozeného, neboť je třeba si uvědomit, že poškozený subjekt žádá i o samotnou náhradu škody, resp. tuto náhradu škody soudně vymáhá. Zákon tak stanovuje pouze předpoklad, že v případě, že poškozený neuvede způsob náhrady této škody, požaduje relutární náhradu.

Na druhou stranu je třeba pro možnost naturální restituce naplnit kumulativně další dvě podmínky stanovené zákonem, tj. možnost a účelnost této naturální restituce. Na tyto dvě podmínky, kdy možnost uvedení do původního stavu je třeba chápat jako protiklad nemožnosti plnění (§ 37 odst. 2, § 575 OZ) a účelnost uvedení do původního stavu jako určitý regulativ nadměrné tvrdosti,²²¹ lze pak nahlížet jako na předpoklady zásadně znevýhodňující poškozeného. Zejména pak neurčitost a jistá vágnost pojmů *možné* a *účelné*, bývá předmětem kritiky z hlediska upřednostňování zájmů škůdce před zájmy poškozeného.²²²

Jiný přístup volí tuzemský návrh rekodifikace soukromého práva. NOZ se z hlediska způsobu náhrady škody formálně navrácí k tradici přednosti naturální restituce před restitucí relutární (§ 2812 NOZ). Náhrada v penězích tak přichází

---

²¹⁹ Současně OZ v tehdejší znění umožňoval náhradu ušlého zisku, resp. jiné škody, jen v případě, že škoda byla způsobena úmyslně. Srov. § 442 OZ k 31. 12. 1991: „(1) Hradí se jen skutečná škoda, a to uvedením v předešlý stav; není-li to dobře možné nebo účelné, hradí se v penězích. (2) Jde-li o škodu způsobenou úmyslně, může soud přiznat náhradu i jiné škody, jestliže by nepřiznání této další náhrady odporovalo pravidlům socialistického soužití.“

²²⁰ Viz Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1284.

²²¹ Viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II. Právní rádce, 2008, č. 1, s. 4 – 9.

²²² Obdobně viz Vlasák, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? Právní rozhledy, 2008, č. 2, s. 62 – 66.

v úvahu jen žádá-li o to poškozený, anebo není-li uvedení do původního stavu dobře možné. Je-li tedy naturální restituce možná, má nadále záležet jen na vůli poškozeného, jaký způsob nahrazení škody bude požadovat a soud nebude moci zkoumat, zda je zvolený způsob náhrady podle jeho názoru „účelný“.²²³ NOZ se tak navrácí k prověřenému principu přednosti naturální restituce, kterou zakotvovalo již ABGB a jež nebyla opuštěna ani v občanských zákonících socialistických dob.²²⁴ Zde lze současně spatřovat i jistou dichotomii hlavních myšlenkových proudů tvůrců NOZ, kteří na jednu stranu výrazně proklamují oproštění se od všeho „socialistického“,²²⁵ avšak na stranu druhou se odklánějí od současné úpravy, která nejenom že nevyrůstá ze socialistické tradice, ale za předcházejících 15 let prokázala svoji reálnou schopnost kvalitní existence.

Z hlediska možného šikanózního výkonu práva poškozeným, ke kterému by možností v podstatě neomezené volby způsobu náhrady škody mohlo dojít, stanoví důvodová zpráva, že v tomto směru postačují k ochraně škůdce kautely obsažené v obecné části navrhovaného zákoníku.²²⁶

V této souvislosti stojí za zmínku původní návrh § 2492 odst. 2 NOZ.²²⁷ Podle tohoto ustanovení bylo stanoveno, že poškodil-li škůdce věc úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, uloží se mu náhrada s přihlédnutím k zvláštním poměrům poškozeného; poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému cenu zvláštní obliby. Tímto poněkud nejasným ustanovením se tak návrh zjevně hlásil k sankčnímu pojetí odpovědnosti, resp. k potrestání škůdce v souvislosti s kvalitativním znakem zavinění.²²⁸ Tím ovšem docházelo v rozporu

---

²²³ Zkoumání hlediska účelnosti považují tvůrci za vlastní právnímu pojetí totalitních států. Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

²²⁴ Srov. např. viz Blažke, J. Náhrada škody v novém československém právu. Praha: Orbis, 1954, s. 81 – 84; nebo Bičovský, J. – Holub, M. Náhrada škody v československém právním řádu. Praha: Panorama, 1981, s. 255 – 280; obdobně Česka, Z. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Díl II. Praha: Panorama, 1987, s. 537.

²²⁵ Srov. důvodovou zprávu k NOZ: „...jedním z hlavních programových cílů navrhovaného zákoníku je diskontinuita vůči „socialistickým“ občanským zákoníkům z let 1950 a 1964.“ Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

²²⁶ Viz důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období. Tvůrci tak zřejmě odkazují na § 8 NOZ („Zjevné zneužití práva nepožívá právní ochrany.“).

²²⁷ Srov. stav NOZ ke dni 11. 3. 2008.

²²⁸ Obdobný názor viz Kühn, Z. Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html> [ke dni 22. 11. 2009].

s funkcí institutu náhrady škody v PETL a PEL a tradičních národních úpravách k odklonu od základních funkcí občanskoprávní odpovědnosti za škodu, tj. funkce reparační (restituční), popř. preventivní a přesunu těžiště za jistých okolností do oblasti trestání, a současně k popření samotné důvodové zprávy, která uvádí, že NOZ opouští pojetí hrozby odpovědnosti jako hrozby sankcí. Verze návrhu občanského zákoníku připravená pro úřední připomínkové řízení však již ustanovení tohoto typu neobsahovala.

Lze tedy uzavřít, že v současnosti nepanuje v evropské právní kultuře sporu o tom, že se hradí škoda skutečná i ušlý zisk ve smyslu zásady úplné náhrady škody. Jako relikť tak působí rakouská úprava ušlého zisku v závislosti na kvalitativní stránce zavinění škůdce. Na druhou stranu není shoda ve způsobu náhrady škody, tj. zda by mělo být primární uplatnění naturální restituce, nebo naopak relutární restituce. Ve většině evropských civilněprávních úpravách deliktního práva nacházíme upřednostnění náhrady škody v penězích, tj. přednost peněžní restituce před naturální, přičemž můžeme konstatovat, že tomuto pojetí odpovídá i současná česká právní úprava.²²⁹ Slabým místem současné české právní úpravy se pak jeví zjevné znevýhodnění poškozeného, který k tomu, aby dosáhl jím požadovanou náhradu škody v podobě naturální restituce, potřebuje naplnění znaků možnosti a účelnosti takového způsobu náhrady škody.

Na druhou stranu nelze nevidět, že zakotvení náhrady škody v PETL je velmi podobné současné české právní úpravě. PETL v článku 10:101 definuje náhradu škody jako peněžní platbu. Nárok na navrácení v předešlý stav (naturální restituce) je ponechána poškozenému jako možnost, kterou může požadovat v případě, že je to možné a nepředstavuje to příliš velké břemeno pro druhou stranu (čl. 10:104). Jinými slovy se tak text článku 10:104 PETL výrazně blíží současnému § 442 odst. 2 OZ, když jako podmínku naturální restituce stanovuje nejenom žádost poškozeného a možnost uvedení do předešlého stavu,

---

²²⁹ Viz Vlasák, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? Právní rozhledy, 2008, č. 2, s. 62 – 66.

ale i skutečnost, že naturální restituce nepředstavuje příliš velkou zátěž pro škůdce.²³⁰ Ne zcela odlišnou úpravu zakotvuje rovněž PEL, které staví na naturální restituci jako rovnocennou k peněžní restituci, a ponechává volbu na poškozeném subjektu (čl. 6:101), přičemž stanovuje jako regulativ hledisko vhodnosti s ohledem na druh a rozsah škody a další okolnosti věci. V zásadě obdobnou úpravu obsahuje i BGB, který rovněž poskytnutí relutární náhrady podmiňuje nevhodností popř. nepřiměřeností naturální restituce.

Jak bylo již výše řečeno, NOZ stanovil naproti tomu upřednostňování naturální restituce před relutární náhradou a tím vlastně, a to ve jménu zvýšené ochrany poškozeného, popřel skutečnost, že peněžitá náhrada zpravidla v praxi slouží lépe jako prostředek způsobu náhrady škody, přičemž sama o sobě relutární náhrada nevylučuje sekundární užití naturální restituce.²³¹ NOZ tak sleduje myšlenkovou linii soukromoprávních kodexů Německa a Rakouska, které upřednostňují naturální restituci před relutární.²³²

Podle mého názoru je nepochybné, že z hlediska postavení poškozeného přináší úprava náhrady škody v NOZ určité zlepšení postavení poškozeného z hlediska nevázanosti způsobu této náhrady na pojem „účelné“. Na druhou stranu lze nevidět, že určitý korektiv „účelnosti“ relutární náhrady lze nalézt jak v moderních osnovách PETL a PEL, tak v tradiční německé úpravě. Uvádí-li tedy důvodová zpráva, že zkoumání způsobu náhrady z hlediska její obvyklosti či účelnosti je vlastní právním pojetím totalitních států, jedná se o další z příkladů rozsáhlé argumentační iracionality plánované rekodifikace soukromého práva.

Obdobně lze nahlížet na ustanovení o primátu naturální restituce před náhradou v penězích. Naskytuje se zjevná otázka, co tvůrce NOZ vedlo ke

---

²³⁰ Srov. s § 442 odst. 2 OZ a pojmem „účelné“.

²³¹ Viz Vlasák, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? Právní rozhledy, 2008, č. 2, s. 62 – 66.

²³² Přestože v Rakousku probíhají v posledních letech intenzivní práce na rozsáhlé novelizaci ABGB, a to i ustanovení týkajících se civilněprávní odpovědnosti a náhrady škody, i v návrzích je stále zachována přednost naturální restituce před peněžitou náhradou. Viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II. Právní rádce, 2008, č. 1, s. 4 – 9.

zmiňované změně spočívající v upřednostnění naturální restituce před relutární? Již důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb. mluví o přizpůsobení se praxi, ve které se škoda nahrazuje zásadně v penězích a jen výjimečně uvedením do předešlého stavu. Je zřejmé, že praxe se od té doby příliš nezměnila, což lze mimo jiné připočítat jednak samotnému faktu snazší vymahatelnosti soudního výroku znějícího na zaplacení peněz, jednak zcela logické nedůvěře panující mezi škůdcem a poškozeným a s tím související obtížnější domluvě a nemalé pochybnosti týkající se kvality naturálního odškodnění poskytovaného škůdcem.²³³ Obdobně nelze tuto změnu přičítat inspiraci PETL popř. PEL a těžko lze tuto úpravu hodnotit jako moderní.

NOZ tak přes jisté zlepšení postavení poškozeného z hlediska způsobu náhrady škody působí ve světle evropských harmonizačních projektů jako jistý krok zpět ignorující současné trendy deliktního práva.

D.2. Náhrada nemajetkové újmy

D.2.1. Evropské principy

Jak již bylo výše naznačeno, je přirozené, že otázka náhrady nemateriální újmy byla zahrnuta do obou základních konceptů evropských deliktních principů.²³⁴ Pojetí European Group vychází z toho, že náhrada nemajetkové újmy může vyvážit porušení základních právních hodnot. V principech Study Group zůstává naproti tomu poměrně otevřená otázka, zda nahraditelná škoda zahrnuje vždy i nemateriální újmu nebo je tak tomu pouze v některých případech.

Z hlediska rozdílů se jeví jako vhodné upozornit i na odlišnosti ve způsobu úpravy okolností přiznání náhrady škody. PETL se snaží stanovit

---

²³³ Této skutečnosti si je ostatně vědom, a obdobně ji konstatuje, i jeden z tvůrců NOZ K. Eliáš. Viz Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II. Právní rádce, 2008, č. 1, s. 4 – 9.

²³⁴ O nemateriálních škodách více viz Müller, G. Das reformierte Schadenersatzrecht. Versicherungsrecht, 2003, č. 1, s. 1 – 13; nebo Karner, E. – Koziol H. Der Ersatz ideellen Schadens im österreichischen Recht und seine Reform. Band II/1. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2003.

konkrétní a detailní okolnosti případu mající vliv na vyměření náhrady nemajetkové škody, přičemž jako směřodonné se jeví zejména závažnost, trvání a následek újmy.²³⁵

Study Group naproti tomu stanovuje, že výše náhrady nemajetkové se stanoví podle národního práva (čl. 6:203). Tím dochází ke značné diferenciaci v rámci výsledné rozhodovací činnosti soudů. Zatímco PETL se v podstatě vyslovuje pro určitou harmonizaci nemajetkové újmy, u PEL nacházíme otevřený přístup k diferencovanosti náhrady nemajetkové újmy podle rozhodného práva.

Oba koncepty se rovněž vyslovují pro oprávnění blízkých osob požadovat náhradu nemajetkové újmy, a to v případě, že poškozená osoba utrpěla smrtelnou nebo jinou velmi vážnou zdravotní újmu.

Obdobné pojetí lze nalézt i v tradičních středoevropských úpravách.

D.2.2. České právo

Jak již bylo rozebráno výše, současná tuzemská úprava vykročila jiným směrem, když náhradu nemajetkové újmy koncipuje zásadně pouze v důsledku porušení všeobecných osobnostních práv a v rámci odpovědnosti za škodu v případě škody na zdraví. Oproti PETL a PEL a zmiňovaným zahraničním úpravám však oddělení náhrady za zásah do osobnostních práv v současné právní úpravě umožnilo koncipovat propracovanější úpravu náhrady této újmy. Z hlediska obecného chápání náhrady újmy lze konstatovat, že současná právní úprava preferuje náhradu této újmy uvedením do původního stavu, a to výslovným zakotvením nároku záporního (negativního) a odstraňovacího (restitučního). Zvláštním nárokem k náhradě nemajetkové újmy pak je nárok na poskytnutí zadostiučinění (satisfakci), a to zásadně v nemajetkové formě, ve výjimečných případech pak v penězích. Jediným výslovně stanoveným kritériem

---

²³⁵ Zajímavostí je, že European Group zakotvila, a to zejména ve vztahu k osobní újmě poškozeného, pravidlo „pro objektivně podobné újmy přiznávat srovnatelné částky“ (čl. 10:301 odst. 3). Jinými slovy by pak přiznané odškodnění za ztrátu končetiny v např. Řecku mělo odpovídat obdobnému odškodnění ve Švédsku.

je přiměřenost zadostiučinění, jež se stanoví s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo (§ 13 OZ).

Jak již bylo rozebráno výše, oproti stávající tuzemské úpravě přináší návrh občanského zákoníku, pokud jde o náhradu nemajetkové újmy, zásadní změnu. Návrh vychází sice z principu, že se zásadně hradí jen škoda na majetku, avšak současně omezuje možnost odčinění nemajetkové újmy pouze na případy stanovené zákonem. Návrh vychází z toho, že tyto případy by měly pokrývat takové situace, kdy náhrada majetkové újmy není vůbec možná, anebo tehdy, odporovalo-li by přiznání poškozenému náhrady jen majetkové újmy obecně uznávaným zásadám spravedlnosti. Peněžitě zadostiučinění přichází v úvahu jen tehdy, nelze-li tuto újmu jinak odčinit, čemuž odpovídá § 2812 odst. 2 NOZ, kde je zakotveno, že se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním, a to i peněžitým, nezajistí-li jiný způsob skutečné a dostatečné zadostiučinění.

Návrh občanského zákoníku tedy vychází ze zásady, že nemajetková újma se hradí pouze tehdy, je-li to dohodnuto nebo stanoví-li tak zvlášť zákon (§ 2755 odst. 2 NOZ). V obecné rovině se jedná především o případy zásahu do všeobecných osobnostních práv a ublížení na zdraví. Na rozdíl od současné právní úpravy tedy není odpovědnost za zásah do všeobecných osobnostních práv vytknuta v rámci samostatné úpravy ochrany těchto práv, nýbrž spadá pod jednotnou úpravu deliktní odpovědnosti.

Legislativně technicky je povinnost k náhradě nemajetkové újmy za zásah do všeobecných osobnostních práv stanovena v § 2817 NOZ, který stanoví, že vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu. Přestože tedy není důvod podrobit kritice samotný záměr podřadit ochranu všeobecných osobnostních práv pod obecnou úpravu náhrady škody, lze i vzhledem k výše zmíněným vzorovým úpravám PETL a PEL vznést námitky k legislativně technickému provedení tohoto záměru.

Především je třeba vznést námitku k vymezení všeobecných osobnostních práv jejich podřazením pod kategorii „přirozených práv člověka“, neboť se jedná

o termín značně nejasný a stále diskutovaný. S touto kategorií práv neoperuje ani Listina základních práv a svobod, která rozlišuje pouze základní lidská práva a svobody a práva jiná.²³⁶ Je např. mimořádně sporné, zda základním lidským právem je právo na jméno a příjmení, právo na „čest a vážnost“ apod. Navíc opomíjena zůstávají quasiosobnostní práva právnických osob, která vzhledem k výše uvedené legální definici zůstávají stranou, a to na rozdíl od díkce důvodové zprávy, která s odškodňováním zásahu do těchto práv počítá.

Další legislativně technická námitka spočívá v tom, že návrh občanského zákoníku, striktně vzato, vůbec vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu poskytnutím přiměřeného zadostiučinění nezakládá. Vychází-li návrh z toho, že nemajetková újma v penězích se odčiní pouze v případech zvlášť zákonem stanovených, musel by návrh zároveň stanovit, že zásah do všeobecných osobnostních práv je takovým případem. Toto však nelze z ustanovení § 2817 NOZ vyvodit. Toto ustanovení nezakládá povinnost újmu na všeobecných osobnostních práv odčinit, nýbrž vztahuje se až na situaci, „vznikne-li škůdci povinnost újmu odčinit“. Přitom vznik této povinnosti nevyplyvá ani z obecné úpravy všeobecných osobnostních práv. Zde je naopak poněkud nesystematicky zakotven nárok zápůrčí a odstraňovací (§ 82 NOZ), ačkoli se ve skutečnosti jedná o úpravu způsobu náhrady nemajetkové újmy a systematicky by tedy měla být zařazena pod úpravu deliktních závazků.

Za zmínku stojí rovněž kritický postoj některých autorů týkající se nedostatečného rozlišování mezi kategorií majetkové újmy v důsledku škody na zdraví a životě a na druhé straně nemajetkové újmy na svobodě, cti, důstojnosti a jiných nemajetkových právech.²³⁷ Toto je ostatně palčivý problém i současné tuzemské právní úpravy. Přitom např. v projektu PETL k takovému dělení jasně

---

²³⁶ Přitom předchozí verze návrhu kategorii přirozených práv neznaly. Srov. původní ustanovení § 2478 NOZ ve znění k 11. 3. 2008: „(1) Kdo odpovídá za újmu na důstojnosti člověka, zejména na jeho životě, svobodě, cti, těle, zdraví, na jménu nebo jiných jeho osobních právech chráněných v části první tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil. (2) Jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.“

²³⁷ Viz Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.

dochází (čl. 10:202 a čl. 10:301). Návrh občanského zákoníku však tento trend nikterak nereflektuje.

Rovněž je nutno zmínit poněkud kuriózní ustanovení § 2832 NOZ. Toto ustanovení zakotvuje právo na náhradu nemajetkové újmy každému, kdo způsobenou škodu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. Podmínkou pak je to, že škůdce způsobil škodu úmyslně z touhy ničit či ublížit nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky, anebo způsobil-li škodu porušením důležité povinnosti z hrubé nedbalosti. Přestože se důvodová zpráva k tomuto ustanovení v podstatě nevyjadřuje, je na první pohled zřejmé, že z hlediska judikatury a výkladu je zde hned několik problematických pojmů, z nichž vyniká zejména označení toho, kdo pociťuje újmu jako „osobní neštěstí“, nebo toho, kdo má „touhu ničit“.²³⁸ Je poměrně snadné si představit situace, za nichž by se okruh subjektů pociťujících způsobenou škodu jako osobní neštěstí mohl zvětšit do enormních rozměrů. Podobně výstředně působí další kazuistické úpravy týkající se poškození věci ze „svévole nebo škodolibosti“ (§ 2830 odst. 2). I když rozebírané koncepty principů deliktního práva mají z povahy věci jinou funkci než národní právní předpis, přesto je možno z nich dovodit snahu o maximální oproštění se od kazuističnosti v duchu výše zmíněné doktríny „open-textured laws“, k níž se ostatně návrh hlásí. V tomto smyslu by pak bylo zřejmě záhodno zvážit rovněž použití těchto a některých dalších netradičních a neúměrně kazuistických legislativních pojmů jako „způsobené duševní útrapy“ (§ 2817 NOZ) nebo „ztráta radosti z dovolené“ (§ 2397 NOZ) jako kritéria pro stanovení podmínek a rozsahu náhrady nemajetkové újmy.

---

²³⁸ V praxi by toto znamenalo nejen dokazování okolností, z nichž je možno dovodit úmysl škůdce, nýbrž navíc i zvláštní pohnutku škůdce vyplývající z „touhy ničit“, a to v konkrétní projednávané věci, což se již nyní jeví dost nereálné a v tomto ohledu se tak může jednat o obsolentní ustanovení již k okamžiku jeho účinnosti.

D.3. Omezení náhrady škody

D.3.1. Evropské principy

Právo jako takové lze označit za systém živoucí a neustále se vyvíjející, přičemž problematika deliktního práva je zářným příkladem neustále se měnících různorodých situací vyžadujících specifické určení náhrady škody. Tohoto faktu si byly vědomy obě studijní skupiny, a tudíž oba předložené koncepty obsahují klauzuli o možném omezení rozsahu náhrady škody.²³⁹

PEL se vyslovuje pro to, aby došlo k spravedlivému a odůvodněnému omezení náhrady škody v případě, kdy se plná odpovědnost škůdce jeví vzhledem k okolnostem, zejména ve vztahu k jeho zavinění a možnosti zabránit škodám, jako neúměrná. Pravidlo formulované v PETL je sice svým zněním obdobně obecné (...plná náhrada škody představuje přílišnou zátěž pro žalovaného...), avšak obsahuje přesně určené aspekty, na jejichž zvážení by záviselo případné omezení náhrady škody. PETL se odkazuje zejména na zvážení důvodu odpovědnosti, rozsah ochrany zájmu a rozsah škody (čl. 10:401)

D.3.2. České právo

Výjimkou v tomto směru není ani české právo, když v § 450 OZ stanoví tzv. moderační právo soudu. Podmínkou pro snížení náhrady jsou „důvody hodné zvláštního zřetele“. Současná úprava tedy jinými slovy stanoví stejně jako koncepty PETL a PEL výjimečnost použití tohoto institutu. Česká úprava výslovně stanoví, že moderace náhrady škody nepřichází v úvahu u škod způsobených úmyslně. Toto pravidlo je zřejmě možno i v případě PETL a PEL dovodit výkladem. Výslovně zmíněné okolnosti, ke kterým by český soud měl přihlídnout, tj. způsob poškození, osobní a majetkové poměry škůdce a

---

²³⁹ To je například v protikladu s německým právem, které je postaveno na principu „všechno nebo nic“. Více viz Müller, G. Alles oder nichts. Versicherungsrecht, 2005, č. 31, s. 1461 – 1474.

poškozeného, jsou zjevně rovněž zcela v souladu se smyslem úpravy v těchto konceptech.

Návrh nového občanského zákoníku v zásadě přebírá současnou právní úpravu. Opět poněkud kazuisticky však vylučuje možnost moderace v případě, pokud způsobil škodu ten, kde se hlásil k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání, porušením odborné péče (§ 2814). Opět tak není zřejmé, proč právě tito škůdci jsou bezvýjimečně vyjmuti z možnosti moderace náhrady a je tímto způsobem zužována možnost soudcovské úvahy, a to i v případech, kdy by jiné okolnosti snížení náhrady zjevně podporovaly. Ustanovení tohoto typu nenalezneme ani v konceptech PETL a PEL, ani ve zmíněných zahraničních úpravách.

E. PROMLČENÍ

E.1. Evropské principy

Nároky z náhrady škody se ve většině evropských zemích po uplynutí určité lhůty promlčují, přičemž tato lhůta se pohybuje v rozmezí 1 roku až 30 let.²⁴⁰ Obdobně rozdílnými se mohou jevit východiska počátku běhu lhůty. Je však třeba konstatovat, že touto otázkou se oba koncepty předložených principů evropského deliktního práva nezabývají. Absence úpravy je na jednu stranu pochopitelná ve smyslu obtížnosti nalezení určitého kompromisního řešení, na druhou stranu je nesporné, že pokud by měla existovat harmonizovaná úprava deliktního práva, je problematika promlčení nároků z deliktu a s tím související otázka právní jistoty, podstatným bodem budoucí harmonizace. Je zřejmé, že v případě jednotné, popř. jakýmkoliv způsobem celoevropsky harmonizované, právní úpravy civilní odpovědnosti za škodu a práva na náhradu škody, by

---

²⁴⁰ Příkladem je promlčecí lhůta ve Španělsku (1 rok) oproti nesrovnatelně delší lhůtě Lucemburska (30 let). Více viz Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 579.

neexistence obdobné harmonizace v oblasti promlčení vedla k právní nejistotě a zmatkům.

Vzhledem k absenci úpravy v rozebíraných evropských konceptech tedy pro účely této práce nezbyvá nic jiného, než si znázornit některá řešení aplikovaná v blízkých zahraničních právních úpravách. I v samotném středoevropském právním prostoru lze nalézt v národních úpravách řadu odlišností. Zdejší národní řády jsou sice vesměs shodně postaveny na nezávislém běhu objektivní a subjektivní lhůty, ve zbytku však vykazují poměrně značné rozdíly. Pokud jde např. o právní úpravu německou, reforma tamního práva náhrady škody se mimo jiné dotkla i otázek promlčení nároku z deliktu, kdy otázku promlčení tohoto nároku zahrnula pod obecnou úpravu promlčení v §§ 194 a násl. BGB.²⁴¹ Nároky z deliktu se tak obecně promlčují v tříleté lhůtě (§ 195 BGB), přičemž běh lhůty počíná koncem roku, ve kterém vznikl nárok a ve kterém se poškozený dozvěděl o okolnostech zakládajících jeho nárok a osobě škůdce, popř. bez hrubé nedbalosti by se býval dozvěděl (§ 199 I. BGB). Objektivní lhůta promlčení, tj. za podmínky, že se poškozený bez zapříčinění jeho hrubou nedbalostí nedozví o vzniku nároku, má pak rozdílnou délku, tj. 30 let od spáchání deliktu v případě nároků na náhradu škody vyplývajících z poškození života, tělesné integrity, zdraví a svobody; u ostatních nároků na náhradu škody pak běží desetiletá lhůta od vzniku nároku na náhradu škody, resp. třicetiletá lhůta od spáchání deliktu (§ 199 BGB). Tyto lhůty pak nezačínají koncem roku, nýbrž od okamžiku, kdy došlo škodní události.

Právě v problematice promlčení se tak naplno projevuje rozdílné pochopení německého deliktního práva oproti české či např. rakouské úpravě. Podle německé právní teorie, což vyplývá i ze systematiky zákona, je delikt, jako odpovědnost za zavinění, ve své existenci obecně nezávislý na vzniku škody (s výjimkou případu, kdy si ochranná norma spojuje skutkový vztah se

---

²⁴¹ Do účinnosti reformy náhrady škody bylo promlčení nároků z deliktu zakotveno v § 852, přičemž nárok byl promlčen ve třech letech od okamžiku, kdy se poškozený dozvěděl o škodě (nároku na náhradu škody) nejpozději ve lhůtě 30 let od vzniku škody (nároku). Viz Brox, H. – Walker, W. D. *Besonderes Schuldrecht*. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007, s. 573.

škodou např. § 826 BGB). Tomu pak odpovídá nejenom dvojí přezkum kauzality (viz výše), ale i rozdílná možnost počátku běhu promlčecí lhůty, tj. od okamžiku spáchání deliktu (30 let) nebo od okamžiku okolností opravňujících k náhradě nároku, resp. škody (10 let). BGB pak stanovuje, že určující je dříve proběhnutá lhůta (§ 199 III. 3 BGB).

Rakouské právo oproti tomu stanoví obecnou promlčecí lhůtu v délce třiceti let, pokud zákon nestanoví něco jiného, což ABGB v případě nároků na náhradu škody činí v § 1489. Obecná promlčecí lhůta nároků na náhradu škody je stanovena v délce tří let od okamžiku, kdy se poškozený dozví o vzniklých škodách a škůdci (subjektivní lhůta). V tomtéž ustanovení zároveň zákon stanoví i objektivní třicetiletou lhůtu promlčení nároku v případě, že se poškozený o škodě resp. škůdci nedozví.²⁴²

Zvláštností je pak i třicetiletá promlčecí lhůta v situaci, kdy nárok na náhradu škody vznikl úmyslným jednáním, které je trestně stíhatelné a za něj hrozí trest odnětí svobody ve výši větší než jeden rok.²⁴³

E.2. České právo

Oproti rozebraným úpravám v tradičních středoevropských kodexech obsahuje poněkud odlišnou dikci současná česká právní úprava. Ta stanoví obecnou promlčecí lhůtu jako tříletou, avšak pro otázky náhrady škody je zakotvena speciální úprava zakotvená v § 106 OZ. Základním principem je kombinace subjektivní promlčecí lhůty, která je stanovena jako dvouletá, a objektivní promlčecí lhůty, která je stanovena jako tříletá nebo desetiletá v závislosti na formě zavinění vedoucího ke vzniku škody.

Počátek běhu subjektivní lhůty je spojen s požadavkem skutečné znalosti

---

²⁴² Více viz Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 1. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001, s. 96 - 99.

²⁴³ Zákon ve zmiňované situaci neřeší, zda poškozený věděl o škodě či škůdci, čímž vlastně dochází ke splnutí subjektivní a objektivní promlčecí lhůty. Více viz Koziol, H. – Bydlinski, P. – Bollenberger, R. a kol. Kurzkommentar zum ABGB. Wien: Springer – Verlag, 2005, s. 1534 – 1536.

poškozeného o škodě a o škůdci.²⁴⁴ Objektivní promlčecí lhůta je pak spojena s okamžikem události, z níž škoda vznikla, přičemž platí obecná délka tří let s výjimkou náhrady škody způsobené úmyslně, v takovém případě běží lhůta desetiletá. Právo na náhradu škody (přesněji újmy) způsobené na zdraví se promlčuje po uplynutí subjektivní lhůty. U tohoto práva se neuplatní lhůta objektivní, což zvyšuje pravděpodobnost poškozeného na náhradu škody.

NOZ upravuje problematiku promlčení v § 556 a násl., přičemž stanoví obecnou tříletou promlčecí lhůtu, avšak s možnými modifikacemi, mezi něž spadá i úprava promlčení v otázkách náhrady škody.²⁴⁵ Z hlediska koncepce vzdání se možných budoucích práv (viz výše) je vhodné poznamenat, že práva namítnout promlčení se nelze předem vzdát.

Koncepce NOZ je v otázkách lhůt vystavěna sice obdobně jako OZ, tj. na objektivní a subjektivní promlčecí lhůtě, nicméně jedná se o ustanovení opět poněkud odlišná od výše zmíněných úprav. Délka subjektivní promlčecí lhůty je v otázkách náhrady škody stanovena na tři roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a kdo za ni odpovídá. I z hlediska délky objektivní lhůty dochází k modifikaci oproti současnému OZ, když NOZ stanovuje, že nejpozději se právo na náhradu škody promlčí za deset let. Ke změně dochází i tehdy, jedná-li se o škodu způsobenou úmyslně. V takovém případě dojde k promlčení práva za patnáct let ode dne, kdy ke škodě došlo. Na roveň úmyslnému jednání je obdobně jako v současné úpravě postavena škoda způsobená v důsledku tzv. úplatkářství.²⁴⁶

Pokud pomineme poněkud neurčitě vymezenou úpravu náhrady škody v důsledku úplatkářství (kdy např. není zřejmé, má-li se jednat o úplatkářství

---

²⁴⁴ Rozdílně od německé úpravy předpokládá česká úprava u poškozeného faktickou znalost škody a škůdce, a nevyvozuje závěry z neznalosti způsobené hrubou nedbalostí poškozeného vedoucí k neznalosti škody a škůdce (§ 199 BGB).

²⁴⁵ Zajímavou se jeví možnost stran sjednat si promlčecí lhůtu v jiné délce, než jakou stanoví zákon, maximálně však v trvání 15 let, a naopak možnost sjednat si kratší promlčecí lhůtu u smluvních závazků a pro případ porušení povinností založených smlouvou. Tato dispozitivnost délky promlčecí lhůty je však relativizována tím, že k ujednání kratší nebo delší promlčecí doby v neprospěch slabších stran se nepřihlíží (§ 570 NOZ).

²⁴⁶ A to pod vlivem Občanskoprávní úmluvy o korupci, sjednané dne 4. 11. 1999 ve Štrasburku (sděl. č. 3/2004 Sb. m. s.).

pouze ve věcech obecného zájmu, jako v případě trestněprávní odpovědnosti, či nikoli, neboť na rozdíl od nynější úpravy chybí legislativní odkaz na ustanovení trestního práva) trpí navrhovaná úprava zcela podstatnou vadou. A to tím, že není stanoveno, od kdy běží objektivní promlčecí doba práva na náhradu škody, když tento nedostatek by bylo nutno překonávat složitým a zprvu jistě nejednotným výkladem.

Tato legislativní stručnost se jeví velmi překvapující již s ohledem na jinak mnohdy kazustickou dikci návrhu v oblasti úpravy náhrady škody. Především však takováto úprava nikterak nesplňuje jeden ze základních cílů osnovy, a to sjednocení a rekodifikace dosud roztříštěné úpravy soukromého práva. Při takto zakotvené doci zákona totiž přicházejí v úvahu minimálně dva stejně opodstatněné výklady zákona, a to zejména s ohledem na výklad historický prostřednictvím pohledu na v současnosti účinnou soukromoprávní úpravu

Současný OZ stanoví v § 106, že objektivní promlčecí doba běží „.....ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla....“, přitom takto vymezený pojem škodní události zahrnuje podle teorie i ustálené soudní praxe nejen porušení právní povinnosti či samu škodní událost, nýbrž i vznik škody samé.²⁴⁷ Oproti tomu obchodní zákoník uplatňuje odlišný přístup, neboť váže počátek promlčecí doby práva na náhradu škody z porušení obchodního závazku od samotného porušení závazkové povinnosti (§ 398 obch. zák.).²⁴⁸ Lze si tedy představit reálné situace, za kterých by se počátek běhu objektivní lhůty u stejného případu mohl v závislosti na uplatněném výkladu počítat odlišně. Např. když škůdce částečně nařízne kmen stromu s tím, že tento strom po uplynutí delší při větším poryvu větru spadne a poškodí sousedův dům.

I z hlediska promlčení nároku na náhradu škody na zdraví je úprava NOZ oproti stávajícímu OZ odlišná. Ustanovení § 558 NOZ zakotvuje, že právo

---

²⁴⁷ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 1990, ve věci sp. zn. 1 Cz 20/90.

²⁴⁸ Přitom ani zde není v současnosti výklad ustálený, když spíše převažujícím názorem je, že okamžik vzniku škody nemá v obchodních závazcích na běh objektivní promlčecí doby vliv. Viz např. Štenglová, I. – Plíva, S. – Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 993.

požadovat náhradu škody na zdraví se nepromlčuje, avšak současně práva na jednotlivá plnění z takové škody vyplývající promlčení podléhají. Vzhledem k absenci zvláštní právní úpravy tak podle návrhu bude docházet k promlčení práva na náhradu škody na zdraví i na základě objektivní promlčecí doby.

V této souvislosti lze rovněž zmínit § 568 NOZ, který stanovuje, že pokud se jedná o újmu na zdraví nezletilého, který není plně svéprávný, počne promlčecí doba běžet dnem, kdy věřitel nabyl svéprávnosti. I zde není zřejmé, jaký smysl má takováto kazustická úprava vztažená pouze k náhradě škody na zdraví, a to pouze u některých osob. Zcela logicky se lze ptát, jak by to bylo v případě osoby zletilé, avšak nesvéprávné, tj. osoby s omezenou popř. zbavenou svéprávnosti? NOZ tuto situaci neřeší a tudíž by se muselo pravděpodobně postupovat pomocí analogie. Je otázkou, proč konstruovat takovéto vytknutí nezletilých nesvéprávných osob, které mají zákonného zástupce, popřípadě pokud ho nemají, je tato situace řešena jiným způsobem, tj. nepočítáním běhu promlčecí lhůty (§ 587 NOZ).

Závěr

Závěrem lze shrnout, že odpovědnost je nepochybně jedním ze základních pilířů celosvětového společenství, na němž je vystavěna samotná existence lidské pospolitosti, jejích morálních a právních pravidel. V posledních desetiletích sílí nesporně tlak na sjednocení práva, které by umožňovalo zlepšit funkčnost globálního propojení světa.²⁴⁹ Zejména v rámci Evropské unie lze nalézt příklady úspěchů plynoucích z harmonizačního procesu právních úprav členských států. Obdobný cíl si kladou i koncepty PETL a PEL. Ojedinělost předložených návrhů civilní odpovědnosti spočívá zejména v tom, že je vypracovaly dvě na sobě nezávislé skupiny vědeckých pracovníků.

Zároveň se Česká republika nyní nachází ve fázi procesu schvalování nového civilního kodexu, jehož případné přijetí by znamenalo značné koncepční a obtížně revidovatelné změny. Není zřejmě sporu, že nový civilněprávní kodex by měl vstřebat aktuální vývoj, k němuž v oblasti soukromého (deliktního) práva dochází, a tedy i např. zachycovat trendy na celoevropské akademické úrovni.²⁵⁰ Naznačené požadavky na nový soukromoprávní kodex jako celek by samozřejmě měl splňovat i oddíl věnovaný civilní odpovědnosti za škodu.

Plánovaná rekodifikace občanského práva v současné podobě bezesporu hluboce zasáhne do samotné podstaty české civilistiky, což je ostatně i jejím veřejně deklarovaným účelem. Cílem návrhu je udělat tlustou čáru za nedávnou právní minulostí a naopak navázat na tradici právního myšlení, právních kategorií a systematiky práva přelomu 19. a 20. století.

---

²⁴⁹ Existují však i kritické ohlasy na možnost unifikované právní úpravy. Viz Van den Bergh, R. a kol. *The Principles of European Tort Law: The Right Path to Harmonisation?* German Working Papers in Law and Economics, 2006, č. 1, <http://www.bepress.com/gwp/default/vol2006/iss1/art8/> (ke dni 22. 11. 2009).

²⁵⁰ K současnému stavu evropského občanského práva a jeho vlivu na české právo více viz Hurdík, J. – Fiala, J. – Lavický, P. – Ronovská, K. *Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie*. In Hurdík, J. – Fiala, J. – Selucká, M. (ed.) *Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 156 – 185.

Při zvažování otázky, do jaké míry je vhodné pro tento účel využití dikce projektů PETL i PEL, je z provedeného rozboru zřejmé, že v zohledněna musí být především kazuističnost právní úpravy. Tvůrci PEL se při definici základních principů uchýlili, oproti formulaci v PETL, ve větší míře k detailnějšímu výčtu různých skutkových podstat. Problematika vhodné míry pak souvisí nejenom s právní jistotou z hlediska širší soudcovské tvorby práva, výkladu a aplikace zmiňovaných konceptů, nýbrž i s představou práva jako živoucího systému, který by měl adekvátně reagovat i na stále nově vznikající aktuální problémy společnosti. Zatímco obecná formulace by mohla svádět k přílišné výkladové volnosti, katalog s taxativním výčtem nemusí vždy dostatečně pružně reagovat na mezní situace, popř. v budoucnu vzniklou problematiku.

Řešením z hlediska nově vznikající právní úpravy by se mohlo jevit v kombinaci obou přístupů, tj. ve formulaci deklaratorního výčtu skutkových podstat, které je společensky vhodné definovat z hlediska jejich četnosti, spolu s generálním ustanovením vztahujícím se na méně četné či významnou problematiku, popř. situace v budoucnu nově vzniklé. Z tohoto pohledu se ani jeden z konceptů nejeví jako ideálním vzorem, přestože lepší výchozí pozici má zřejmě PETL.

Jako velký problém, a současně i znak toho, že koncepty PETL a PEL je v současné době třeba chápat zejména jako námět do diskuze o vzniku celoevropského občanského zákoníku, je absence právní úpravy promlčení.²⁵¹ Obdobně by v případě reálnější možnosti celoevropské aplikace PETL či PEL, potažmo celoevropského občanského zákoníku, bylo nutno řešit otázky souvisejících procesních předpisů.

Z hlediska PETL a PEL lze velmi pozitivně hodnotit, že ačkoli existují nesrovnalosti v úpravě některých právních institutů v rámci předložených

---

²⁵¹ Úprava promlčení má být předmětem dalších budoucích diskuzí, Více viz Koziol, H. Principy Evropské skupiny deliktního práva. In Tichý, L. (ed.) Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2005, s. 15.

konceptů, ve většině právních otázek se obě skupiny přiblížily, popř. shodly na výsledném znění.²⁵² Kvalitu konceptů ostatně podtrhuje i to, že jsou inspiračním zdrojem pro reformní návrhy ať již například v rakouské právní oblasti, tak v rámci příprav nového českého občanského zákoníku.²⁵³ Oba projekty tak lze hodnotit pozitivně již jen z důvodu demonstrace, že jednotné evropské deliktní právo nemusí být nedosažitelnou utopií, nýbrž má v podobě předložených konceptů připravená solidní východiska.

Ačkoli osnovy PETL a PEL jsou mladé koncepty, jejichž životnost a upotřebitelnost ukáže teprve budoucí vývoj, jedná se nepochybně o nepřehlédnutelné výsledky evropské akademické spolupráce reflektující moderní vývojové trendy. Kvalitu konceptů ostatně podtrhuje i to, že jsou inspiračním zdrojem pro zmíněné reformní návrhy.

Z provedené rozboru však vyplývá, že současný občanský zákoník požadavky, a to nejenom v oblasti právní úpravy odpovědnosti, jež jsou kladeny na moderní civilněprávní kodex kontinentálního typu, spíše nesplňuje.²⁵⁴ Na druhou stranu však současná právní úprava nepochybně prokázala svoji životaschopnost, když ustanovení občanského zákoníku týkající se náhrady škody nebyla oproti ostatním částem občanského zákoníku zásadně novelizována a koncepční východiska se po celou dobu účinnosti prakticky nezměnila. Vzhledem k relativní abstraktnosti právní úpravy mohl doktrinální a judikatorní výklad reagovat na změnu společenských poměrů a těžko tak lze označit

---

²⁵² Podrobný rozbor PETL např. viz European Group on Tort Law. Principle of European Tort Law. Text and Commentary. Wien: Springer – Verlag, 2005; obdobně komparační rozbor PETL a PEL viz Schmidt – Kessel, M. – Miller, S. Reform des Schadenersatzrecht. Band I: Europäische Vorgaben und Vorbilder. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006.

²⁵³ Viz Důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.

²⁵⁴ Mezi hlavní problémy současného stavu jsou řazeny zejména roztržštěná a často duální úprava některých právních institutů, popř. jejich rozdílný obsah (např. promlčení v oblasti občanskoprávní a obchodněprávní), ideologicky zabarvená koncepce OZ, jež vychází z období vzniku tohoto zákoníku v první polovině 60. let, partikularizace soukromého práva (zejména práva rodinného a pracovního) a další. Více viz Věcný záměr občanského zákoníku. Dostupný z: <http://diskuse.juristic.cz/480556/clanek/legislativa> [ke dni 22. 11. 2009] nebo Novák, O. Návrh nového občanského zákoníku. Dostupný z: <http://pravni.nazory.cz/obcanske-pravo/navrh-noveho-obcanskeho-zakoniku/#more-3> [ke dni 22. 11. 2009] nebo Eliáš, K. Nový rok přináší nový občanský zákoník. Dostupný z: <http://hn.ihned.cz/c1-22701640-novy-rok-prinasi-novy-obcansky-zakonik> [ke dni 22. 11. 2009].

současnou právní úpravu jako zcela nevyhovující, a to ani z hlediska předestřených evropských trendů.

Ostatně současná úprava civilněprávní odpovědnosti má relativně obdobnou koncepční výstavbu jako právo německé a rakouské, když principy socialistické zákonnosti se této oblasti podstatným způsobem nedotkly. Na druhou stranu ačkoli česká civilistika je nepochybně ovlivněna římskoprávní tradicí a posléze nejstarším středoevropským civilním kodexem ABGB, je přesto oproti tradičním středoevropským zákoníkům v jiné pozici, což vyplývá z přerušení kontinuity vývoje obdobím socialismu. Účinný občanský zákoník tak např. oproti tradičním středoevropským zákoníkům ve větší míře akceptuje existenci objektivní odpovědnosti či obdobně jako PETL moderním způsobem dává přednost relutární restituci ve způsobu náhrady škody.

U účinného občanského zákoníku (obdobně jako u kodexů ABGB a BGB) však úplnou (či alespoň vyhovující) shodu s PETL a PEL však konstatovat nelze. V rámci účinné právní úpravy lze výtky, resp. hlavní rozdíly oproti moderním konceptům PETL a PEL, spatřovat zejména v rozdílném pojetí objektivní odpovědnosti, v častém kasuistickém výčtu zvláštních skutkových podstat odpovědnosti za škodu, včetně neuplatnění tzv. otevřených pojmů („open-textured laws“) a nekoncepční úpravě náhrady nemajetkové újmy.

Na základě provedeného rozboru však lze rovněž konstatovat, že ani návrh občanského zákoníku z tohoto hlediska pokrok příliš nepřináší. Na předcházejících stránkách bylo naznačeno, že úprava odpovědnosti za škodu v návrhu občanského zákoníku nezohledňuje nejenom současné moderní evropské trendy, ale také „ve jménu“ diskontinuity s minulou úpravou rezignuje na převzetí některých postupů v současnosti fungujících a v české právní teorii a praxi obecně uznávaných a osvědčených, jež navíc podstatně neodporují konceptům PETL a PEL.

Kriticky lze zejména pohlížet na skutečnost nižší recepce moderních evropských trendů, obsažených zejména v PETL, ačkoli se návrh občanského zákoníku se k této inspiraci v důvodové zprávě výslovně hlásí. Obdobně se

ovšem návrh přiznává k inspiraci návrhem novely rakouského deliktního práva, přičemž v čem se návrh při úpravě deliktního práva tímto konceptem inspiruje není zcela zřejmé. Návrh novely rakouského deliktního práva např. naprosto opouští výčet některých speciálních skutkových podstat (odpovědnost za zvíře, za vylití a vyhození věci z bytu aj.), které však návrh fakticky přejímá. Obdobně zmíněná rakouská novela zakotvuje generální klauzuli objektivní odpovědnosti, zatímco návrh na současný trend „rovnocenné“ úpravy objektivní odpovědnosti v podstatě nereaguje.

Návrh občanského zákoníku v některých ustanoveních setrvává v zásadě ve starých časech, což je zdůrazněno téměř absolutní absencí ustanovení reagujících na současný technický rozvoj. Současně návrh nerespektuje jednu z hlavních zásad právní kodifikace, že by se zákon neměl zabývat nahodile se vyskytujícími jednotlivostmi (viz výše např. vylití, vyhození věci z okna, zadržovací právo k zvířectvu působícímu škodu atd.), které nezasluhují jednotlivou úpravu, ale naopak míra pozornosti by měla být soustředěna na problematiku úměrně podle míry četnosti výskytu takového jevu. Obdobně při úpravě příčinné souvislosti nebyla východiska obsažená v konceptu PETL prakticky vůbec zohledněna a pokud výjimečně ano, jedná se o pokus v zásadě nepodařený.

Uvedené závěry tak dávají odpověď na platnost hypotéz uvedených v úvodu této práce. Ačkoli je pochopitelné, že účinná česká právní úprava vykazuje určité disonance s moderními trendy vývoje deliktního práva vyjádřenými v akademické rovině v projektech PETL a PEL, což vyplývá logicky ze stáří této úpravy a socioekonomického stavu společnosti v době jeho vzniku, není takovýto nesoulad v případě návrhu nového občanského zákoníku zcela ospravedlnitelný. To platí zejména proto, že návrh občanského zákoníku se k těmto vývojovým tendencím výslovně hlásí a tento trend lze pozorovat i ve snahách o přijetí zásadních novelizací velkých středoevropských kodexů. S jistou mírou nadsázky tak lze shrnout, že úprava odpovědnosti za škodu v novém občanském zákoníku tak může být považována ve světle moderních

přístupů za zastaralou již v okamžiku nabytí účinnosti.

Zusammenfassung

Der Schwerpunkt der vorgelegten Rigorosumarbeit – Prozess der Unifikation der zivilrechtlichen Haftung in Europa und seine Reflektion im tschechischen Recht liegt in der Vorstellung der Hauptausgangspunkten der zwei Hauptvorschläge für ein einheitliches Deliktsrecht – PETL und PEL, und das vor allem im Umfang, in dem sie als die Inspiration zu dem tschechischen Recht und zu dem Entwurf des neuen Bürgerlichen Gesetzbuchs sind. Da das tschechische Recht nicht selbständig sondern beeinflusst besonders durch die österreichische und deutsche Rechtskultur besteht, wird in dieser Rigorosumarbeit mit Bezug auf diese Ähnlichkeiten oder Unterschiede in dem österreichischen oder deutschen Recht aufmerksam gemacht.

Hypothese, die die Diplomarbeit prüft, ist, dass die tschechischen Regelung des Zivilhaftungsrechts *de lege lata* und *de lege ferenda* der modernen Entwicklungsrichtung der zwei Hauptvorschlägen (PETL und PEL) entspricht. Gleichzeitig wird die Hypothese geprüft, die ein Einfluss der Vorschlägen PETL und PEL auf den akademischen Entwurf des neuen tschechischen Bürgerlichen Gesetzbuches stellt. Die Verifikation, bzw. die Negation der Hypothesen wird von den Forschungsantworten deduzieren, d.h. wie ist die Maß der Ähnlichkeit / Unterschiedlichkeit und welche Hauptunterschiede kann man in der Rechtsregelung des außervertraglichen Haftungsrechts in Tschechien und in den Vorschlägen PETL und PEL finden? In der Rigorosumarbeit sind die Methoden der Analyse der primären und sekundären Informationsquellen benutzt, deren Ergebnisse interpretiert sind und durch Deduktion und durch die gleichzeitige Nutzung der Komparation zu den entsprechenden Beschlüssen führen.

Die Rigorosumarbeit ist in acht Hauptkapitel geteilt (samt Prolog, Zusammenfassung und Literatur) und der Bestandteil der Rigorosumarbeit sind zwei Anhänge, die ein Text der Vorschlägen PETL und PEL vorstellen.

Den Forschungskern kann man in den Kapiteln A. bis E. finden. Das Kapitel A. beschäftigt sich mit der Grundsystematik und Ausgangspunkten der zwei europäischen Vorschläge PETL und PEL. PETL ist das Ergebnis der Arbeit der European Group on Tort Law, die im Jahre 1993 von dem niederländischen Wissenschaftler Jaap Spier gegründet war. Die Study Group on a European Civil Code unter der Führung Christian von Bar hat den zweiten Vorschlag der Deliktsrechtprinzipien (PEL) veröffentlicht.

Die Hauptrechtsinstitute des Haftungsrechts in den beiden Prinzipienwerke im Vergleich zu den tschechischen Recht und zu dem Vorschlag des neuen Bürgerlichen Gesetzbuches sind in den folgenden Kapitel B. – E. analysiert und es wird auf viele Gemeinsamkeiten und in zahllosen Einzelheiten tief greifende Unterschiede aufgewiesen. Gleichzeitig wird auf die Hauptvergleiche zwischen den deutschen und österreichischen Rechtsregelungen und PETL bzw. PEL, und ihre Reflektionen in dem tschechischen Recht aufmerksam gemacht.

Das tatkräftige Bürgerliche Gesetzbuch und der akademische Entwurf des neuen Bürgerlichen Gesetzbuch sind mehrmals gegenübergestellt. Es ist mehrmals gezeigt, dass der akademische Entwurf des neuen Bürgerlichen Gesetzbuchs viele Mängel und unsystematische Verordnungen enthält. In der Rigorosumarbeit wird versucht, die Hauptunterschieden und / oder Hauptähnlichkeiten zu betonen und auf die positiven und / oder negativen Aspekten des akademischen Entwurfs hinzuweisen.

Die Bausystematik des Kapitels folgt in allen nebeneinander stellenden Rechtsregelungen diese rechtlichen Hauptthemen – die Grundaussgangüberlegungen und Systematik PETL und PEL, die Hauptbedingungen des Haftungsrechts, Ausschließung der Haftung und Haftungsverfall, Schadenersatz und Verjährung.

Im letzten Kapitel sind dann die oben erwähnten Hypothesen verifiziert oder negiert und die Hauptegebnisse der Rigorosumarbeit sind wieder zusammengefasst. Zu den Hauptegebnissen gehört dann die Feststellung, dass

der akademischen Entwurf des neuen tschechischen Bürgerlichen Gesetzbuchs die modernen Rechtstrends im Zivilhaftungsrecht, bzw. im Deliktsrecht und Haftungsrecht ohne Verschulden nicht nachfolgt und Zusammenfassung, dass die Qualität des akademischen Entwurfs zu mindestens in dem Gebiet des Deliktsrechts diskutabel wird.

Seznam použité literatury

Zahraniční literatura

- Blackie, J. The Torts Provisions of the Study Group on a European Civil Code. In Bussani, M. a kol. European Tort Law. Eastern and Western Perspectives. Berne: Stämpfli Publisher Ltd., 2007, s. 55 - 80.
- Brox, H. – Walker, W. D. Allgemeines Schuldrecht. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007.
- Brox, H. – Walker, W. D. Besonderes Schuldrecht. 32. vydání. München: C. H. Beck, 2007.
- Canaris, C.W. Grundstrukturen des deutschen Deliktsrechts. Versicherungsrecht, 2005, č. 13, s. 577 – 584.
- Dam, C. van. European Tort Law. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Diederichsen, A. Neues Schadenersatzrecht: Fragen der Bemessung des Schmerzgeldes und seiner prozessualen Durchsetzung. Versicherungsrecht, 2005, č. 13, s. 433 – 442.
- Diederichsen, A. Rechtsprechung des BGH zum Regress im Schadensrecht. Versicherungsrecht, 2006, č. 11, s. 293 – 301.
- Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 1. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001.
- Doralt, P. – Nowotny, Ch. – Schauer, M. Bürgerliches Recht 2. 4. vydání. Wien: Service Fachverlag an der Wirtschaftsuniversität, 2001.
- Dulak, A. Princípy (Europského) deliktního práva. In: Lazár, J., Blaho, P. Základné zásady súkromého práva v zjednotenej Európe. Mezinárodná vedecká konferencia – IX. Lubyho právnické dny. Bratislava: Iura Edition, 2007.
- European Group on Tort Law (ed.). Principles on Tort Law – Text and Commentary, Wien: Springer, 2005.

- Gschnitzer, F. – Barta, H. – Eccher, B. a kol. Österreichisches Schuldrecht. 2. vydání. Wien: Springer – Verlag, 1988.
- Harrer, F. Schadenersatzrecht. Wien: Orac, 1999.
- Hausmaninger, H. Das Schadenersatzrecht der lex Aquilia. 2. vydání. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1980.
- Hopf, G. Motive und Felder einer Reform des österreichischen Schadenersatzrechts. In Sborník - Aktuelle Entwicklungen im Schadenersatzrecht, Wien: Bundesministerium für Justiz, 2002, s. 391 – 418.
- Jaeger, L. – Luckey, J. Das neue Schadenersatzrecht. Recklinghausen: ZAP – Verlag, 2002.
- Kallwass, W. Privatrecht. Ein Basisbuch. 16. vydání. Köln: Verlag U. Thiemoonds, 1998.
- Kallwass, W. Privatrecht. Ein Basisbuch. 18. vydání. München: Verlag Vahlen, 2006.
- Karner, E. – Koziol H. Der Ersatz ideellen Schadens im österreichischen Recht und seine Reform. Band II/1. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2003.
- Klunzinger, E. Einführung in das Bürgerliche Recht. 13. vydání. München: Verlag Franz Vahlen, 2007.
- Koziol, H. – Bydlinski, P. – Bollenberger, R. a kol. Kurzkommentar zum ABGB. Wien: Springer – Verlag, 2005.
- Koziol, H. – Steininger. B. a kol. European Tort Law 2003. Wien: Springer – Verlag, 2004.
- Koziol, H. – Steininger. B. a kol. European Tort Law 2005. Wien: Springer – Verlag, 2006.
- Koziol, H. Die „Principles of European Tort Law“ der „European Group on Tort Law“. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 2, s. 234 – 259.

- Kropholler, J. Bürgerliches Gesetzbuch. Studienkommentar. 10. vydání. München: C. H. Beck, 2007.
- Kruse, C. Alternative Kausalität im Deliktsrecht. Eine historische und vergleichende Untersuchung. Berlin: Lit Verlag, 2006.
- Lemor, U. Gleicher Schadensersatz für Verkehrsoffer in Europa? - Diskrepanzen in Haftung und Durchsetzung. Versicherungsrecht, 1992, č. 13, s. 648 – 653.
- Magnus, U. Ein einheitliches Deliktsrecht für Europa? In Kieninger, E. M. – Remien, O. a kol. Privat- und Wirtschaftsrecht im Zeichen der Europäischen Integration. Baden – Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2004, s. 141 - 162.
- Magnus, U. Schaden und Ersatz. Tübingen: Mohr, 1987.
- Magnus, U. Vergleich der Vorschläge zum Europäischen Deliktsrecht. Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2004, č. 3, s. 562 – 580.
- Mauczka, J. Der Rechtsgrund des Schadenersatzrechts. Leipzig: Franz Deuticke, 1904.
- Medicus, D. Bürgerliches Recht. 21. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2007.
- Medicus, D. Schadenersatz und Billigkeit. Versicherungsrecht, 1981, č. 13, s. 593 – 603.
- Medicus, D. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil. 16. vydání. München: C. H. Beck, 2005.
- Meyer, J. BB - Europareport: Auf dem Weg zu einem Europäischen Zivilgesetzbuch. Der Aktionsplan der EG-Kommission für ein kohärenteres europäisches Vertragsrecht. Versicherungsrecht, 2004, č. 31, s. 1285 – 1293.
- Miebach, F. W. Einführung in das Schadenersatzrecht. Karlsruhe: VVW, 1992.

- Müller, G. Alles oder nichts. Versicherungsrecht, 2005, č. 31, s. 1461 – 1474.
- Müller, G. Das reformierte Schadenersatzrecht. Versicherungsrecht, 2003, č. 1, s. 1 – 13.
- Müller, G. Neue Perspektiven beim Schadenersatz. Versicherungsrecht, 2006, č. 31, s. 1289 – 1297.
- Müller, M. L. Die Bedeutung des Kausalzusammenhanges im Straf- und Schadenersatzrecht. Tübingen: J. C. Mohr, 1912.
- Ofner, H. – Reidiger, A. Bürgerliches Recht, II. Teil. 5. vydání. Wien: WUV – Universitätsverlag, 1995.
- Pauge, B. Vorteilsausgleich bei Sach- und Personenschäden. Versicherungsrecht, 2007, č. 13, s. 569 – 579.
- Preusser, J. BGB Basiswissen. Planegg: Haufe Verlag, 2002.
- Prütting, H. – Wegem, G. – Weinreich, G. BGB Kommentar. Neuwied: Luchterhand, 2006.
- Rauda, Ch. – Zenthöfer, J. Schuldrecht kompakt. Dänischenhagen: Richter – Verlag, 2006.
- Reich, O. D. – Schmitz, P. Einführung in das Bürgerliche Recht. 3. vydání. Wiesbaden: Gabler Verlag, 2000.
- Schmidt – Kessel, M. – Miller, S. Reform des Schadenersatzrecht. Band I: Europäische Vorgaben und Vorbilder. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2006.
- Schmidt, E. – Brügge-meier, G. Grundkurs Zivilrecht. 7. vydání. Neuwied: Luchterhand, 2006.
- Schwimann, M. a kol. Praxiskommentar zum Allgemeinen Bürgerlichen Gesetzbuch samt Nebengesetzen. Band 5. Wien: Orac, 1987.
- Spier, J. (ed.) Unification of Tort Law: Causation. The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000.

- Spier, J., Haaeen, O. A. (ed.). Comparative Conslusions on Causation. In: Spier, J. (ed.) Unification of Tort Law: Causation, The Hague/London/Boston: Kluwer Law International, 2000.
- Wörlen, R. – Metzler, I. -Müller, K. Schuldrecht BT. 8. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 2006.

Česká literatura

- Bejček, J. Ušlý zisk a tzv. zmařená příležitost. In Bejček, J. – Pokorná, J. (ed.) Sborník příspěvků z konference „Odpovědnost za škodu“. Brno: Masarykova universita Brno, 2005, s. 8 – 15.
- Bičovský, J. – Holub, M. Náhrada škody v československém právním řádu. Praha: Panorama, 1981.
- Blažke, J. Náhrada škody v novém československém právu. Praha: Orbis, 1954.
- Češka, Z. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Díl II. Praha: Panorama, 1987.
- Eliáš, K. Legendy o osnově občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 632 – 637.
- Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu I. Právní rádce, 2007, č. 12, s. 4 – 12.
- Eliáš, K. Obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu II. Právní rádce, 2008, č. 1, s. 4 – 9.
- Eliáš, K. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 1-7.
- Eliáš, K. Teoretické a praktické otázky rekodifikace českého občanského práva. Právní fórum, 2006, č. 3, s. 18 – 23.
- Elischer, D. Náhrada nemateriální újmy de lege ferenda s ohledem na současné trendy deliktního práva. Právník, 2008, č. 10, s. 1103-1107.
- Fiala, J. – Hurdík, J. – Korecká, V. – Telec, I. Lexikon občanského práva. 2. vydání, Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch - Sagit, 2001.
- Fiala, J. – Kindl, M. a kol. Občanské právo hmotné. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.
- Fiala, J. a kol. Občanské právo. Praha: ASPI, a.s., 2006.

- Handlar, J. Několik poznámek ke koncepci odpovědnosti jako sekundárního právního vztahu. Právnický, 2004, č. 2, s. 169 – 177.
- Handlar, J. Právní odpovědnost – netradiční zamyšlení nad tradičním pojmem. Právnický, 2004, č.11, s. 1048 – 1067.
- Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: Linde Praha a.s., 2003.
- Hulva, T. Význam zavinění v souvislosti s civilními a veřejnoprávními delikty, Bulletin advokacie, 2007, č. 6, s. 24 – 32.
- Hurdík, J. – Fiala, J. – Lavický, P. – Ronovská, K. Východiska a tendence vývoje českého občanského práva po vstupu České republiky do Evropské unie. In Hurdík, J. – Fiala, J. – Selucká, M. (ed.) Evropský kontext vývoje českého práva po roce 2004. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 156 – 185.
- Hurdík, J. Institucionální pilíře soukromého práva v dynamice vývoje společnosti. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Chalupa, L. Odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům. Právní rádce, 2003, č. 6, s. 19 - 21.
- Jehlička, O. – Švestka, J. – Škárová, M. Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004.
- Karner, E. Reforma rakouského práva odpovědnosti za škodu. In Tichý, L. (ed.) Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2005, s. 35 – 51.
- Knapp, V. Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu. Stát a právo: (sborník) I. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1956.
- Knappová, M. – Švestka, J. – Dvořák, J. a kol. Občanské právo hmotné 2. 4. vydání, Praha: ASPI, a.s., 2005.
- Knappová, M. Povinnost a odpovědnost v občanském právu (reedice). Praha: Eurolex Bohemia, 2003.

- Koziol, H. Principy Evropské skupiny deliktního práva. Tichý, L. (ed.) Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Právnická fakulta, 2005, s. 7 - 34.
- Křivohlavá, P. Civilní odpovědnost a evropské pokusy o vytvoření jednotného právního rámce. Právní rozhledy, 2008, č. 22, s. 820 – 826.
- Kühn, Z. Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2007/10/m-mt-nhrada-kody-v-soukromm-prvu-sankn.html> [ke dni 22. 11. 2009].
- Lavický, P. Kritické poznámky ke koncepci návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 848 – 859.
- Luby, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom prave I. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958.
- Macur, J. Odpovědnost a zavinění v občanském právu. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1980.
- Mach, J. Náhrada škody za újmu na zdraví. Bulletin advokacie, 2000, č. 1, s. 26 – 29.
- Melzer, F. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku. Časopis pro právní vědu a praxi, 2002, č. 3, s. 265 – 271.
- Pelikánová, I. Návrh občanskoprávní kodifikace z pohledu soudce soudu Evropských společenství. Právní fórum, 2006, č. 10, s. 341 – 354.
- Pelikánová, I. Principy evropského odpovědnostního práva. Právní zpravodaj, 2007, č. 7, s. 5 – 7.
- Petrov, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. Právní rozhledy, 2007, č. 20, s. 745 – 749.
- Rebro, K. Rímske právo súkromé. 1. vydání. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1980.

- Redakce. Ministerstvo spravedlnosti nastavilo lhůtu pro dopracování nového občanského zákoníku. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, s. 1 – 9.
- Sedláček, J. - Rouček, F. a kol. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl V. 1. vydání. Praha: V. Linhart, 1937.
- Svoboda, K. Absolutní objektivní odpovědnost za škodu. Existuje vůbec? Právní rozhledy, 2007, č. 23, s. 864 – 867.
- Švestka, J. – Dvořák, J. – Tichý, L. (ed.) Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva. Praha: ASPI, 2006.
- Švestka, J. – Spáčil, J. – Škárová, M. – Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.
- Švestka, J. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha: Academia, 1966.
- Telec, I. O vládním návrhu občanského zákoníku. Právní rozhledy, 2009, č. 19, s. 677 - 714.
- Telec, I. Váhy a meč aneb Test poměrnosti cíle a prostředků. In Šínová, R. (ed.). Sborník příspěvků z konference Olomoucké právnické dny 2008. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 21-46.
- Tichý, L (ed.). Causation in Law. Praha: Universitas Carolina, Facultas Iuridica, 2007.
- Vlasák, M. Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice? Právní rozhledy, 2008, č. 2, s. 62 – 66.

Internetové zdroje

- Bar, von Ch. The Study Group on a European Civil Code. Dostupné z <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonbar2.html> [ke dni 20. 2. 2008].
- Červenka J. Několik poznámek k zamýšlené rekodifikaci občanského zákoníku.
Dostupné z:
http://new.epravo.cz/v01/index.php3?s1=3&s2=0&s3=0&s4=0&s5=0&s6=3&m=1&recid_cl=15797&typ=clanky [ke dni 22. 11. 2009].
- Eliáš, K. Nový rok přináší nový občanský zákoník. <http://hn.ihned.cz/c1-22701640-novy-rok-prinasi-novy-obcansky-zakonik> [ke dni 22. 11. 2009].
- Novák, O. Návrh nového občanského zákoníku, <http://pravni.nazory.cz/obcanske-pravo/navrh-noveho-obcanskeho-zakoniku/#more-3> [ke dni 22. 11. 2009].
- Oficiální internetová stránka European Group on Tort Law, dostupná z: <http://www.egtl.org/> [ke dni 18. 3. 2008].
- Oficiální internetová stránka Komise evropského smluvního práva, dostupné z:
http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law [ke dni 22. 11. 2009].
- Oficiální internetová stránka ministerstva spravedlnosti, dostupná z: www.justice.cz [ke dni 22. 11. 2009].
- Oficiální internetová stránka Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, dostupná z <http://www.psp.cz>.
- Oficiální internetová stránka Study Group on a European Civil Code, dostupná z: <http://www.sgecc.net/> [ke dni 22. 11. 2009].
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 18. dubna 2001 č. 345 k návrhu věcného záměru občanského zákoníku (kodifikace soukromého práva),

dostupné

z:

http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/353b7431a3a9daaec1256f540046fe0d/9a9ee9ac86032767c12571b6006cfb12?OpenDocument [ke dni 22. 11. 2009].

- Van den Bergh, R. a kol. The Principles of European Tort Law: The Right Path to Harmonisation? German Working Papers in Law and Economics, 2006, č. 1, dostupné z <http://www.bepress.com/gwp/default/vol2006/iss1/art8/> [ke dni 22. 11. 2009].
- Věcný záměr občanského zákoníku, dostupný z: <http://diskuse.juristic.cz/480556/clanek/legislativa> [ke dni 22. 11. 2009].

Právní předpisy a jejich návrhy

Česko

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Občanskoprávní úmluva o korupci, sjednaná dne 4. 11. 1999 ve Štrasburku (sděl. č. 3/2004 Sb. m. s.).
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- Vládní návrh občanského zákoníku, sněmovní tisk č. 835, V. volební období.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Německo

- Zákon ze dne 18. srpna 1896, RGBl. S. 195, Das Bürgerliche Gesetzbuch (BGB), ve znění pozdějších předpisů.

Rakousko

- Příloha císařského patentu z 1. 6. 1811, JGS. Nr. 964, Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB), ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použité judikatury

- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 6. 1908, sp. zn. Cpj 11/80, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1980, č. 28.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17. 12. 1968 ve věci sp. zn. 3 Cz 57/68.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 11. 1970 ve věci sp. zn. Cpj 87/70, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 55/1971.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 7. 1975, sp. zn. Cpj 37/74, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1976, č. 11.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 5. 1990, ve věci sp. zn. 1 Cz 20/90.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000 ve věci sp. zn. 25 Cdo 890/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2003 ve věci sp. zn. 21 Cdo 454/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003 ve věci sp. zn. 25 Cdo 1333/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2003 ve věci sp. zn. 21 Cdo 1148/2002.
- Rozsudek ze dne 31. 3. 2003 ve věci sp. zn. 25 Cdo 1113/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004 ve věci sp. zn. 25 Cdo 2360/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2008 ve věci sp. zn. 25 Cdo 2142/2007.

Název práce v angličtině a klíčová slova

Název práce v angličtině

„Process of Unification of the Legal Responsibility for Torts in Europe and Its Reflexes in Czech Law“

Klíčová slova

- Principy evropského deliktního práva
(Principles of European Tort Law)
- Civilněprávní odpovědnost za škodu
(Civil damage liability)
- Návrh nového občanského zákoníku
(Draft of the new civil code)